

T96a

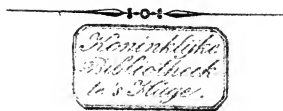
KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0524 1382

J A A R B O E K
VAN DE
KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
W E T E N S C H A P P E N.
GEVESTIGD
TE
A M S T E R D A M.
VOOR
1859.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖGER.

I N H O U D.

	Bladz.
<u>STAAT VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, OP DEN</u>	
<u>30sten APRIL DES JAARS 1859.....</u>	3.
<u>ALPHABETISCHE LIJST DER LEDEN, CORRESPONDENTEN IN DE OVER-</u>	
<u>ZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK EN BUITENLANDSCHE LEDEN,</u>	
<u>SEDERT DE OPRICHTING IN 1851.....</u>	10.
<u>LIJST DER BINNEN- EN BUITENLANDSCHE AKADEMIËN, GELEERDE GE-</u>	
<u>NOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN, WAARMEDE DE AKADEMIE DOOR</u>	
<u>WEDERKEERIGE RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.</u>	16.
<u>Berigt omtrent wijzigingen in de algemeene bepalingen van de</u>	
<u>Reglementen van Orde.....</u>	24.
<u>Koninklijk besluit omtrent het verleenen van vrijdom van briefport</u>	
<u>aan de Akademie.....</u>	25.
<u>PROCES-VERBAAL VAN DE VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AF-</u>	
<u>DEELINGEN VAN DE AKADEMIE.</u>	
<u>Inleiding.....</u>	29.
<u>Proces-Verbaal van de vereenigde Vergadering der beide Afdeelin-</u>	
<u>gen, gehouden 30 April 1859.....</u>	31.

Verslag van den staat en de werkzaamheden aan Z. M. den Koning.	34.
Rekening en Verantwoording van het door den Algemeenen Secretaris, over den jare 1858 gehouden beheer.....	52.
Rekening en Verantwoording van het door den Algemeenen Secretaris, over den jare 1858 gehouden beheer van het Legaat van HOEUFFT.....	58.
Rekening en Verantwoording van het door den Algemeenen Secretaris, over den jare 1858 gehouden beheer van het Fonds, bestemd tot bekostiging der uitgave van <i>Simplicius</i>	59.
Memorie van toelichting bij de Rekening en Verantwoording	62.
Verslag over den Staat der Boekerij	76.
Levensbericht van JACOB VAN HALL, door Mr. H. J. KOENEN.....	84.
Levensbericht van J. VAN GILSE, door Mr. H. J. KOENEN.....	95.
Levensbericht van Mr. C. J. VAN ASSEN, door Mr. H. J. KOENEN...	98.
Levensbericht van GERARDUS VROLIK, door J. VAN DER HOEVEN.....	116.
Levensbericht van NICOLAAS CHRISTIAAN KIST, door Mr. H. J. KOENEN.	135.
Levensbericht van THOMAS BABINGTON LORD MACAULAY, door Mr. H. J. KOENEN	142.

N A A M L I J S T
DER
LEDEN, CORRESPONDENTEN
IN DE
OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK
EN DER
BUITENLANDSCHE LEDEN
VAN DE
KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

OP DEN 30STEN APRIL DES JAARS 1859.

BESTUUR DER AKADEMIE.

gedurende het Akademiejaar van April 1859—April 1860,

ALGEMEENE VOORZITTER,
G. SIMONS.

ALGEMEENE SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling Wis- en Natuurlkundige Wetenschappen.

VOORZITTER,
G. SIMONS.

ONDERVOORZITTER,
C. J. MATTHES.

SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER,
J. DE WAL.

ONDERVOORZITTER,
W. MOLL.

SECRETARIS,
H. J. KOENEN.

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

- A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden*.
A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel*.
J. P. DELPRAT, te *'s Gravenhage*.
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam*.
H. C. VAN HALL, te *Groningen*.
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden*.
F. KAISER, te *Leiden*.
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage*.
R. LOBATTO, te *Delft*.
C. J. MATTHES, te *Amsterdam*.
G. J. MULDER, te *Utrecht*.
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, te *Leiden*.
R. VAN REES, te *Utrecht*.
W. N. ROSE, te *'s Gravenhage*.
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht*.
G. SIMONS, te *'s Gravenhage*.
F. J. STAMKART, *Amsterdam*.
D. J. STORM BUYSING, te *Delft*.
G. J. VERDAM, te *Leiden*.
W. H. DE VRIESE, te *Leiden*.
W. VROLIK *), te *Amsterdam*.
J. BADON GHIJBEN, te *Breda*.
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage*.
F. C. DONDEERS, te *Utrecht*.
J. W. ERMERINS, te *Groningen*.
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden*.
P. HARTING, te *Utrecht*.
G. A. VAN KERKWIJK, te *Amsterdam*.
CL. MULDER, te *Groningen*.
J. W. L. VAN OORDT, te *Rotterdam*.

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851 N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

- H. SCHLEGEL, te *Leiden*.
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam*.
W. C. H. STARING *), te *Haarlem*.
C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht*.
C. L. BLUME, te *Leiden*.
F. Z. ERMERINS, te *Groningen*.
J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht*.
D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer*.
J. BOSQUET, te *Maastricht*.
A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht*.
R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes*.
M. C. VERLOREN, te *Utrecht*.
J. VAN GOGH, te *Utrecht*.
V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer*.
P. ELIAS, te *Amsterdam*.
C. A. J. A. OUDEMANS, te *Rotterdam*.
E. H. VON BAUMHAUER, te *Amsterdam*.
.
.
.

Rustende Leden.

- G. VROLIK, te *Amsterdam*.
H. G. SEELIG, te *Breda*.
J. G. S. VAN BREDa, te *Haarlem*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

- C. SWAVING, te *Buitenzorg op Java*.
P. BLEEKER, te *Batavia*.
J. F. HASSKARL, te *Batavia*.

*) Alfabëtische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der leden, volgende op den Heer W. C. H. STARING, wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

F. JUNGHUHN, te *Batavia*.
G. WASZINK, te *Batavia*.
F. A. C. DUMONTIER, te *Curaçao*.

.
.
.
.

Buitenlandsche Leden.

E. BECQUEREL, te *Parijs*.
H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam*.
M. DUMAS, te *Parijs*.
M. FARADAY, te *Londen*.
TH. HORSFIELD, te *Londen*.
J. LIEBIG, te *Munchen*.
H. VON MOHL, te *Tubingen*.
J. J. D'OMALIUS, te *Namen*.
R. OWEN, te *Londen*.
A. QUETELET, te *Brussel*.
RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs*.
F. TIEDEMANN, te *Munchen*.
DE HERTOG VAN URSEL, te *Brussel*.
SIR JOHN. HERSCHEL, te *Londen*.
P. J. VAN BENEDEN, te *Leuven*.
G. B. AIRY, te *Greenwich*.
H. HELMHOLTZ, te *Heidelberg*.
A. W. HOFMANN, te *Londen*.

.
.

*Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en
Wijsgeerige Wetenschappen.*

Gewone Leden.

J. ACKERSDIJK, te *Utrecht*.
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te 's *Gravenhage*.

- J. BOSSCHIA, te 's *Gravenhage*.
 R. P. A. DOZY, te *Leiden*.
 F. C. DE GREUVE, te *Groningen*.
 J. HOFFMANN, te *Leiden*.
 L. J. F. JANSSEN, te *Leiden*.
 T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden*.
 S. KARSTEN, te *Utrecht*.
 N. C. KIST, te *Leiden*.
 C. LEEMANS, te *Leiden*.
 J. VAN LENNEP, te *Amsterdam*.
 T. ROORDA, te *Delft*.
 A. RUTGERS, te *Leiden*.
 M. DE VRIES *), te *Leiden*.
 IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem*.
 W. G. BRILL, te *Utrecht*.
 G. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam*.
 L. PH. C. VAN DEN BERGH, te 's *Gravenhage*.
 W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen*.
 W. MOLL, te *Amsterdam*.
 H. J. KOENEN, te *Amsterdam*.
 J. DE WAL, te *Leiden*.
 J. DIRKS, te *Leeuwarden*.
 J. G. HULLEMAN, te *Leiden*.
 H. C. MILLIES, te *Utrecht*.
 C. W. OPZOOMER, te *Utrecht*.
 J. H. SCHOLTEN, te *Leiden*.
 L. A. J. W. SLOET, te *Arnhem*.
 W. J. KNOOP, te *Breda*.
 G. DE VRIES AZ., te *Haarlem*.
 J. C. G. BOOT, te *Amsterdam*.
 M. H. GODEFROI, te *Amsterdam*.
 J. A. C. VAN HEUSDE, te *Utrecht*.

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

W. C. MEES, te *Amsterdam*.

N. BEETS, te *Utrecht*.

R. J. FRUIN, te *Leiden*.

B. J. LINTELO DE GEER, te *Utrecht*.

J. H. HOLWERDA, te *Gorinchem*.

A. KUENEN, te *Leiden*.

G. MEES AZ., te Rotterdam.

A 10x10 grid of dots. The dots are arranged in 10 rows and 10 columns. One dot is missing from the grid, specifically at the intersection of the 4th row and the 7th column.

Rustende Leden.

A. C. HOLTJUS, te *Utrecht*.

J. BAKE, te *Leiden*.

C. J. VAN ASSEN, te *Leiden*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. G. BRUMUND, te *Batavia*.

R. H. TH. FRIEDRICH, te *Batavia*.

A 10x10 grid of dots for graphing. The grid consists of 10 rows and 10 columns of dots, forming a square shape. The dots are evenly spaced and serve as a guide for plotting the graph.

Buitenlandsche Leden.

TH. BABINGTON MACAULAY, *Campden-hill, te Kensington.*

MICHEL CHEVALIER, *te Parijs.*

H. L. FLEISCHER, *te Leipzig.*

F. GUIZOT, *te Parijs.*

L. P. GACHARD, *te Brussel.*

C. R. LEPSIUS, *te Berlijn.*

J. N. MADVIG, *te Kopenhagen.*

LEOPOLD RANKE, *te Berlijn.*

F. C. VON SAVIGNY, *te Berlijn.*

C. ULLMANN, *te Carlsruhe.*

A. R. RANGABÉ, *te Athene.*

G. GROTE, *te Londen.*

J. ROULEZ, *te Gent.*

STANISLAS JULIEN, *te Parijs.*

K. J. VON BUNSEN, *te Bonn.*

C. LASSEN, *te Bonn.*

TH. MOMMSEN, *te Leipzig.*

H. C. RAWLINSON, *te Londen.*

A. THEINER, *te Rome.*

.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB.	De letter L.	beteekent gewoon Lid.
„	„ C.	„ Correspondent.
„	„ B. L.	„ Buitenlandsch Lid.
„	„ R. L.	„ Rustend Lid.
„	„ a. N.	„ Afdeeling Natuurkunde.
„	„ a. L.	„ Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L.	Assen, (C. J. van) te <i>Leiden</i> ,
23 Febr. 1855.	L. a. L. 23 Febr. 1855, R. L. 1858.
Airy, (G. B.) te <i>Greenwich</i> , B. L. a. N.	Arago, (D. F.) te <i>Parijs</i> , B. L. a. N.
4 Mei 1859.	26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

B.

Badon Ghijben, (J.) te <i>Breda</i> ,	Becquerel, (E.) te <i>Parijs</i> , B. L. a. N.
L. a. N. 26 Oct. 1851.	26 Oct. 1851.
Bake, (J.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23	Beek, (A. van) te <i>Utrecht</i> , R. L. a. N.
Febr. 1855. R. L. 1858.	26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.
Baumhauer, (E. H. von) te <i>Amster-</i>	Beets, (N.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L.
<i>dam</i> , L. a. N. 1 Mei 1858.	4 Mei 1859.

Beneden, (P. J. van) te <i>Leuven</i> ,
B. L. a. N. 4 Mei 1859.	Breda, (J. G. S. van) te <i>Haarlem</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L.
Oct. 1858.
Bergh, (L. Ph. C. van den) te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. L. 24 Maart 1855.	Brill, (W. G.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L.
24 Maart 1855.
Berghaus, (H. K. W.) te <i>Potsdam</i> ,
B. L. a. N. 26 Oct. 1851.	Brink, (R. C. Bakhuizen van den)
te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. L. 23
Febr. 1855.
Bleeker, (P.) te <i>Batavia</i> , C. a. N.
6 April 1855.	Brown, (R.) te <i>Londen</i> , B. L. a. N.
26 Oct. 1851, overleden 10
Junij 1858.
Blume, (C. L.) te <i>Leiden</i> , L. a. N.
6 April 1855.	Brumund, (J. F. G.) te <i>Batavia</i> ,
C. a. L. 10 April 1855.
Boot, (J. C. G.) te <i>Amsterdam</i> ,
L. a. L. 2 Mei 1857.	Biïnsen, (K. J. v.) te <i>Bonn</i> , B. L. a. L.
4 Mei 1859.
Bosch, (R. B. van den) te <i>Goes</i> ,
L. a. N. 2 Mei 1857.	Buys Ballot, (C. H. D.) te <i>Utrecht</i> ,
L. a. N. 6 April 1855.
Bosquet, (J.) te <i>Maastricht</i> , L. a. N.
5 Mei 1856.	Buyssing, (D. J. Storm) te <i>Delft</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1851.
Bosscha, (J.) te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. L.
23 Febr. 1855.	
Brants, (A.) te <i>Joppe bij Gorsel</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1851.	

C.

Chevalier, (Michel) te <i>Parijs</i> ,
B. L. a. L. 10 April 1855.	Conrad (F. W.) te 's <i>Gravenhage</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1851.
Cobet, (C. G.) te <i>Leiden</i> , L. a. L.
23 Febr. 1855. Bed. 8 Sept. 1856.	

D.

Delprat, (G. H. M.) te <i>Rotterdam</i> ,
L. a. L. 24 Maart 1855.	Dozy, (R. P. A.) te <i>Leiden</i> , L. a. L.
23 Febr. 1855.
Delprat, (J. P.) te 's <i>Gravenhage</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1851.	Dumas, (M.) te <i>Parijs</i> , B. L. a. N.
26 Oct. 1851.
Dirks, (J.) te <i>Leeuwarden</i> , L. a. L.
5 Mei 1856.	Dumontier, (F. A. C.) te <i>Curaçao</i> ,
C. a. N. 4 Mei 1859.
Donders, (F. C.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851.	Dijk, (C. M. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851. Bed. 21 Maart
1853.
Dozy, (F.) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26
Oct. 1851. Overl. 7 Oct. 1856.	

E.

Elias, (P.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N.
2 Mei 1857. | Ermerins, (F. Z.) te <i>Groningen</i> ,
L. a. N. 6 April 1855. |
|---|---|

Ermerins, (J. W.) te <i>Groningen</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	d'Espine, (Baron A.) te <i>Aix in Savoye</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 April 1853.
---	---

F.

Faraday, (M.) te <i>Londen</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.	Fremery, (P. J. J. de) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Sept. 1855.
Fleischer, (H. L.) te <i>Leipzig</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.	Friedrich, (R. H. Th.) te <i>Batavia</i> , C. a. L. 1 Mei 1858.
Focke, (H. C.) te <i>Paramaribo</i> , C. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 29 Junij 1856.	Fruin, (R. J.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 4 Mei 1859.

G.

Gachard, (L. P.) te <i>Brussel</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.	Godefroi, (M. H.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 2 Mei 1857.
Gauss, (C. F.) te <i>Göttinhen</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Febr. 1855.	Gogh, (J. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 2 Mei 1857.
Geer, (B. J. Lintelo de) te <i>Utrecht</i> , L. a. L. 4 Mei 1859.	Greuve, (F. C. de) te <i>Groningen</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.
Geuns, (J. van) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 25 Oct. 1851.	Groen van Prinsterer, (G.) te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. L. 28 Febr. 1855. Bed. 27 April 1855.
Gilse, (J. van) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 4 Mei 1859. Overl. 26 Mei 1859.	Grote, (G.) te <i>Londen</i> , B. L. a. L. 2 Mei 1857.
Glavimans, (C. J.) te <i>Rotterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Aug. 1857.	Guizot, (F.) te <i>Parijs</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.

H.

Halbertsma, (H. J.) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Harting, (P.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Hall, (H. C. van) te <i>Groningen</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Hasselt, (A. W. M. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 5 Mei 1856.
Hall, (J. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. L. 24 Maart 1855. Overl. 19 Maart 1859.	Hasskarl, (J. K.) te <i>Batavia</i> , C. a. N. 6 April 1855.
Haan, (D. Bicrens de) te <i>Deventer</i> , L. a. N. 5 Mei 1855.	Helmholtz, (H.) te <i>Heidelberg</i> , B. L. a. N. 4 Mei 1859.
Haan, (W. de) te <i>Haarlem</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 15 April 1855.	Herschel, (Sir John) te <i>Londen</i> , B. L. a. N. 1 Mei 1858.
	Heusde, (J. A. C. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. L. 1 Mei 1858.

Hoeven, (A. des Amoric van der) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 29 Julij 1855.	Holtius, (A. C.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L. 23 Febr. 1854. R. L. 1857.
Hoeven, (C. Pruys van der) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Holwerda, (J. H.) te <i>Gorinchem</i> , L. a. L. 4 Mei 1859.
Hoeven, (J. van der) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Horsfield, (Th.) te <i>Londen</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Hoffmann, (J.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Hulleman, (J. G.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 2 Mei 1856.
Hofmann, (A. W.) te <i>Londen</i> , B. L. a. N. 4 Mei 1859.	Humboldt, (A. von) te <i>Berlijn</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Mei 1859.

J.

Jansen, (L. F. J.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Junghuhn, (G.) te <i>Batavia</i> , C. a. N. 6 April 1855.
Jonckbloet, (W. J. A.) te <i>Groningen</i> , L. a. L. 24 Maart 1855.	Juynboll, (T. W. J.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1856.
Julien, (S.) te <i>Parijs</i> , B. L. a. L. 2 Mei 1857.	

K.

Kaiser, (F.) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Knoop, (W. J.) te <i>Breda</i> , L. a. L. 2 Mei 1857.
Karsten, (S.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Koenen, (H. J.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 24 Maart 1855.
Kemper, (J. de Bosch) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 26 April 1856.	Kolk, (J. L. C. Schroeder van der) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Kerkwijk, (G. A. van) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Kun, (L. J. A. van der) te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Kist, (N. C.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Kucenen, (A) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 4 Mei 1859.

L.

Lassen, (C.) te <i>Bonn</i> , B. L. a. L. 4 Mei 1859.	Liebig, (I.) te <i>München</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Leeuans, (C.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Lindenau, (B. A. von) te <i>Altenburg</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 21 Mei 1855.
Lennep, (J. van) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L. 33 Febr. 1855.	Lobatto, (R.) te <i>Delft</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Lepsius, (C. R.) te <i>Berlijn</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.	

M.

Macaulay, (Th. Babington) te <i>Campdenhill</i> bij <i>Kensington</i> , B. L. a. L.
10 April 1855.	Miquel, (F. A. W.) te <i>Amsterdam</i> ,
L. a. N. 26 Oct. 1151. Bed.
26 Junij 1857.
Madvig, (J. N.) te <i>Kopenhagen</i> ,
B. L. a. L. 10 April 1855.	Mohl, (H. von) te <i>Tubingen</i> ,
B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Matthes, (C. J.) te <i>Amsterdam</i> ,
L. a. N. 27 Oct. 1851.	Moll, (W.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L.
24 Maart 1855.
Mees, Az. (G.) te <i>Rotterdam</i> , L. a. L.
4 Mei 1859.	Mommsen, (Th.) te <i>Leipzig</i> , B. L.
a. L. 4 Mei 1859.
Mees, (W. C.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. L.
1 Mei 1855.	Mulder, (Cl.) te <i>Groningen</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851.
Mesch, (A. H. van der Boon) te
<i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Mulder, (G. J.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851.
Millies, (H. C.) te <i>Utrecht</i> , L. a. L.
5 Mei 1856.	

N.

Numan, (A.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852. | Nijhoff, (Is. An.) te <i>Arnhem</i> ,
L. a. L. 24 Maart 1855. |
|--|--|

O.

Omalius, (J. J. d') te <i>Namen</i> ,
B. L. a. N. 26 Oct. 1851.	Oudemans, (C. A. J. A.) te <i>Rotterdam</i> , L. a. N. 1 Mei 1858.
Oordt, (J. W. L. van) te <i>Rotterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Oudemans, (J. A. C.) te <i>Batavia</i> ,
L. a. N. 6 April 1855.
Opzoomer, (C. W.) te <i>Utrecht</i> ,
L. a. L. 5 Mei 1856.	Owen, (R.) te <i>Londen</i> , B. L. a. N.
26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te <i>Brussel</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, (A. R.) te <i>Athene</i> , B. L. a. L.
2 Mei 1857.	Roorda, (T.) te <i>Delft</i> , L. a. L. 23
Febr. 1855.
Ranke, (L.) te <i>Berlijn</i> , B. L. a. L.
10 April 1855.	Rose, (W. N.) te <i>s Gravenhage</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851.
Rawlinson, (H. C.) te <i>Londen</i> ,
B. L. a. L. 4 Mei 1859.	Roulez, (J.) te <i>Gent</i> , B. L. a. L.
2 Mei 1857.
Rees, (R. van) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851.	Rueb, (A. S.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N.
26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart
1854.
Reinwardt, (C. G. C.) te <i>Leiden</i> ,
R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl.
6 Maart 1854.	

Rutgers, (A.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	Rijk, (J. C.) te 's <i>Gravenhage</i> , R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Mei 1854.
---	--

S.

Savigny, (F. von) te <i>Berlijn</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.	Seclig, (H. G.) te <i>Breda</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856.
Sagra, (Ramon de la) te <i>Parijs</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.	Simons, (G.) te 's <i>Gravenhage</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Schlegel, (H.) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Sloet, (L. A. J. W.) te <i>Arnhem</i> , L. a. L. 5 Mei 1856.
Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Stamkart, (F. J.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 23 Oct. 1851.
Scholten, (J. H.) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 5 Mei 1856.	Staring (W. C. H.) te <i>Haarlem</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Sebastian, (A. A.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 17 Dec. 1856.	Swaving, (C.) <i>Buitenzorg op Java</i> , C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temminck, (C. J.) te <i>Leiden</i> , R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 30 Jan. 1858.	Theiner, (A.) te <i>Rome</i> , B. L. a. L. 4 Mei 1859.
	Tiedemann, (F.) te <i>Munchen</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

U.

Ullman, (C.) te <i>Carlsruhe</i> , B. L. a. L. 10 April 1855.	Ursel, (de Hertog van) te <i>Brussel</i> , B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
--	---

V.

Verdam, (G. J.) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.	Vriesc, (W. H. de) te <i>Leiden</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Verloren, (M. C.) te <i>Utrecht</i> , L. a. N. 2 Mei 1857.	Vrolik, (G.) te <i>Amsterdam</i> , R. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Vries, Az. (G. de) te <i>Haarlem</i> , L. a. L. 2 Mei 1857.	Vrolik, (W.) te <i>Amsterdam</i> , L. a. N. 26 Oct. 1851.
Vries, (M. de) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 23 Febr. 1855.	

W.

Wal, (J. de) te <i>Leiden</i> , L. a. L. 24 Maart 1855.	Willigen, (V. S. M. van der) te <i>Deventer</i> , L. a. N. 2 Mei 1857.
Waszink, (G.) te <i>Batavia</i> , C. a. N. 2 Mei 1857.	

L I J S T
DER
BINNEN- EN BUITENLANDSCHE
AKADEMIËN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN
INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN
WETENSCHAPPEN DOOR WEDERKEERIGE RUILING DER UITGEGEVEN
WERKEN IN VERBINDING IS.

N E D E R L A N D E N .

Hoogeschool te Leiden.

 " " Utrecht.

 " " Groningen.

Athenacum illustre te Amsterdam.

 " " " Deventer.

Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.

————— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

————— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.

Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.

————— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.

————— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

————— (Historisch) te Utrecht.

————— (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

————— (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.

Genootschap (Wiskundig) onder de zinspreuk : *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, te Amsterdam.

————— (Zoölogisch) *Natura Artis Magistra* te Amsterdam.

————— (Nederl. Onderwijzers-) ter bevordering van Volksopvoeding en Onderwijs, te Amsterdam.

————— ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.

————— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.

Instituut (Koninklijk) van Ingenieurs te 's Gravenhage.

————— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch Indië te Delft.

————— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.

Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.

Vereeniging (Over-IJsselsche) tot ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.

Redactie van het Tijdschrift voor Geneeskunde te Amsterdam.

Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij.

Boekerij van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te 's Gravenhage.

Openbare Bibliotheek te Arnhem.

Stads Boekerij te Zutphen.

O O S T - I N D I Ë.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

W E S T - I N D I Ë.

Koloniale Bibliotheek te Suriname.

B E L G I Ë.

Académie Royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.

Académie Royale de Médecine de Belgique te Brussel.

Société Royale des Sciences te Luik.

Willems-Fonds te Gent.

GROOT-HERTOGDOM LUXEMBURG.

Société Archéologique te Luxemburg.

F R A N K R I J K.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.

Ecole Impériale Polytechnique te Parijs.

Bibliothèque du Comité des Travaux historiques et des Sociétés savantes te Parijs.

Bibliothèque du Ministère de l'Agriculture, Commerce et Travaux Publics te Parijs.

Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.

Académie Impériale de Médecine te Parijs.

Société de Biologie te Parijs.

Het Departement van Oorlog te Parijs.

Bibliothèque Impériale te Parijs.

Académie Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Lyon.

Société Impériale d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et Arts utiles te Lyon.

——— Linnéenne te Lyon.

——— de Normandie te Caen.

Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres te Caen.

Société des Antiquaires de Normandie te Caen.

Académie Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulouse.

——— de Législation te Toulouse.

——— Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Bordeaux.

——— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dyon.

Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dyon.

Académie des Sciences Belles Lettres et Arts te Rouen.

——— de Stanislas (Société des Sciences, Lettres et Arts) te Nancy.

——— des Sciences, Arts et Belles Lettres, Agriculture et Industrie te St. Quentin.

——— Académie des Sciences et Lettres te Montpellier.

- Société Académique de Nantes et de la Loire inférieure te Nantes.
—— d'Émulation te Cambrai.
—— Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.
—— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.
—— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.
—— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.
—— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales te Perpignan.
—— Archéologique te Sens.
—— des Sciences Naturelles te Cherbourg.
—— du Muséum d'Histoire Naturelle te Straatsburg.
—— des Antiquaires de Picardie te Amiens.
—— ————— de la Morinie te St. Omer.

I T A L I È.

- Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.
—— della Scienze dell' Instituto di Bologna te Bologne.
Imp. Reg. Instituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetie.
—— — Accademia Economico Agraria dei Georgofili di Firenze te Florence.
—— — Instituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti te Milaan.
Accademia Reale delle Scienze te Turin.
Académie Royale de Savoie te Chambéry.
Accademia (Reale) delle Scienze te Napels.

S P A N J E.

- La Real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

P O R T U G A L.

- Academia Reale das Sciencias te Lissabon.

G R O O T - B R I T T A N J E ,

Royal Society te Londen.

" Astronomical Society te Londen.

" Institution of Great Britain te Londen.

" Medico-Chirurgical Society te Londen.

Horticultural Society te Londen.

Zoological Society te Londen.

Guy's Hospital te Londen.

Linnean Society te Londen.

Hydrographical office (Admiralty) te Londen.

East-India House te Londen.

Philological Society te Londen.

Royal Society te Edinburg.

" Observatory te Edinburg.

" Observatory te Greenwich.

" Irish Academy te Dublin.

" Catholic University of Ireland te Dublin.

Cambridge Philosophical Society te Cambridge.

Literary and Philosophical Society te Manchester.

A M E R I K A .

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge Massachusetts.

State Library of New-York te Albany.

Philosophical Society te Philadelphia.

Academy of Natural Sciences te Philadelphia.

American Association for the advancement of Science te Philadelphia.

Smithsonian Institution te Washington.

Wisconsin state Agricultural Society te Madison.

American Journal of Sciences and Arts te Newhaven.

Californian Academy of Natural Sciences te St. Francisco.

Michigan State agricultural Society te Detroit.

Academy of Science te St. Louis (Missouri).

Institut historique et géographique te Rio de Janeiro.

O O S T E N R I J K.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
K. Königliche Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoologisch-Botanisches Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.
Verein für Vaterländische Naturkunde te Presburg.
Das Tirolische Ferdinandeum te Innsbruck.

P R U I S S E N.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher
te Jena.
Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.
Naturforschende Gesellschaft te Dantzig.
Gesellschaft f. Vaterländische Kultur te Breslau.
Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande te Bonn.
Naturhistorischer Verein der Preussischen Rheinlande u. West-
phalens te Bonn.
Naturforschende Gesellschaft te Halle.
Naturwissenschaftlicher Verein für Sachsen und Thuringen te
Halle a/S.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Erfurt.

H A N N O V E R.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Gesammt-Verein des Deutschen Geschichts- und Alterthumver-
eines te Hannover.

S A X E N.

Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Fürstlich-Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.

S A X E N - G O T H A.

Geographische Anstalt te Gotha.

W U R T E M B E R G.

Verein für Vaterländische Naturkunde te Stuttgart.

B E Y E R E N.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.

Physikalisch Medicinische Gesellschaft te Wurzburg.

Zoologisch-Mineralogisch Verein te Regensburg.

H E S S E N - C A S S E L.

Gesellschaft zur Beförderung der Gesammten Naturwissenschaften
te Marburg.

Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturwissenschaften
te Hanau.

H E S S E N - D A R M S T A D T.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde te Giessen.

B A D E N.

Gesellschaft zur Beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg.

M E C K L E N B U R G - S T R E L I T Z.

Verein der Freunde der Naturwissenschaften in Mecklenburg te
Neubrandenburg.

N A S S A U.

Verein für Naturkunde in Nassau.

F R A N K F U R T A A N D E N M A I N.

Die Senckenbergische Stiftung te Frankfurt a/M.

Z W I T S E R L A N D.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.

—— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.

—— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.

Naturforschende Gesellschaft te Basel.

R U S L A N D.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Observatoire Physique Central te St. Petersburg.
Académie Impériale te Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Pulkowa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Kurländische Gesellschaft für Literatur u. Kunst te Mittau.
Naturforschendes Verein te Riga.

D E N E M A R K E N.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Kopenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.

N O O R W E G E N , Z W E D E N.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
——— Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskaps-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

BERIGT OMTRENT WIJZIGINGEN IN DE ALGEMEENE BEPALINGEN VAN DE REGLEMENTEN VAN ORDE.

Door het Bestuur der Akademie zijn veranderingen gemaakt in § 30 en § 37 der Algemeene Bepalingen, met wier strekking zich 's Lands Regering heeft vereenigd. Deze strekking nu is: dat, naar aanleiding ook van den wensch, uitgedrukt in de jongste vereenigde zitting, betere regelmaat worde gebragt in het vaststellen der begrooting. Ten einde daartoe te geraken, heeft het Bestuur der Akademie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning gevraagd, en van Zijne Excell. verkregen, om alinea *b* en *c* van Art. 12 Org. Regl. aldus te lezen, dat onder *afgeloopen* en *volgend* jaar het *Akademie-* en niet het *burgerlijk* jaar worde verstaan. Hieruit zijn de volgende bepalingen voortgevloeid:

1°. Sluiting der rekening van de Akademie telken jare vóór ultimo Maart.

2°. Sluiting der afrekening voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten telken jare op den laatsten Zaturdag der maand December en uitbetaling daarvan vóór of op den laatsten Zaturdag der volgende maand Februarij.

Om zulks mogelijk te maken, is het noodig, dat in beide Reglementen van Orde § 30 en § 37 worden gelezen, als volgt:

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in *de eerste week der maand April* door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het bestuur onderworpen, en na goedkeuring gebragt in de vereenigde vergadering der beide afdeelingen, volgens Art. 12 van het Organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de rekening en verantwoording over het afgelopen jaar gereed zij vóór den 15^{den} April.

Het overige gedeelte van dezen § behoudt de vroegere redactie.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN
VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADE-
MIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Ne-
derlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van
Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15^{den} dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan :

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleen

- 1°. voor de briefwisseling, welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie en den Griffier van hetzelfde Kollegie;
- 2°. voor de brieven en stukken, betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van deselve Akademie* ter andere zijde.

Onze Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, den 21sten Augustus 1856.

(get.) WILLEM.

*De Minister van
Financiën.*

(get.) VROLIK.

Voor kopij conform.

De Secretaris-Generaal,

(get.) D. VAN HOYTEMA.

Ten opzichte van dit genot van vrijdom van briefport, is het noodzakelijk: de H.H. leden der Akademie te doen opmerken, dat de onder kruisband en eigenhandig contreseing verzonden brieven aan het bureau van het Postkantoor behooren te worden afgegeven. Zoo zij in de bus worden gestoken, vervalt de vrijdom, en worden de brieven getaxeerd. De vrijdom bepaalt zich uitsluitend tot de dienst der Akademie.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen :

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

Amsterdam, den 23sten April 1859.

Ik heb de eer, U te noodigen, op Zaterdag den 30sten April e. k., des morgens ten elf ure, tot eene vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door art. 12 van het Organiek Reglement.

W. VROLIK,

Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

- 1°. Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie;
- 2°. Verslag van de Heeren D. J. STORM BUYSING, R. LOBATTO, S. KARSTEN en G. DE VRIES AZ, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1858 en over de maanden Januarij en Februarij van den jare 1859;

- 3°. Raming der uitgave van Maart 1859— Maart 1860;
- 4°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates*;
- 5°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek;
- 6°. Verslag omtrent de werkzaamheden der Commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat.
- 7°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 30sten APRIL 1859, DES MORGENS
TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter . . . W. MOLL.

Algemeene Secretaris . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren: W. MOLL, W. VROLIK, J. P. DELPRAT,
J. BAKE, G. H. M. DELPRAT, R. LOBATTO, G. SIMONS, C. L. BLUME,
P. Z. ERMERINS, C. W. OPZOOMER, P. HARTING, J. G. HULLEMAN,
D. BIERENS DE HAAN, J. W. L. VAN OORDT, J. DIRKS, T. ROORDA,
P. ELIAS, V. S. M. VAN DER WILLIGEN, J. VAN GOGH, C. LEEMANS,
A. W. M. VAN HASSELT, F. C. DE GREUVE, C. J. MATTHES, S. KARSTEN,
E. H. VON BAUMHAUER, J. A. C. VAN HEUSDE, CL. MULDER, J. DE WAL,
J. H. SCHOLTEN, M. H. GODEFROI, M. DE VRIES, J. VAN GEUNS,
F. C. DONDEERS, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, H. J. KOENEN,
G. DE VRIES AZ., F. J. STAMKART, W. C. MEES, J. HOFFMANN,
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, J. C. G. BOOT, J. ACKERSDIJCK,
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, D. J. STORM BUYSING.

Van de H.H. BOSSCHA, SLOET, VAN DEN BOSCH, VERDAM, VAN DER KUN, J. VAN DER HOEVEN, JONCKBLOET, BRILL is berigt ontvangen, dat het hun om ambtsbezigheden of ziekelijk lijden onmogelijk is deze vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren!

Ik heet U welkom in de vergadering, die de beide Afdeelingen der K. A. samenbrengt tot vervulling van gemeenschappelijke verplichtingen en beraadslaging over gemeenschappelijke belangen. Wat ons in deze uren te doen staat, is U allen bekend door den brief, die ons bijeenriep: verschillende onderwerpen zullen onder onze aandacht gebragt worden, die wel niet allen even aangenaam kunnen zijn voor den geest, die zich het liefst in den kring der wetenschap beweegt, maar allen toch met ernst door ons zullen behandeld worden, naardien zij betrekking hebben op het leven des ligchaams, welks leden wij zijn. Het eerste en een der gewigtigste deelen van onzen arbeid moet wezen: de beoordeeling van het ontwerp-verslag aangaande de werkzaamheden en den staat der Akademie. Het ligt in den aard der zaak, dat de stof van dat uitvoerig stuk niet de aantrekkingskracht van het nieuwe voor ons kan hebben, hoezeer het eerst kortelings gesteld werd door de geoefende pen van onzen Algemeenen Secretaris. Het is bestemd om onzen geëerbiedigden Koning een overzicht te leveren van hetgeen de beide Afdeelingen der Akademie in haar jongste jaar gedaan en ervaren hebben. Ons kan het niets nieuws leeren; ons kan het alleen het bekende herinneren. Maar zal het niet *daarom* ook voor ons zijne belangrijke zijde hebben?.. De overweging van dit verslag, Mijne Heeren, zal, meer welligt dan alle andere, deze vergadering voor ons zelve eene hoogst vruchtbare doen worden, wanneer wij het zullen aanmerken als een spiegel tot zelfkennis, als een middel tot verhoogening onzer bewustheid van

hetgeen wij, allen en een iegelijk, voor het verledene als leden dezer instelling geweest zijn en voor de toekomst als zoodanig wezen moeten. Als ons straks de teekenen van belangstelling worden opgeteld, aan beide Afdeelingen gegeven van wege de Hooge Regering wanneer zij ons wilde raadplegen over gewichtige aangelegenheden, of ons ondersteuning schonk waar wij iets goeds tot stand wenschten te brengen, — zal het ons niet versterken in de hoop, welke wij om krachtig voort te leven zoo *zeer* behoeven, dat onze Akademie hare naaste bedoeling niet mist?.. Als ons de verschillende ondernemingen in herinnering worden gebracht, waaraan wij met goede verwachting voor de wetenschappelijke en andere belangen des Vaderlands in dit jaar de hand sloegen, — zal het niet onze begeerte vermeerderen, dat de gansche instelling bij toeneming dienstbaar zal zijn aan de bestemming, welke zij heeft als eene *nationale*?.. Als ons de reeks der namen wordt genoemd van onze medeleden niet alleen, maar ook van geleerden buiten dezen kring, die de voortbrengselen van hunnen geest en arbeid tot ons bragten, en door ons tot het publiek, — zal daarin geen prikkel wezen, waardoor edele krachten, die in en voor de Akademie welligt reeds te lang sluimerden, zullen ontwaken om vruchten te dragen?..

Voorzeker, Mijne Heeren, deze vergadering zal eene waarlijk belangrijke voor ons wezen, zoo hetgeen wij hooren en overwegen deze en diergelijke indrukken op ons maakt; en in dit vertrouwen zou ik hare leiding met vreugde op mij nemen, ware er niet wat mij en met smart en met schroom vervulde. De man, dien wij allen zoo gaarne zouden gezien hebben aan de plaats, welke ik thans inneem, de voortreffelijke VAN HALL, is weggenomen uit menigen werkkring, en ook den onze, waarin hij, door goede gaven en zin, zoo zeer nuttig was en aller liefde en achting genoot. Allen achten wij zijn dood eene schade voor onze Akademie, en — hoe zou ik niet vreezen, dat zij die schade in de tegenwoordige uren meer zal gevoelen, daar het aan mij is opgelegd zijne moeilijke taak te vervullen! Maar het is allen bekend, hoe ik de eer van dit gestoelte niet heb gezocht — en allen wensch ik te toonen, dat althans het voorbeeld der bescheidenheid van den overleden Voorzitter bij mij in gedachtenisse

is. Zoo durf ik mij verzekerd achten van uwe toegevendheid, Mijne Heeren; ik maak staat op U aller bijstand bij onze gemeenschappelijke werkzaamheid; zoo open ik deze vergadering met goeden moed!

1°.

Hierna verzoekt de Voorzitter den algemeenen Secretaris, volgens art. 12 Organiek Reglement, het verslag van den *staat en werkzaamheden* der Akademie voor te dragen en aan de beoordeeling der vereenigde vergadering te onderwerpen. — Het luidt als volgt:

SIRE!

Het behaagde Uwer Majesteit aan de Koninklijke Akademie van Wetenschappen de verplichting op te leggen, tot het jaarlijks indienen van een verslag van haren staat en van hare werkzaamheden. Met genoegen volvoert zij deze taak en biedt zij Uwer Majesteit een beknopt overzicht aan van hetgeen zij verrijt en van hetgeen verder in de afgelopen tijdsruimte voorviel. Uit den aard der zaak sluit dit verslag zich aan datgene, wat U, Sire, in de maand April van den jare 1858 werd aangeboden; het omvat derhalve eenen tijdkring, welke in genoemde maand aanvangt en zich tot dezelfde maand van het loopende jaar voortzet.

Uwe Majesteit noemde de Akademie, in het besluit harer oprigting, een raadgevend ligchaam voor de Regering, op het gebied der wetenschap. Wat zij daaromtrent deed, hebbe derhalve den voorrang bij de vermelding harer werkzaamheden.

Meermalen werd de Akademie door 's Lands Regering geraadpleegd. Hare eerste lastgeving gold eene vraag van den Minister van oorlog, hoedanig bij het verbeteren van de *Choro-hydrographische kaart van Nederland*, onderscheidene plaatsnamen, voorkomende op het zesde blad der kaart van wijlen den Generaal KRAIJENHOFF, dienen gespeld te worden? Zij werd tot de Letterkundige Afdeeling gerigt, welke dit vraagpunt niet tot ge-

noemde Provincie wenschte beperkt te zien, maar daaraan eene grootere uitbreiding schonk, door geene enkele streek van Nederland uit te sluiten. Ondersteund door Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken, ontving zij van de Commissarissen des Konings in de onderscheidene Provinciën des Rijks, belangrijke en met veel zorg bewerkte bescheiden, maakte zij de verslagen daarointrent van de H.H. J. BOSSCHA en M. DE VRIES bij herhaling bekend *), en verdeelde zij onder hare leden de werkzaamheden, vereischt tot grondige beantwoording der vraag, welke zich alsnu over geheel Nederland uitstrekt.

De voorlichting der Natuurkundige Afdeeling werd tweemaal door den Minister van Koloniën ingeroepen. Het gold de eerste maal een adres van den Heer TAMA te Paramaribo, omtrent plantdeelen, welke hij beweert met goed gevolg te hebben aangewend *tot genezing van Lepra, Elephantiasis en Epilepsie*. Voorgelicht door hare medeleden VAN GEUNS, G. J. MULDER en VAN DEN BOSCH, heeft de Afdeeling zich gedrongen gevoeld een ongunstig oordeel te vellen over de beweringen van den Heer TAMA omtrent de genezing van Lepra, als ten eenenmale door de ondervinding gelogenstraft, en mogt zij nogmaals aandringen op de behoefte eener volledige kennis van de vreeselijke ziekte, welke West-Indië blijft teisteren, en op den eisch van doortastende maatregelen daartegen.

Zij had het genoegen daarop een vleijend schrijven van Z. Excell. te ontvangen, in de hoofdzaak inhoudende, dat een afschrift van het verslag den Gouverneur van Suriname is toegezonden, met uitnoodiging om het wetenschappelijk onderzoek dezer ziekte zoo veel mogelijk te bevorderen en om jaarlijks een uitvoerig verslag in te zenden van hetgeen ter zake is verrigt. De Minister behoudt zich voor, de Akademie ter zijner tijd met den uitslag daarvan bekend te maken.

Eene tweede noodiging tot onderzoek geschiedde door den Minister van Koloniën, in gemeenschap met zijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken. Zij geldt de vraag, of *plantaardige*

*) Zie *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 1, 121.

zelfstandigheden, gemakkelijk uit Oost-Indië te verkrijgen, als padiestroo, pisangvezelen enz., *eene geschikte grondstof* kunnen leveren, ter vervanging van de zoogenaamde lompen, *voor papiermaking*. Een groot aantal bescheiden uit Nederlandsch Indië en eene aanmerkelijke hoeveelheid van de van daar overgezonden zelfstandigheden vergezelden deze aanvraag. De Commissie der Afdeeling, bestaande uit de H.H. VAN DER BOON MESCH en BLUME, stelde zich tot het practisch onderzoek in verband met papierfabriekanten. Op hare voorlichting en raad grondde de Afdeeling haar ongunstig oordeel over het gebruik der genoemde zelfstandigheden tot voorgesteld doel. Zij deelde zulks den Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Koloniën mede; maar stelt zich tevens voor, om het onderwerp niet ten eenenmale uit het oog te verliezen, daar het niet onmogelijk ware dat, door het gebruik van betere toestellen, de pisangvezelen tot papiervorming geschikt konden gemaakt worden. De zoo even genoemde Commissie is bereid, om daarover een nader en voortdurend onderzoek in het werk te stellen, waarvan de Akademie hoopt, dat de uitkomsten voordeelig mogen zijn voor 's Lands handel, zeevaart en nijverheid.

Eene vierde aanschrijving, nu uitsluitend van den Minister van Binnenlandsche Zaken, geldt een adres van Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, strekkende om intekening van Rijkswegen te verkrijgen op het werk *over de Nederlandsche Insecten*, uitgegeven door den Heer SEPP.

De Minister, voorgelicht door het verslag der H.H. J. VAN DER HOEVEN en CL. MULDER, en door de daarover gevoerde be-raadslaging der Afdeeling, heeft gemeend zich voor het oogenblik te moeten bepalen tot den aankoop, in dubbelen getale, van de tot hiertoe uitgegeven zeven deelen van genoemd werk en van het ter perse zijnde achtste deel. Zijne Excell. heeft verder in bedenking gegeven, om het werk met dit achtste deel te doen eindigen, en daarna in overweging te nemen, welke ondersteuning van Rijkswegen zoude kunnen worden verleend aan eene nader te beramen voortzetting daarvan. De Minister had tevens de goedheid een der aangekochte exemplaren aan de Akademie te schenken.

Van hoogst gewigtigen aard waren de werkzaamheden, door eene vijfde lastgeving van 's Lands Regering gevorderd. Zij gold een adres van Gedeputeerde Staten der Provincie Noord-Holland, waarin bij den Minister van Binnenlandsche Zaken de uitspraak der Akademie gevraagd werd in een verschil van meening, ontstaan tusschen den Hoogleeraar VAN BREDA, aan de eene zijde, en den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Noord-Holland en den Architect van het gesticht aan de andere zijde, omtrent *de vestiging van bliksemafleiders op het Kränkzinnigen-gesticht Meerenberg* nabij Haarlem, en vooral omtrent de vraag, of deze met de metalen pijpen tot aanvoer van stoom en gas in verbinding behooren gebragt te worden. De Heer VAN BREDA beantwoordt deze vraag toestemmend; de Heeren Hoofd-Ingenieur en Architect beamen de noodzakelijkheid eener dergelijke verbinding niet en achten haar veeleer gevaarlijk.

Ten einde, in dezen stand van zaken, hare uitspraak op eenen vasten grondslag te doen rusten, riep de Afdeeling de voorlichting in van hare medeleden VAN REES, BUYS BALLOT EN DELPRAT; raadpleegde zij de ondervinding van Heeren Regenten der Cellulaire Gevangenis te Amsterdam; wijdde zij eindelijk aan de beradslaging over dit zoo gewigtig onderwerp een aanmerkelijk gedeelte van vier harer vergaderingen.

Op dit alles grondde zij hare overtuiging, dat de verbinding der afleiders met de gaspijpen of stoombuizen stellig te ontraden is. Het verslag van hare Gecommitteerden — waarmede de vergadering van den 29sten Januarij zich eenpariglijk vereenigde — werd, onder dagteekening van den 1sten Februarij j.l. aan Zijne Excell. den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden, die de beleefdheid had der Akademie te kunnen te geven, dat na kennisneming met belangstelling het verslag in handen van Gedeputeerde Staten werd gegeven. Het is der Afdeeling onbekend, welken indruk gemeld verslag op deze Staatsmagt in Noord-Holland gemaakt heeft; maar hoe deze ook zijn moge, steeds zal zij zich verheugen in de gelegenheid geweest te zijn, om op grondige wijze een voor 's Lands heil zoo gewigtig onderwerp te behandelen en de uitkomsten daarvan te boeken in het onlangs Uwer Majesteit gezonden en algemeen verkrijgbaar gestelde

Eerste Stuk van het Negende Deel harer *Verlagen en Mededeelingen*.

Een tweede voorschrift, door Uwe Majesteit der Akademie gegeven, legt haar de verplichting op, om tot de Regering voorstellen te rigten betreffende de belangen der wetenschap, tot welk einde zij, voor zooveel noodig is, zich zal hebben te wenden tot de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur. Ruimschoots en meer dan ooit heeft de Akademie in den afgelopen jaarkring dit voorregt tot rigtsnoer harer handelingen genomen. Zij verheugt zich daarbij te kunnen voegen, zooals trouwens Uwer Majesteit uit de nadere uiteenzetting zal blijken, dat zij, voor al hare voorstellen de meest heusche ondersteuning en medewerking van 's Lands Regering ondervond.

Het eerste onderwerp, waaromtrent zulks te zeggen valt, betreft het plan, door de Letterkundige Afdeeling opgevat, om een geheel nieuw *Hollandsch en Zeeuwsch Charterboek*, in plaats van het niet meer aan de behoeften van den tijd voldoende werk van VAN MIERIS, in het licht te geven.

Het heeft Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken behaagd, zijne belangstelling in de ontworpen uitgave bekend te maken, haar te ondersteunen door uitnoodiging aan sommigen zijner ambtgenooten, en ook daartoe aanschrijvingen te rigten tot de Commissarissen des Konings in de onderscheidene Provinciën, als ook tot den Rijksarchivaris. Hieraan zijn eenige hulpmiddelen van meer stoffelijken en administratieven aard gevoegd; zoodat de Commissie der Afdeeling, met dezen werkkring belast, in het afgelopen jaar reeds een groot aantal bouwstoffen konde verzamelen. De gevorderde afschriften daartoe zijn in 's Rijks archief op kosten der Akademie vervaardigd. De Commissie is hierdoor reeds zoo verre met haren arbeid gevorderd, dat zij hoopt in den aanvang van het volgende jaar een begin met de uitgave te kunnen maken. De Heer P. A. VAN LIMBURG BROUWER, Secretaris der Commissie, heeft de bewerking van het vervolg op het *Charterboek van VAN MIERIS* op zich genomen. Door den Heer VAN DEN BERGH is ingeleverd eene lijst van charters tot het jaar 1299, door VAN MIERIS en door KLUIT niet opgenomen; door den Heer VAN LIMBURG BROUWER is opgemaakt

eene inhoudsopgave voor het voornoemde vervolg, over de jaren 1428 tot 1482 (het Boergoenschc tijdperk); beide deze lijsten zijn door de H.H. DELPRAT, DE WAL EN DE VRIES met verschillende stukken verrijkt. Tot aanvulling is de hulp ingeroepen van verschillende binnen- en buitenlandsehe Archivarissen, en heeft elk der leden zich met nasporingen belast in de hem toegankelijke archieven, waarover in de maand September e. k. verslag zal worden ingediend.

Een tweede, wegens de historische rigting, met het eerste eenigzins verwant voorstel, ging van den Kolonel KNOOP uit. Het betreft de voorbereiding tot eene meer volledige *Krijgsgeschiedenis van Nederland*. Het gaf tot een breedvoerig en zaakkundig verslag van de H.H. J. BOSSCHA EN BAKHUIZEN VAN DEN BRINK aanleiding, dat, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling, Deel IV, bl. 46 en aan den Minister van Oorlog medegedeeld, de verzekering der hooge belangstelling van Zijne Excellentie uitlokte, gepaard aan bereidvaardigheid om de wenschen der Afdeeling in ernstige overweging te nemen.

Geen minderen steun mogt de Natuurkundige Afdeeling bij meer dan een Hoofd der Departementen van 's Lands Bestuur ontmoeten. Eene krachtige verwoesting, hier en daar in den jare 1858 door den Paalworm aangerigt, gaf den Heer W. VROLIK aanleiding om daarop de aandacht der vergadering van den 27sten November j.l. te vestigen, op grond van feiten, hem door den Heer P. KATER GZ. te Nieuwendam medegedeeld. Zijne voorstellen, met algemeene goedkeuring der vergadering bekroond, vonden wederklank bij Hunne Excellentiën de Ministers van Binnenlandsehe Zaken, van Marine en van Oorlog.

Hierdoor, als ook door eene groote belangstelling van het algemeen en niet minder door de bereidvaardigheid der H.H. Hoofd-Ingénieurs van den Waterstaat en van de Marine, wordt de Commissie der Afdeeling, bestaande uit de H.H. W. VROLIK, VAN OORDT, STORM BUYSING, HARTING EN VON BAUMHAUER, in staat gesteld, om al wat tot de geschiedenis dezer landplaag behoort, bijeen te zamelen en proeven te nemen met de middelen, welke daartegen zullen kunnen worden aangewend. Veel werd daartoe

reeds bijeengebragt, en voor het grootste deel is een aanvang gemaakt met het inzetten der proeven, welke daaromtrent te Nieuwendam, te Stavoren, te Harlingen en te Vlissingen worden genomen.

Een tweetal voorstellen, hetwelk ten slotte van de Akademie uitging, geldt de *Geneeskundige Staatsregeling*. Het betrof eerst den *algemeenen gezondheidstoestand*, en gaf in de maand April des vorigen jaars aanleiding tot het verslag eener Commissie, bestaande uit de H.H. VOORHELM SCHNEEVOOGT, VAN DER BOON MESCH en VAN HASSELT, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, bl. 80, waaruit een adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ontleend werd, dat door dezelfde Commissie Zijner Excellentie persoonlijk werd aangeboden. De Minister ontving de Commissie beleefdelijk, onderhield zich lang met haar, en deed haar de eer aan, te verklaren, dat er prijs op gesteld werd, de meening der Akademie over de Geneeskundige Staatsregeling te kennen, zoowel wanneer zij daartoe door Z. Excell. mogt worden geroepen, als wanneer zij begripen mogt, dit ook buiten dergelijke uitnoodiging te moeten doen.

Later en wel in den jongsten tijd werden de wetsontwerpen, daartoe strekkende, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. De Natuurkundige Afdeeling heeft gemeend daarbij het stilzwijgen niet te mogen bewaren, en benoemde, na beraadslaging in hare vergadering van den 26sten Maart j.l. eene Commissie, bestaande uit de H.H. VAN DER BOON MESCH, VOORHELM SCHNEEVOOGT, J. VAN DER HOEVEN, VAN GEUNS en DONDERS, welke in de jongste vergadering der Afdeeling, gehouden den 29sten April, haar van ontwerp-adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken diende, hetwelk binnen weinige dagen Zijner Excellentie zal worden aangeboden. Afdrukken daarvan zullen in den boekhandel gebragt en aan de leden van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal medegedeeld worden.

Hiertoe, Sire, bepalen zich de voorstellen, welke van de Akademie uitgingen. Zij zijn intusschen niet de eenige onderwerpen van algemeen belang, welke haar bezig hielden.

Op uitnoodiging van haar medelid DIRKS, ontwierp de Letter-

kundige Afdeeling een plan tot bearbeiding van nieuwe vervolgen op het algemeen geachte *Penningwerk van VAN LOON*. Zij besloot het werk op te vatten, waar het door het voormalig Instituut is gestaakt en het voorloopig tot het jaar 1806 voort te zetten, van welk tijdpoint de arbeid van den Heer NAHUYs aanvangt. Dit plan werd gesteund door de belangstelling van vele binnen- en buitenlandsche Numismaten en Penningverzamelaars. Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken had de heuschheid, om aan het verzoek van den voorsteller te voldoen, door het Koninklijk Penningkabinet te 's Gravenhage, ook zoo rijk in Nederlandsche historiepenningen, tot voormeld doel ter beschikking der Akademie te stellen. Tot voorbereiding van haren arbeid heeft de Commissie reeds een aantal lijsten van Nederlandsche penningen van de jaren 1766—1805 en vragen betrekkelijk die van de jaren 1766—1780 in het licht gegeven en met goed gevolg verspreid. Aldus werd zij tot een begin van uitvoering in staat gesteld, waardoor het zich laat verwachten, dat in de tijdsruimte, welke nu staat aan te vangen, het eerste gedeelte dezer nieuwe vervolgstukken van VAN LOON in het licht zal verschijnen.

Door den Heer MOLENKAMP werd de Natuurkundige Afdeeling uitgenoodigd, om een door hem ingezonden *Ontwerp van verbeterde Telegraphie voor spoorweglijnen* te beoordeelen. De HH. STORM BUYSING en CONRAD, daartoe door haar verzocht, dienden van voorlichting en raad, waaruit zij aanleiding nam, om de medegedeelde stukken aan den Heer MOLENKAMP met dankzegging voor de mededeeling terug te zenden.

De Heer STAMKART droeg in de vergadering van den 27sten November j.l. eenige bijzonderheden voor van een door hem uitgedacht *Intensiteitskompas*, waaromtrent de Akademie in de jongste vergadering der Natuurkundige Afdeeling van haar geacht medelid eene uitvoerige verhandeling ontving.

Hieraan hechten zich, als evenzeer tot de scheepvaart in betrekking, de beschouwingen van den Heer VAN GOGH over *de stormen nabij de Kaap de Goede Hoop, in verband beschouwd met de temperatuur der zee*, opgenomen in het Achtste Deel der Verslagen en Mededeelingen van de Afdeeling Natuurkunde,

bl. 225 en volgg., en niet minder de mededeeling van den Heer BUYS BALLOT, *over de voor magnetische bepalingen zoo belangrijke ligging van Neêrlands Oost-Indische Bezittingen*, waarvan spraak is ter zelfder plaatse op bl. 350 en volgg.

Ook zouden in denzelfden rang behooren geplaatst te worden de beschouwingen van den Heer BLUME *over eenige Oost-Indische Houtsoorten, in verband met de verwoestingen, door den Paalworm of andere Schelpdieren hier te lande en elders aangebragt*.

Hoewel de werken van de HH. DE VRIES *over de Visscherijen*, geheeten *het Vroon, ten jare 1433 aan de stad Leyden in erfpacht gegeven*, en van den Heer BAKHUYZEN VAN DEN BRINK, *Piscatio, Pécherie, Visscherij*, niet tot diegenen behooren, welke door de Akademie uitgegeven werden, mag, voordat zij dit gedeelte van haar verslag sluit, niet verzwegen worden, dat dit gewigtig onderwerp, dat, door het regtsgeding omtrent het Haarlemmermeer, eene zoo groote mate van belangrijkheid verkreeg, meermalen in hare vergaderingen werd besproken, gelijk het Vierde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van hare Letterkundige Afdeeling toont.

Een laatste onderwerp van algemeen belang is hetgeen de Heer VON BAUMHAUER ter sprake bragt, toen hij in eene der vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling de uitkomsten bekend maakte der *Keuring van de Koemelk* in Nederland, en daarover een betoog plaatste in het Achtste Deel, bl. 145, der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling.

Maar bij al deze toepassingen der wetenschap van meer praktischen aard, vergaten de leden der Akademie niet, dat behartiging der wetenschap op zich zelve het hoofddoel is van hunne levenswerkzaamheid, zoowel als van hun zamenzijn in den schoot der Akademie.

In de Letterkundige Afdeeling waren het de belangen der Hollandsche Taal, welke haar bezig hielden, toen de Heer KOENEN, uit een voor de boekery der Akademie aangekocht Handschrift van BILDERDIJK aanleiding nam tot eenige opmerkingen over *Nederlandsche Synonymiek*, welke hij nader ter uitgave hoopt uit te breiden.

Aan de Oudere Letterkunde zijn gewijd de beschouwingen van den Heer BAKE *over de onechtheid der Redvoeringen van*

Cicero tegen Catilina, welke aanleiding gaven tot eene meer uitvoerige verhandeling, met welke het Tweede Deel der Werken in 4° van de Afdeeling zal aanvangen.

Hierbij behooren genoemd te worden het kritisch betoog van den Heer KARSTEN over het *Epitaphium, voorkomende bij Demosthenes de Corona* § 289, p. 322 *), alsook de mededeelingen van de Heeren LEEMANS en JANSSEN over de ontcijfering der *Etruscische Opschriften* †). Ook dienen genoemd te worden de bemoeijingen der Letterkundige Afdeeling tot het ten uitvoer brengen van het Legaat van HOEUFFT. Zij waren alweder niet zeer gelukkig. Vijf Gedichten zijn ingekomen; daaronder twee uit Frankrijk en twee uit Italië. Geen van allen bleek echter voldoende waarde tot de bekrooning te bezitten.

Aan de Geschiedenis werden twee voordragten gewijd. De eerste is van den Heer DE WAL. Tot haar gaf eene gebeurtenis aanleiding, welke onlangs zoo zeer de aandacht trok. Zij betreft den persoon en het werk van den Regtsgeleerde ZASIUS, die in zijn geschrift *de parvulis Judaeorum baptizandis*, zijn gevoelen voordraagt over het doopen der kinderen van Israëlieten. De Afdeeling vleit zich met de hoop, om spoedig deze tegenwoordig meer dan ooit belangrijke Bijdrage in hare *Verslagen en Mededeelingen* te kunnen uitgeven. De tweede voordragt geldt het *wereldburgerschap van Socrates*, waarover de Heer VAN HEUSDE in de voorlaatste vergadering der Letterkundige Afdeeling sprak, en aldaar eene levendige wisseling van gedachten uitlokte.

Voor de Oudheidkunde, zoo naauw met de geschiedenis verwant, bleef de Heer JANSSEN zijnen gewonen ijver aan den dag leggen. Dan eens waren het de *oudheden*, onlangs te Katwijk ontdekt, welke hem tot mededeelingen noopten. Dan weder trokken zijne aandacht een keurig bewerkt beeld, bij Xanthen, alsook een kleiner beeldje te Noordwijk-Binnen gevonden, waarover hij de Afdeeling onderhield, of sprak hij over Muurschilderijen in Emmen ontdekt §). De *oude Meerwoningen* eindelijk in Zwit-

*) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 21.

†) JANSSEN, *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 94, bl. 146. — LEEMANS, t. z. p., bl. 150.

§) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Deel IV, blz. 158.

serland gaven hem tot een betoog aanleiding, hetwelk in het Tweede Stuk des Vierden Deels van de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling ter kennis Uwer Majesteit is gebragt.

Veelsoortiger nog waren de werkzaamheden, waarmede de Natuurkundige Afdeeling zich in streng wetenschappelijken zin bezig hield. Om zooveel mogelijk deze naar den rang der wetenschappen te ordenen, zij de Meetkunde het punt van uitgang. In haar droeg de Heer MATTHES *eene nieuwe methode voor van onderzoek der Kromme lijnen*; — plaatste de Heer BIERENS DE HAAN in de *Verslagen en Mededeelingen*, Deel VIII, blz. 248 zijne *Geschiedkundige aanteekening over zoogenaamd onbestaanbare wortels*, welke eenige aanmerkingen uitlokte van den Heer LOBATTO, geboekt in het Negende Deel dezer *Verslagen* blz. 92; — en schonk de Heer BIERENS DE HAAN der Afdeeling zijn *Exposé de la théorie des propriétés, des formules de transformation et des méthodes d'évaluation des Intégrales définies*. Zijne overal geachte, en in meer dan een buitenlandsch tijdschrift geprezen *Tables d'Intégrales définies*, in het jongste jaar voltooid, gaven den grondslag tot deze theorie, welke daarvan als de aanvulling mag beschouwd worden. De Afdeeling heeft reeds een aanvang gemaakt met het ter perse brengen van dit werk, rijk in wetenschap en in omvang, waarvan zij den druk wel niet dan na verloop van twee of meerdere jaren voltooid zal zien. Het zal het Achtste Deel harer Verhandelingen uitmaken. Tot denzelfden tak van wetenschap behoort eene onlangs door den Heer BADON GHYBEN ter uitgave aangeboden en in de vergadering van 29 April j.l. daartoe aangenomen *oplossing van een stelkunstig Problema, betrekking hebbende tot het vinden van den grootsten last, die door eenige steunpunten kan gedragen worden*. Hiermede verwant is eene Verhandeling, door den Heer VERDAM in de vergadering van 29 April j.l. aangeboden *over de toepassing van het beginsel van D'ALEMBERT, overeenkomstig het voorschrift van LAGRANGE*, waaromtrent de Natuurkundige Afdeeling het verslag van de door haar benoemde Commissie te gemoet ziet.

In Physische wetenschap ging haar medelid VAN DER WILLIGEN voort met zijne nasporingen *over het Electrisch spectrum* be-

kend te maken, waarvan het zesde en het zevende nummer in het Achtste Deel der *Verlagen en Mededeelingen* verscheen, en schonk haar de Heer J. BOSSCHA JR., door geen en titel met de Akademie verbonden, zijne beschouwingen *over eene algemeene eigenschap der lineaire verdeling van Galvanische stroomen en over de bepaling van het mechanisch aequivalent der warmte door Galvanische metingen*, welke zij in het Negende Deel harer *Verlagen en Mededeelingen* opnam.

Voor Sterrekunde heeft de Akademie twee mededeelingen te noemen, beide van leerlingen der Utrechtsche Hoogeschool. De eerste betreft de *Berekening der elementen van de Komeet van TUTTLE*, geschied door den student H. C. DIBBETZ; — de tweede eene *voorloopige Breedtebepaling van de Utrechtsche sterrewacht* door den Philosophiae Naturalis Candidatus H. W. SCHROEDER VAN DER KOLK. De eerste werd opgenomen in het Achtste Deel der *Verlagen en Mededeelingen* der Afdeling Natuurkunde, blz. 353; de tweede zal hare plaats vinden in het Negende Deel. Eene derde mededeeling over een aanverwant onderwerp, ontving de Natuurkundige Afdeling in hare vergadering van 29 April j.l. van den Heer E. VAN DER VEN, ook door geen en titel met haar verbonden, *over de verklaring van de jaarlijksche Aberratie van het licht der vaste sterren uit de undulatie-theorie*. Zij ziet daaromtrent de voorlichting te gemoet der Commissie van redactie voor de *Verlagen en Mededeelingen*. Eindelijk verdient ook eene aantekening genoemd te worden van haar medelid VAN DER WILLIGEN, aangeboden in de vergadering van 29 April j.l. *over de kleur van een aangelooopen stalen veer in gepolariseerd licht*.

Eene geleidelijke orde voert als van zelve tot die vakken van wetenschap, welke men gewoon is Natuurleer te heeten. In de Kruidkunde, welke wij aan haar hoofd stellen, heeft de Akademie in de eerste plaats eenen arbeid van haar rustend medelid G. VROLIK te noemen. Het reeds meermalen genoemde Achtste Deel der *Verlagen en Mededeelingen* bevat van hem eene verhandeling *over het vermenigvuldigen van Naalddragende boomen door wortelende uitspruitsels en daaruit te voorschijn treden van nieuw plantsoen*.

Een harer jongere leden, de Heer VAN DEN BOSCH, schonk haar eene *Inleiding tot de kennis der Hymenophyllaceae*, ter zelfder plaatse op blz. 401 opgenomen, waarop binnen korten tijd de aanbieding zal volgen van een werk van grooteren omvang en met talrijke afbeeldingen over hetzelfde onderwerp.

Ook de Dierkunde miste hare vertegenwoordiging niet. De Heer VAN DER HOEVEN beschreef eene zeldzame diersoort, waarvan hij voorwerpen vond in het Rijksmuseum te Leiden. Zij is vermoedelijk de *Pitecheir melanure* van F. CUVIER, of bevindt zich althans in hare nabijheid *). Later bood ons geacht medelid de bouwstoffen aan eener verhandeling, door den onlangs overleden Doctor VAN CAMPEN nagelaten, over het maaksel van een hoogst zeldzamen Lemuride van de kust van Guinea, *Lemur polto van Bosman* heetende, overgezonden door een Nederlandschen beambte, den geneesheer BOOMSMA. De Heer VAN DER HOEVEN nam op zich deze nader om te werken en ter plaatsing in de verhandelingen der Afdeeling aan te bieden; waaraan in de jongste vergadering der Natuurkundige Afdeeling, den 29sten April j.l. gehouden, voldaan werd. De Heer VERLOREN sprak over de *vlugt der Insecten*. De Heer CL. MULDER sprak over *het maaksel en vooral over het uitwendig zichtbaar sexueel verschil van den Veenmol* en leverde daarover eene bijdrage, welke in het Achtste Deel der *Verslagen en Mededeelingen* op blz. 102 werd opgenomen. De Heer HARTING onderhield de Afdeeling over de fragmenten van een reusachtigen *Cephalopode*, waarover hij eene verhandeling voor hare werken in 4° heeft toegezegd.

Aan kruid- en dierkunde, als beschrijvende wetenschappen der zichtbare en thans levende schepsels, hecht zich als van zelve de kennis der Natuurlijchamen, welke de voorwereld bewoonden. Het medelid der Akademie BOSQUET schonk uit zijne rijke ervaring *Recherches sur la Faune et la Flore fossile du terrain tertiaire du Limbourg Neerlandais*, welke, opgenomen in de werken in 4° der Akademie, reeds met hare sierlijke platen het licht zien.

Over de geologische gesteldheid van Curacao zond de Heer

*) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, blz. 50.

DUMONTIER, toen nog door geen en titel met de Akademie verbonden, ons uit dit verre verwijderd oord eene beschrijving, welke de Natuurkundige Afdeeling in het reeds zoo dikwerf genoemd Achtste Deel harer *Verslagen en Mededeelingen*, blz. 287 opnam.

Hieraan hecht zich eene topographische beschrijving van Palembang, door den Heer SCHNEIDER, evenmin lid der Akademie, uit Timor overgezonden, waarvan de Natuurkundige Afdeeling meende slechts een uittreksel te moeten opnemen in het Achtste Deel harer *Verslagen en Mededeelingen* op blz. 331 en volgg.

De Ethnologie vindt, als afdeeling der natuurleer, hier hare meest geschikte plaats. De *schedel uit Pompeji* door den Prins van Oranje medegebragt, waarvan reeds even spraak was in het jongste verslag aan Uwe Majesteit, werd met vorstelijke grootmoedigheid der Natuurkundige Afdeeling tot onbeperkt gebruik gegeven. Hare medeleden W. VROLIK en J. VAN DER HOEVEN gaven daarvan op last der Afdeeling eene beschrijving met afbeeldingen uit.

De Physiologische wetenschap vond haren Spreker in den Heer DONDEERS, die over *Spierwerking en Spierelasticiteit* handelde. Een uittreksel zijner beschouwingen werd opgenomen in het Negende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* blz. 113.

Aan de weefselleer wijdde de Heer SCHROEDER VAN DER KOLK eene voordragt, toen hij sprak *over de structuur der longen bij Vogels*, en een betoog daarover plaatste in de *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, blz. 98.

Voor de Ziektekundige ontleedkunde is eene bijdrage te noemen van hetzelfde geacht medelid *over Ontsteking, als alleen uit slagaderlijk bloed voortspruitende*, ter zelfder plaatse te vinden op blz. 144. Voor een deel met dezen zelfden tak van wetenschap verwant, voor een ander deel zich aan de Genezingsleer hechtende, is eene aanvraag te noemen, door Dr. GUGGENBÜHL uit Zwitserland tot de Akademie gerigt. Zij heeft betrekking op *Cretinismus* en *Idiotismus*, volgens het tegenwoordig standpunt der wetenschap, en gaf aanleiding tot een uitgebreid verslag van de H.H. SCHROEDER VAN DER KOLK, VOORHELM SCHNEEVOOGT en VAN GEUNS, als ook tot eene gewigtige wisseling van gedachten, geboekt in de *Verslagen en Mededeelingen*, Deel

VIII, blz. 268 en volgg.; waarna besloten werd, den Heer GUGGENBÜHL te schrijven: 1°. dat de onderzoekingen door hem voorgesteld, naar het oordeel der Akademie, bij gemis eener juiste onderscheiding van Idiotisme en Cretinisme, tot geene voldoende resultaten zullen voeren; 2°. dat, zoo de statistiek op dit onderwerp met goed gevolg zal worden toegepast, eene wetenschappelijke ontwikkeling van de beginselen, die hier gevolgd moeten worden, boven alles vereischt wordt, waaromtrent, hetgeen in de memorie van den inzender gevonden wordt, haar daartoe niet voldoende voorkomt; en dat 3°. ook afgezien van deze bedenkingen, bij het slechts sporadisch voorkomen van Idiotisme in Nederland, terwijl het Cretinisme zoo immer, dan toch zoo zeldzaam hier te lande aangetroffen wordt, de beantwoording der door Dr. GUGGENBÜHL gestelde vragen niet door de Akademie kan worden gegeven.

Een ander Duitsch geleerde, Doctor G. JAEGER te Stuttgart, schonk haar op nieuw eene bijdrage voor dien tak der ziektekundige-ontleedkunde, welke aan de leer der *oorspronkelijke misvormingen* gewijd is. Zij zal in het Negende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling opgenomen worden.

Ten slotte is de Vergiftleer te noemen, als de laatste tak van wetenschap, waarmede de Akademie zich in den jongsten jaar-kring bezig hield. De Heer VAN HASSELT sprak *over het gebruik van vergiftigde boogpijlen in de Poggi-eilanden van Oost-Indië* en plaatste daarover een betoog in het meermalen genoemde Achtste Deel, blz. 316.

De lijst der werkzaamheden van de Akademie, verrigt van de maand April des jaars 1858 tot dezelfde maand des loopenden jaars, is gesloten. In dezelfde tijdsruimte zijn door haar uitgegeven: van *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling het Derde Stuk des Derden, en het Eerste des Vierden Deels; van die der Natuurkundige Afdeeling het Achtste Deel, met het Eerste Stuk van het Negende Deel. Voorts is van de Letterkundige Afdeeling verschenen het Eerste Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat, en is voor het Tweede Deel ter perse de hierboven genoemde Verhandeling van den Heer BAKE. Voor

het Zevende Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat van de Natuurkundige Afdeeling zijn gedrukt en uitgegeven de Verhandelingen van de H.H. BIERENS DE HAAN, BOSQUET, W. VROLIK en J. VAN DER HOEVEN, en is ter perse gebragt het Achtste Deel, hetwelk alleen zal gewijd wezen aan het *Exposé de la théorie etc. des Intégrales définies* van den Heer BIERENS DE HAAN.

Het Eerste Deel der uitgave van *Hippocrates* is gereed en zal binnen korten tijd verschijnen. Van het vroeger zoo dikwerf ter sprake gebragte Handschrift van *Simplicius* zijn veertien bladen afgedrukt en is het vijftiende ter perse.

De Akademie, Sire, zoude op dezen oogenblik weder de woorden kunnen bezigen, in haar jongst verslag geuit. Eene zoo krachtig voortgezette uitgave van hetgene hare werkzaamheid naar buiten kenbaar maakt, gaat hare finantiële kracht te boven. Maar zij wil niet voorbijzien de aanzienlijke tijdelijke ondersteuning, in de jongste tijdsruimte door Uwe Majesteit geschonken. Zij dankt daarvoor haren Koning, en, bouwende op verdere bescherming, durft zij onbezorgd de toekomst te gemoet gaan. Stilstand toch is voor de instelling, welke Uwer Majesteit haren oorsprong dankt, teruggang, en deze de eerste stap tot ondergang.

Gelijk zich laat voorzien, doet het groot aantal der door de Akademie uitgegeven boekwerken, gevoegd bij de klimmende beoefening der Hollandsche taal in het buitenland, de betrekkingen der Akademie met buitenlandsche genootschappen meer en meer groeijen. Eene vergelijking der lijst, in het Jaarboek van 1859 tot 1860 uit te geven, met die van 1858 tot 1859 zal zulks leeren. Ook het debiet gaat, zoo niet met rassche schreden, toch regelmatig vooruit, waartoe ook het verkrijgbaar stellen der werken van de Akademie, in de groote middelpunten des boekhandels te Leipzig, te Parijs en te Londen medewerkt.

De Boekerij verkeert in den meest bloeienden toestand. Het aantal der boekgeschenken neemt schier dagelijks toe. Geene maand althans gaat voorbij, zonder dat een groot getal daarvan valt op te teekenen, gelijk de uitgegeven lijsten aantonen. Ook

de gelegenheid tot aankoop werd niet verzuimd, waardoor groote leemten juist in den jongsten tijd werden aangevuld. Maar, Sire, van zoo groote uitbreiding der boekerij is het noodwendig gevolg, dat de haar toegewezen ruimte in het eene Trippenhuise te bekrompen wordt. Al wat daartoe op de verdieping der Boekerij beschikbaar was, werd ingenomen, en het Bestuur der Akademie was genoodzaakt op den eersten zolder van het Trippenhuise, hoewel hiertoe weinig geschikt, plaats voor boeken te zoeken. Het Bestuur verheugde zich, toen twee zijner leden, op last Uwer Majesteit, met andere Gecommitteerden bijeengeroepen werden, om met het oog op het door de Handelsmaatschappij ontruimde lokaal, een behoorlijk plan voor de Akademie, voor 's Rijks Museum van Schilderijen, voor de Handelschool enz. te beramen. Deze Commissie bragt een eenstemmig rapport uit. De Akademie mag den wensch niet onderdrukken, dat de overweging daarvan Uwer Majesteits regering moge voeren tot het schenken eener meer waardige zoowel als eener meer doeltreffende plaatsing van Nederlands kunstschat, en tot het beschikbaar stellen van grootere ruimte voor de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, in de beide Trippenhuizen.

Het zal Uwer Majesteit welgevallig zijn te vernemen, dat, tot het verkrijgen van aanmerkelijke boekgeschenken, de Akademie al weder de voorkomende medewerking mogt ondervinden van het Departement van Buitenlandsche Zaken en van Uwer Majesteits Gezanten. Hoogelijk roemt zij vooral den Gezant aan Ruslands Hof, die niet aarzelde een kostbaar Zijner Excellentie ten geschenke gegeven en in den boekhandel niet verkrijgbaar prachtwerk op even heusche als onverpligte wijze aan de Akademie af te staan. Onopgemerkt mag ook niet blijven, dat de Akademische boekerij meer en meer hare vruchten voor het algemeen afwerpt. Aan niemand, mits door een lid der Akademie aanbevolen, wordt de toegang geweigerd of het gebruik der aanwezige boeken ontzegd. Van deze vergunning is in den jongsten jaarkring, vooral door studerenden zoowel hier als elders, ruimschoots gebruik gemaakt.

Van de verdere bezittingen der Akademie valt niets bijzonders te zeggen, en, wat het personeel aangaat, mist zij met het innigst leedgevoel den man, die geroepen was om haar heden voor te zitten. De Heer J. VAN HALL, Voorzitter der Letterkundige Afdeeling en, volgens wettelijk voorschrift, in het jaar dat heden sluit Algemeene Voorzitter, had zich hier even als overal waar hij optrad, door zijnen beschaafden geest, zijn toegevend gemoed en milden aard de liefde van allen verzekerd. Diep, Sire, treurt de Akademie over zijn gemis. Van de buitenlandsche leden verloor de Akademie den beroemden ROBERT BROWN, te Londen. Op de benoemingen van den jare 1858 mogt zij de goedkeuring Uwer Majesteit erlangen, waardoor de Letterkundige Afdeeling haren kring zag uitbreiden door de H.H. J. A. C. VAN HEUSDE en W. C. MEES, de Natuurkundige door de H.H. C. A. J. A. OUDEMANS en E. H. VON BAUMHAUER. De lijst harer buitenlandsche leden werd met den naam van den beroemden Sir JOHN HERSCHEL versierd, en tot de rustende leden gingen de H.H. J. G. S. VAN BREDA en C. J. VAN ASSEN over.

De Instelling, Sire, welke heden haar verslag uitbrengt, mag met erkentelijkheid op het verledene terugzien. Zoo leedgevoel over het verlies van twee hoogst verdienstelijke leden haar drukt, over veel voorspoed mogt zij zich verheugen. Het is niet aan haar, den werkkring te beoordeelen, welken zij de eer had bloot te leggen. Mogt het Uwer Majesteit behagen, dezen niet ten eenenmale nutteloos en ondoeltreffend te heeten, dan zal zij zich meer dan beloond rekenen voor de daaraan bestede tijd en moeite.

Het voorgelezen ontwerpverslag wordt in beraadslaging gebragt, en na eenige er in gebragte verbeteringen vastgesteld. Het zal volgens Art. 14 Org. Regl. den Koning, en in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

2°.

De Algemeene Secretaris leest, op uitnoodiging van den Voorzitter, de volgende rekening en verantwoording voor

van zijn over den jare 1858 en over de drie eerste maanden van den jare 1859 gehouden beheer der gelden van de Akademie, als ook van de fondsen HOEUFST en SIMPLICIUS.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen over den Jare 1858 gehouden beheer, volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de algemeene vergadering der maand April 1858.

ONTVANGSTEN.

Van den Minister van Binnenlandsche Zaken, voor de wetenschappelijke reis in Spanje tot onderzoek in de Bibliotheken, enz.	f 1,000,—	
af leges	0,69	
		f 999,31
Subsidiën vier kwartalen, elk à f 3,500 —	f 14,000,—	
af leges	1,44	
		" 13,998,56
Afrekening van den Heer Sulpke voor debiet van werken der 1 ^{ste} Klasse van het Kon. Ned. Instituut.	"	6,40
Verhoogde subsidie over 1857 van den Minister van Binnenl. Zaken, voor restitutie vracht van balen papier-materiaal.	f 39,90	
Reiskosten van den Heer van der Boon Mesch. "	7.—	
" " de H.H. Delprat en Conrad. . "	62.—	
		f 108,90
af leges	0,69	
		" 108,21
Restitutie vracht van het Bataviaasch Genootschap.	"	8,—
" " " de Hollandsche Maatsch. te Haarlem. "	"	2,—
" " " het Zoölogisch Genootschap te Amst. "	"	0,75
" " " de Natuurk. Vereeniging in Oost-Indië.	"	5,90
" van den Concierge voor personele belasting der dienstbode :	"	5,—
" den Heer Conrad voor de steenen, behoorende bij zijne verhandeling over de landengte van Suez. "	"	100,—
		f 15,234,13

Per transport f 15,234,13

Restitutie van v. d. Post volgens overgelegde		
Rkening-courant voor verkochte werken in		
1857 van de Natuurk. Afd.: Verslagen en		
Mededelingen Dl. V, 3, VI, VII, 1 en		
Verh. de Vriese, Kina-kultuur.	f 453,60	
Voor Verslagen en Mededeelingen in commissie. "	13,20	
	<u>f 466,80</u>	
af 40 pCt. rabat "	186,72	
		f 280,08
Verhandelingen compl. deelen en aflev.:		
Verhandelingen.	f 538,80	
Voor Verhandelingen in commissie. "	64,20	
	<u>f 603.—</u>	
af 40 pCt. rabat "	241,20	
		" 361,80
Verkochte werken in 1857 Letterk. Afd.:		
Verslagen en Mededeelingen, Dl. II, 3, 4, III, 1. f	83,20	
In commissie. "	4,80	
	<u>f 88,—</u>	
af 40 pCt. rabat. "	35,20	
		" 52,80
Verhandeling Moll en Nijhoff. f	53,80	
af 40 pCt. rabat. "	21,52	
	<u></u>	" 32,28
		" 726,96
Buitengewone subsidiën. "		3,649,31
Restitutievracht van verschillende Genootschappen, van pakketten uit		
Engeland. "		13,—
		<u>Totaal f 19,623,40</u>

UITGAVEN.

Nadeelig saldo van 1857. f 316,62

1. Jaarwedden.

Jaarwedden, Algemeene Secretaris	f 1,000,—	
" Secretaris Letterk. Afd. "	500,—	
" Klerk. "	800,—	
" Onder-Bibliothecaris "	500,—	
" Concierge en Bode. "	600,—	
	<u></u>	" 3,400,—
Transporteren f	3,716,62	

Per transport f 3,716,62

2. Reis- en Verblijfkosten.Aan H.H. Leden buiten Amsterdam woon-
achtig.

Natuurkundige Afdeeling.	f 1,304,—
Letterkundige "	" 1,619,—
Quitantie van den Heer Conrad.	" 31,—
" " " " Delprat	" 31,—
" " " " v. d. Boon Mesch. "	" 7,—
" " " " Vrolik	" 8,—

" 3,000,—

3. Onkosten der gewone vergaderingen.Uitgave, op een notitieboekje maandelijks
met den Conciërge verrekend

" 270,25

4. Bibliotheek.*Aangekochte Boekwerken.*

Rekening van Duprat.	f 536,—
" " "	" 104,17
" " "	" 282,88½
" " van Stockum	" 53,—
" " " "	" 10,20
" " Carelsen	" 80,80
" " Roest	" 139,98
" " Bakkenes.	" 23,—
" " Sulpke	" 91,80
" " Buffa.	" 8,—
" " Staats-courant	" 30,—
" " Quaritch	" 85,30
" " Schmidt	" 83,80
" " "	" 13,38
" " "	" 47,84½
" " Friedlander.	" 23,47
" " J. Muller	" 80,75
" " F. Muller	" 32,96½
" " Emeis	" 12,65
" " van der Hoek.	" 18,70
" " van der Post.	" 18,40
" " de la Chaux.	" 29,50
" " Schierbeek.	" 8,80
	f 1,814,39½

Transporteren f 6,986,87

Per transport f 6,986,87

Per transport f 1,814,39½

Inbinden en verdere uitgaven.

Rekening van Eichhorn.	f	17,30		
" " van Rossum.	"	21,20		
" " Meijer en C ^o	"	83,50		
" " Evers	"	154,72		
" " Langedijk	"	21,—		
Assurantie, Bibliotheek	"	25,—		
			"	322,72
			"	2,137,11½

5. Drukloonen.*Verhandelingen.*

Rekening van Kröber	Nat. Afd. f	2,371,—		
" " van der Post	" "	591,85		
" " " " "	Lettk. " "	77,10		
" " Meijer en C ^o	Nat. " "	198,—		
" " van de Weijer	" "	157,50		
" " " " "	" "	130,—		
" " Hooiberg	Lettk. Afd. "	790,—		
			"	4,315,45

Verslagen en Mededeelingen.

Rekening van Kröber	Nat. Afd. f	426,—		
" " "	Lett. " "	184,50		
" " Meijer.	Nat. " "	1,165,05		
" " Trap.	" "	7,50		
" " van der Post	" "	250,15		
" " " " "	Lett. " "	85,17½		
" " Hooiberg	" "	31,47½		
" " Holst.	" "	475,—		
" " Fijnje	" "	20,—		
Assurantie drukw. in bewaring bij v. d. Post. "		3,88		
			"	2,648,73
			"	6,964,18
			Transporteren f	16,088,16½

Per transport / 16,088,16 $\frac{1}{2}$

6. Kleine Drukloonen.

Processen-Verbaal, Circulaires, enz.

Rekening van Kröber.	f	201,50	
" " Meijer en C ^o	"	66,50	
			268,—

7. Onkosten der Commissie over dedaling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Urbanus	f	45,—	
" " " " "	"	45,—	
			90,—

8. Onkosten Charterboek.

Kwitantie van den Hr. Bakhuizen v. d. Brink. f	250,—	
" " " " " " " " " "	150,—	
		400,—

9. Wetenschappelijke zending in Spanje.

Kwitantie van de HH. Hope en C ^o	f	505,20	
" " den Heer Halbertsma.	"	500,—	
			1,005,20

10. Bureau-kosten.

Rekening van Meijer.	f	34,—	
" " Cramer.	"	8,90	
" " Landman en Koopman.	"	17,50	
" " Spijker.	"	10,60	
" " "	"	6,—	
" " J. van der Haas	"	4,50	
" " Roest.	"	40,40	
" " Koster.	"	8,10	
" " Elion.	"	20,—	
Kleinere uitgaven, opeen notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	"	53,14 $\frac{1}{2}$	
			203,14 $\frac{1}{2}$
Transporteren f			18,054,51

Per transport / 18,054,51

11. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van den Heer van Eyk. . . . f	24,42	
" " " " Ittmann. . . . "	28,44	
" " " " Bos. . . . "	13,75	
" " de Heeren Boutmy en C ^o . "	47,05	
" " " " v. d. Maade en		
Borghols. . . "	18,48	
" " den Heer Smith. . . . "	12,06½	
" " " " Fabricius. . . . "	4,03	
" " " " " . . . "	3,81	
" " " " " . . . "	6,89	
" " " " " . . . "	11,11	
" " " " " . . . "	20,75	
" " " " " . . . "	9,77	
" " " " Gilbers. . . . "	7,—	
" " " " " . . . "	4,60	
" " " " Delprat. . . . "	5,60	
" " " " Evers. . . . "	67,21	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje maan-		
delijks met den Concierge verrekend. . . "	372,94½	
		" 657,92

12. Meubilair.

Rekening van Lorthiot "	10,—	
" " Schokking. "	6,90	
		" 16,90

13. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Ples, turf en hout. f	182,80	
" " Gessert, steenkolen. "	48,45	
" " Verdonek en Reith, gascoak. "	10,80	
" " Greven, lampenmaker. "	3,20	
" " Vrijling, schilder. "	13,20	
" " Brest, tuinman. "	20,—	
" " Osterhaus, smid. "	43,15	
" " Tonino, schoorsteenveger. . . "	9,—	
Personele belasting. "	42,07	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met		
den Concierge verrekend. "	382,60	
		" 755,27
Transporteren / 19,484,60		

Per transport *f* 19,484,69**14. Onvoorziene Uitgaven.**

Vracht balen voor papierbereiding.	<i>f</i>	39,90	
Restitutie aan den Heer Flugel te Leipzig			
voor betaalde porto.	"	2,—	
Reis naar Nieuwendam.	"	1,80	
Kermisgift aan de dienstbode Concierge. . .	"	5,—	
Nieuwjaarsgift aan de " " . . .	"	5,—	
Evers.	"	48,25	
Schokking.	"	3,—	
		"	104,95
		<i>f</i>	19,589,55
Saldo op Nieuwe Rekening.	"	33,85	
		Totaal	<i>f</i> 19,623,40

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1858 gehouden beheer van het

LEGAAT VAN HOEUFFT.**ONTVANGSTEN.**

Jan.	Saldo van den jare 1857.	<i>f</i>	412,39½	
Julij.	6/m. Intrest op <i>f</i> 25,300,— Inschr. 2½ pCt.			
	Werk. Schuld. Versch. 1 Julij. . . .	<i>f</i>	316,25	
	Af saldobillet.	<i>f</i>	—,05	
	Provisie.	"	3,16	"
			3,21	"
				313,04
Oct.	Saldo van van der Post voor verkochte Lycidas en Octaviae Querela.	"		2,76
"	6/m. Intrest op <i>f</i> 25,300,— Inschr. 2½ pCt.			
	Werk. Schuld. Versch. 1 Jan. 1859. <i>f</i>		316,25	
	Af saldobillet.	<i>f</i>	—,05	
	Visa procuratic.	"	—,30	
	Provisie.	"	3,16	"
			3,51	"
				312,74
		Totaal	<i>f</i>	1040,93½

UITGAVEN.

Maart	Reis- en Verblijfkosten van den Heer Delprat.	f	6,90
April	Voorschotten van den Heer Hulleman.	"	—,95
"	" " " " " Karsten.	"	12,60
Mei	" " " " " Concierge voor frankeren van programma's	"	6,54
Oct.	Rekening van Kröber voor het drukken van pro- gramma's.	"	7,50
"	Gekocht f 700,— 2½ pCt. W. S. à 64½ f 454,12½ Intrest 9 d. " —,44		
		f	454,56½
	bij ⅙ provisie " —,87½ "	"	455,44
		f	489,93
	Saldo op nieuwe Rekening. " 551,—½	"	
	Totaal. f		1040,93½

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1858 gehouden beheer van het Fonds, bestemd tot bekostiging der uitgave van *Simplicius*.

ONTVANGSTEN.

Jan.	Batig saldo van den Jare 1857.	f	1,80½
"	5 Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld	f	12,37½
April	4 " Amortisatie-Syndicaat	"	17,50
"	5 " 4 pCt. N. W. Schuld	"	19,80
"	1 " " " " "	"	9,90
"	1 " " " " " "	"	1,98
"	1 " " " " " "	"	3,96
Julij	5 " 2½ " " " " "	"	12,37½
Oct.	4 " Amortisatie-Syndicaat	"	17,50
"	5 " 4 pCt. N. W. Schuld	"	19,80
"	1 " " " " " "	"	9,90
"	" " " " " " "	"	1,98
"	" " " " " " "	"	3,96
	Totaal f		495,23½

UITGAVEN.

Julij	1 à f 500,—	Cert. $2\frac{1}{2}$ pCt. N. W. Schuld à	
	$64\frac{5}{8}$ pCt.	f 321,56	
		Bij $\frac{1}{8}$ pCt. provisie "	—,62 $\frac{1}{2}$ f 322,18 $\frac{1}{2}$
		Saldo op nieuwe Rekening. . . . "	173,05
		<u>Totaal f</u>	<u>495,23$\frac{1}{2}$</u>

REKENING der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,
over de maanden Januarij en Februarij des jaars 1859.
Naar aanleiding van de nu veranderde § 30 en § 37 van
het Reglement van Orde en van het berigt in het Jaar-
boek over 1858, bl. XXII.

ONTVANGSTEN.

1 Jan. Saldo op nieuwe rekening.	f 33,85
Maart Subsiën 1 kwartaal.	" 3,499,64
" Restitutie van F. Muller voor Bulletins de St. Petersbourg door hem teruggenomen.	" 2,18
<u>Totaal f</u>	<u>3,535,67</u>

UITGAVEN.

1. Jaarwedden.

Jaarwedden, Algemeene Secretaris.	f 250,—
" Secretaris der Letterk. Afd. . . . "	125,—
" Klerk.	" 200,—
" Onder-Bibliothecaris.	" 125,—
" Concierge en Bode.	" 150,—
	<u> " 850,—</u>

2. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	" 62,80
<u>Transporteren f</u>	<u>912,80</u>

Per transport f 912,80

3. Bibliotheek.

Rekening van van Alphen, te Amsterdam. . f	1,10	
" " Carelsen, " " . "	120,40	
" " F. Muller, " " . "	151,22½	
" " Bakkenes, " " . "	23,—	
" " Buffa, " " . "	5,—	
" " Roest, " " . "	5,—	
" " Quaritch, " " . "	131,36½	
" " Baer, te Frankfort a/M. . . . "	87,94	
" " Asher, te Berlijn. "	480,43½	
" " Duprat, te Parijs. "	84,49	
Assurantie Bibliotheek. "	25,—	
		— " 1,114,95½

4. Kleine drukloonen en kosten

der uitgave van *Verhandelingen en Verslagen en Mededeelingen.*

Rekening van Meijer en Co. f	58,80	
Assurantie der drukwerken bij v. d. Post. . . "	5,75	
		— " 64,05

5. Onkosten der Commissie voor den Paalworm.

Reiskosten naar Nieuwendam en terug in Febr. f	—,80	
" " " " " " Mrt. " "	—,95	
		— " 1,75

6. Bureau-kosten.

Rekening van Landman en Koopman. . . . f	5,—	
" " Cramer. "	11,40	
" " Koster. "	1,95	
" " Roest. , . . . "	2,—	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den		
Concierge verrekend. "	10,10	
		— " 30,45
Transporteren f	2,124,—½	

Per transport *f* 2,124,— $\frac{1}{2}$ **7. Expeditie, Frankeren en Vrachten.**

Rekening van Fabricius.	<i>f</i> 12,25	
" " "	" 3,46	
" " "	" 2,70	
" " v. d. Wouden en Luber.	" 195,48 $\frac{1}{2}$	
" " van Es en Co.	" 7,85	
" " den Heer Janssen.	" —,60	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den Concierge verrekend.	" 64,58	
		" 286,92 $\frac{1}{2}$

8. Meubilair.

Rekening van Wessem, vloerzeil.	<i>f</i> 169,55	
" " Santbergen, lijst.	" 3,50	
		" 173,05

9. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van D. S. Greeve.	<i>f</i> 9,—	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den Concierge verrekend.	" 53,88	
		" 62,88
		<i>f</i> 2,646,86
Saldo op nieuwe Rekening.	" 888,81	
		<i>f</i> 3,535,67

De Algemeene Secretaris licht zijne rekening en verantwoording toe met de volgende memorie van toelichting.

MEMORIE VAN TOELICHTING BIJ DE REKENING EN
VERANTWOORDING.

I. Algemeene rekening der Akademie.

Ter bekorting bepaal ik mij tot de posten, welke eenige toelichting behoeven.

Bij de opgave der ontvangsten ontmoeten wij meer dan eenen post, welke tot erkentelijke waardering aanleiding geeft. Dit geldt in de eerste plaats van den vierden post, waarin de Minister van Binnenlandsche Zaken zijne neiging tot ondersteuning van de finantiële belangen der Akademie kenbaar maakte; maar vooral van den twaalfden post, waarin zich deze neiging op nog meer krachtadige wijze openbaarde. De aldaar vermelde buitengewone subsidiën, groot f 3,649,31, dekken nagenoeg het nadeelig saldo van den jare 1858 met de som, welke op bl. 37 en 38 van het Jaarboek over 1858 als behoefte der Akademie uitgedrukt staat.

Zij toch beloopt f 3,339,97½.

Het nadeelig saldo " 316,62.

Te zamen f 3,656,59½.

Het behaagde Zijner Excellentie aan de aanvraag des Bestuurs gehoor te geven, en de Akademie werd aldus door Z. M. den Koning gemagtigd tot het in ontvangst nemen dezer som, waardoor zich haar finantiële toestand aanmerkelijk verbeterde. Het Bestuur heeft voor deze belangrijke bescherming reeds dank gezegd. Vermoedelijk zal de vergadering zich genegen toonen, om een votum van erkentelijkheid in haar proces-verbaal te doen aanteekenen.

Geen minder heugelijk verschijnsel levert het bedrag der door den boekhandel verkochte en verantwoorde werken der Akademie, in posten 3 en 11 kenbaar. Vergeleken met het cijfer van 1858 treft men eene verhooging aan van f 263,08, en met dat der begrooting voor hetzelfde jaar van f 200. Het laat zich verwachten, dat zich dit cijfer in den jare 1859 nog zal verhoogen, en allengs op die wijze eene niet ongewigtige bate der Akademie zal toegevoegd worden.

De negende voor ontvangst opgeteekende som geldt eene tegemoetkoming aan de Akademie door den Heer CONRAD verleend, wegens het gebruik der voor de platen zijner Verhandeling *over de landengte van Suez* gediend hebbende lithographiesteenen. Hij wenschte op zijne kosten afdrukken te erlangen voor het door hem uitgegeven reisverhaal, en voldeed daartoe

een gedeelte der kosten, welke tot de beteekening waren betaald. Uw Algemeene Secretaris heeft gemeend het gebruik dezer steenen aan ons hoog geacht medelid niet te moeten weigeren, waardoor hem zoowel als der wetenschap dienst werd bewezen.

Wat voorts de ontvangsten der Akademie betreft, zullen de 5^e, 6^e, 7^e, 10^e en 13^e posten op voldoende wijze aantoonen, dat, zoo men gaarne genegen is om, zooveel mogelijk, de toezendingen van vreemde genootschappen aan onze binnenland-sche gemakkelijk te maken, men daarbij echter zorg draagt, dat zulks niet ten nadeele van de kas der Akademie geschiede. Eindelijk mag ook niet verzwegen worden dat de herdruk van de *Lettres inédites van* LIPSIVS, door de ijverige zorg van ons geacht medelid BOOT noodzakelijk geworden, blijkens nevensgaande quitantie, welke niet op de rekening der Akademie voorkomt en daarom afzonderlijk wordt overgelegd, haar geene buitengewone kosten oplegt, dank zij der edelmoedige vergoeding, welke zij aan de Heeren KOENEN, J. VAN HALL, G. H. M. DELPRAT, KARSTEN en MOLL verschuldigd is.

Voor de uitgaven is schier geene toelichting noodig. Met genoeg zal de Commissie ontwaren, dat ter uitbetaling van de tweede post, de daarvoor op de begroting uitgetrokken som voldoende is.

Het hooge cijfer der onkosten van de Boekerij zal haar ongetwijfeld welgevallig zijn. Het pleit voor de aanzienlijke uitbreiding, welke zij in de afgelopen tijdsruimte ondervond. Het betreft hoofdzakelijk gewigtige, buitenlandsche aankopen, waardoor slechts weinig aan inbinden konde besteed worden. De behoefte daaraan is intusschen groot, en uw Algemeene Secretaris stelt zich dan ook voor, daaraan in den loop van den jare 1859 te gemoet te komen.

Niet minder belangrijk mag de beschouwing van den 5^{en} post of die der drukloonen heeten. Zij is tot schier f 7000 opgevoerd geworden. Hiermede is dan ook het achterstallige van den jare 1857 opgeruimd geworden, en kan men de toekomst met eenige meerdere gerustheid te gemoet gaan. Verzwegen echter mag niet worden, dat, zoo aan de eene zijde dit hooge bedrag een genoegelijk verschijnsel oplevert, als pleitende voor

den grooten ijver der Akademie, het aan de andere zijde zorgbaart en eene verhooging van subsidiën doet wenschen. De aanvraag om tijdelijke verhooging mag toch niet telkens herhaald worden, en zoo lang dus de Akademie niet voor hoogere bijdrage op 's Rijks begrooting staat uitgetrokken, zal het wenschelijk wezen, dat zij, vooral voor kostbare plaatwerken zich van weelde onthoude en zich tot het alleen noodige bepale.

De 8^e post *onkosten Charterboek* komt voor de eerste maal op de rekening voor. Zij geldt eene gewigtige onderneming van de Letterkundige Afdeling. Volgens hare lastgeving wordt zij op de begrooting van April 1859 tot April 1860 voor *f* 600 uitgetrokken. Ik vrees dat op den duur daaruit voor de kas der Akademie een groot bezwaar zal voortvloeijen, en meen de vraag te mogen opwerpen, of het niet wenschelijk en mogelijk zoude wezen, de vermoedelijke kosten der uitgaven van dit Charterboek globaal te berekenen, en daar zij, blijkbaar een belang geldt van 's Lands dienst, eene aanvraag tot 's Lands Regering te rigten ter toekenning van de daartoe gevorderde som, als tijdelijke buitengewone subsidie, hetzij in eens, hetzij in jaarlijksche termijnen?

Voor de overige posten der uitgaven meen ik te mogen verwijzen tot hetgeen daaromtrent in vroegere memoriën van toelichting voorkomt.

Bij uitzondering en slechts voor dit maal wordt hieraan eene tweede algemeene rekening toegevoegd, welke het noodwendig uitvloeisel is van het besluit, om voortaan de rekening en verantwoording niet over het burgerlijk, maar over het Akademiejaar te doen loopen. Een en ander is nader uiteengezet in het berigt, voorkomende op bl. XXII en XXIII van het Jaarboek over 1858. Door deze suppletoir rekening zijn de kosten der drie eerste maanden van het jaar 1859 gedekt en verantwoord, en is ook het bedrag der schulden van de Akademie, wat de boekeryj betreft, op belangrijke wijze verminderd. Daaromtrent geldt weder hetgeen hier boven gezegd werd en is dus alle verdere toelichting overbodig.

II. *Legaat van HOEUFFT.*

Zijne rekening en verantwoording vorderen geene bepaalde

toelichting. Het gemis van bekrooning in den jare 1858 gaf alweder aanleiding tot vermeerdering van het kapitaal met f 700, $2\frac{1}{2}$ pCt. Inschrijving. Het kapitaal is dus reeds tot f 26,000 geklommen. Niet bekrooning in den jare 1859 en het aanzienlijk saldo zullen het weder doen rijzen. Mogten de ingeleverde Latijnsche dichtstukken steeds blijken zoo weinig waarde te bezitten, en hierdoor het beoogde doel ten eenen male wegvallen, dan voorzeker zoude men nog meerderen grond hebben zich over de ondankbare moeite eener zoo onvruchtbare administratie te beklagen.

III. *Fonds Simplicius.*

Vermeerdering van kapitaal blijkt evenzeer uit de rekening en verantwoording van het *Fonds Simplicius*. Het werd met een certificaat groot f 500, $2\frac{1}{2}$ pCt. W. Sch. verhoogd. Maar de tijd van vermindering en hierdoor van vruchtbaarmaking nadert allengs. Het eerste deel van HIPPOCRATES is nagenoeg ter uitgave gereed, en van SIMPLICIUS zijn elf bladen afgedrukt. De rekening en verantwoording van dit Fonds zal dus heden over een jaar een geheel ander aanzien hebben.

Ik meen met een en ander de geachte Commissie, in wier handen al deze rekeningen zullen gesteld worden, genoegzaam te hebben voorgelicht. Het zal wel overbodig zijn, te zeggen dat ik haar gaarne met alle verdere opheldering ten dienste zal staan.

Amsterdam,
den 19^{den} Maart 1859.

W. VROLIK.

De Voorzitter geeft het woord aan de Commissie, door de beide Afdelingen der Akademie, volgens § 18 Regl. van Orde benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behorende bescheiden.

De Heer STORM BUYSING leest daarop, in eigen naam en in dien van de H.H. LOBATTO, S. KARSTEN EN G. DE VRIES, az. het volgend verslag voor.

VERSLAG over de rekening van de Akademie van Wetenschappen over het jaar 1858.

De ondergeteekenden, benoemd door de beide Afdeelingen der Akademie van Wetenschappen, tot het onderzoeken der rekening en verantwoording van den Algemeenen Secretaris over het jaar 1858 en de drie eerste maanden van het jaar 1859, naar aanleiding van het voorschrift van het Reglement van Orde en het besluit van de Algemeene vergadering van 17 April 1858, hebben de eer bij deze te berigten, dat zij al de posten van uitgaaf door behoorlijke kwitantien gedekt hebben gevonden en al de inkomsten en baten, zooveel zij hebben kunnen nagaan, op de rekening en verantwoording zijn gesteld.

De tweede post van de uitgaven (reis- en verblijfkosten) bedraagt voor de beide afdeelingen te zamen f 3000 en kan gedekt worden met de daarvoor uitgetrokken som op de begrooting; indien namelijk het in de vergadering van 1858 bepaalde (zie bl. 44 van het Jaarboek) „dat voor elke afdeeling f 1500 wordt gesteld,” zoo mag worden verstaan, dat het te kort komende voor de Letterkundige Afdeeling door het overschot van die som voor de Natuurkundige Afdeeling kan worden gedekt.

De Commissie verheugt zich over den verbeterden toestand van de geldmiddelen der Akademie, ten gevolge van de milde ondersteuning door de Regering verleend. Zij vleit zich dat slechts weinig onbetaalde posten over het jaar 1858 zijn overgebleven en wil de uitdrukking, voorkomende in de Memorie van Toelichting „dat door de suppletoire rekening het bedrag der schulden van de Akademie, wat de boekeryj betreft, belangrijk is verminderd” in dien gunstigen zin verstaan. Verblijdend is dan gewis de toeneming van onzen rijkdom door de groote uitbreiding van de boekeryj, en onze Bibliothecaris heeft aanspraak op den bijzonderen dank der Akademie.

Omtrent de rekening sub N°. 4 aangeboden, ten gevolge van het besluit der algemeene vergadering van April 1858, neemt de Commissie de vrijheid aan te merken dat zij genoemd wordt: „Rekening der maanden Januarij en Februarij 1859,” terwijl die rekening had moeten loopen tot ultimo Maart (Bl.

XXII van het Jaarboek). Op die rekening ontbreekt de post voor reis- en verblijfkosten over de maanden Januarij en Februarij (Bl. XXII sub N°. 2). De subsidie van het Rijk is voor het 1^e kwartaal, dus voor drie maanden in rekening gebragt, zoo ook de jaarwedden; de onkosten van vergaderingen en de huis-houdelijke uitgaven zijn slechts over de twee eerste maanden; de bureau-kosten alleen over de maand Januarij in rekening gebragt.

De Commissie schrijft die kleine onregelmatigheden toe aan de moeilijkheid, om in het korte tijdsbestek tusschen ultimo Maart en de Bestuursvergadering in de eerste week van April alles af te doen en op de rekening te brengen.

De aandacht der Commissie is bovendien getrokken door het buitengewoon hoog bedrag van het rabat aan den Boekverkooper toegestaan voor den verkoop der boeken van de Akademie, hooger dan gewoonlijk geschiedt. Het rabat van 40 pCt. op den verkoopprijs, geeft eene winst van 67 pCt. op het kapitaal voor de inkoop besteed. Die winst behoefde hoogstens 33 pCt. te zijn, zoo als o. a. bepaald is voor de boekwerken van de Militaire Akademie te Breda. De post voor verkochte boeken bedraagt netto f 726,96 en geeft eene winst van ongeveer f 480, waarvan naar het oordeel der Commissie een niet onbelangrijk gedeelte in de kas der Akademie had kunnen vloeijen.

Daar geene andere aanmerkingen op de rekening zijn voorgekomen, neemt de Commissie evenwel de vrijheid, der vergadering voor te stellen, de beide rekeningen en het batig slot goed te keuren en den Secretaris dank te zeggen voor zijn beheer; verder den Voorzitter op te dragen de rekeningen te onderteekenen, een afschrift te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en de rekeningen op te nemen in het proces-verbaal dezer zitting.

Omtrent de rekeningen van het fonds van *Simplicius* en van het fonds *HOEFFT*, heeft de Commissie geene aanmerkingen, weshalve zij voorstelt met deze rekeningen te handelen als met die der Akademie.

Delft, April 1859.

D. J. STORM BUYSING.

R. LOBATTO.

S. KARSTEN.

G. DE VRIES, A.z.

De Secretaris zegt H.H. Verslaggevers dank voor de zorg aan het nazien der rekening en verantwoording besteed, als ook voor hunne bedenkingen, welke hem, als bewijzen hunner naauwkeurige beoordeeling, zeer welkom zijn.

Omtrent de uitkeering der reis- en verblijfkosten verdedigt hij zijne handeling, als voortspruitende uit een beginsel van wederkeerige beleefdheid der eene Afdeeling jegens de andere. De tarieven der reis- en verblijfkosten zijn volgens het besluit des Bestuurs vastgesteld; de eene Afdeeling kwam te kort, de andere hield over. Het was naar zijne wijze van zien, billijk om het saldo der Natuurkundige Afdeeling te voegen bij het te kort der Letterkundige, en hiermede de behoefte van haar aan vergoeding van reis- en verblijfkosten te dekken. Tot zijne vreugde kon hij hiermede aan al de leden der Akademie hunne vergoeding geven, en bleef deze toch binnen de perken der geraamde som.

Wat de opmerking betreft, omtrent de schulden der Akademie, zal hij ook gaarne gehoor geven aan eene officieuse vraag, op den rand van het verslag aangeteekend. Naar zijne meening moet hij, die de eer heeft de gelden der Akademie te beheeren, een glazen huis bewonen, waarvan het binnenste voor niemand verborgen blijft. Hij deelt dus den volgende globalen staat mede der bij hem tot op den 29sten April ingeleverde nog onbetaalde rekeningen.

29 April Drukloonen voor tekst, Verhandelingen en	
Verslagen Mededeelingen	f 4,765,—
Lithographie van Meijer en Co. voor platen. "	235,—
Bockerij. Rekening van F. Muller. f	390,—
" " " Quaritch à	
" " " £ 28,16. . "	345,60
" " " Schmidt. . "	20,—
" " " Duprat. . . "	53,—

	" 808,60
	f 5,808,60

Het blijkt op nieuw, dat de subsidiën der Akademie te gering zijn voor de vergoeding der altijd voortgaande en aangroeiende drukloonen. Het hoog bedrag daarvan pleit intusschen voor de vlijt van de leden en van vele personen, die buiten de Akademie, aan haar hun werk ter uitgave toevertrouwen, als ook voor de wijze waarop zij dezen haren werkkring volvoert. Inkrimping toch van deze som kan slechts door verminderd uitgeven van werken verkregen worden. Maar dan zoude veler arbeid moeten blijven liggen, hetgeen geheel in strijd zoude wezen met de eischen des tijds. De nu bekend gemaakte schuld zal grootendeels in het loopende jaar gedelgd worden; maar het laat zich aanzien, dat men het volgende jaar weder met nieuwe schuld zal moeten aanvangen: want de aanbiedingen van nieuwe en kostbare werken blijven nog steeds voortgaan.

Wat de schuld der boekerij betreft, deze baart geene zorg. Zij kan door de daarvoor op de begrooting uitgetrokken som gemakkelijk gedekt worden, en men zal zorgen in dezen jare geen nieuwe aankopen te doen. Zij klom in het verloopende jaar zoo hoog, wegens de gelegenheid om op groote binnen- en buitenlandsche boekverkoopingen ontbrekende en voor de boekerij gewenschte, zeldzaam voorkomende groote reeksen aan te koopen.

Het was den Algemeenen Secretaris zeer aangenaam de bedenkingen te vernemen op rekening N°. 4. De aangestipte onregelmatigheden, welke de Commissie de beleefdheid heeft, klein te noemen, worden ten volle door hem erkend. Hierin bevestigt zich al weder het oude Fransche spreekwoord *le mieux est bien souvent l'ennemi du bien*. Om betere regelmaat te krijgen, geschiedde op voordragt van den Algemeenen Secretaris, de bepaling door het Bestuur, geboekt in het Jaarboek van 1858 bl. XXII. Bij de uitvoering bleek, dat de regelmaat slechts ten deele wierd verkregen; want dat

er toch altijd, om den tijd tot het opmaken der rekening gevorderd, twee maanden, Maart en April, moesten overblijven, waaromtrent niet dan in een volgend jaar rekening kon geschieden, en waarover althans, wat April betreft, toch reeds door eene nog niet goedgekeurde begrooting beschikt wordt. Tot volslagen regelmaat zoude slechts eene zaak te doen wezen: behoud van het burgerlijk jaar voor de rekening en verantwoording, vaststelling van de begrooting in de vergadering van April, niet van het loopende, maar van het volgende burgerlijk jaar. Maar dan wordt zij geheel uit de lucht gegrepen, terwijl men nu toch grootendeels de behoeften kent en daarnaar de cijfers der onderdeelen van de begrooting regelt, voor het met 1 April aangevangen Akademiejaar.

Vermits nu aanhoudende veranderingen lastig en moeilijk zijn, vooral bij den grooten omvang der werkzaamheden, door de betrekking van Algemeenen Secretaris gevorderd, zoude hij voorstellen, over deze niet wel te ontwijken kleine onregelmatigheid heen te stappen, met het oog ook op de eigenaardige gesteldheid der Akademie, waarin geld wel het middel, maar geenszins het hoofddoel des beheers is.

Wat de aanmerking eindelijk betreft op het hooge rabat van den uitgever der werken van de Akademie, doet hij opmerken dat het cijfer van 40 pCt. berust op een contract, waaraan voor het oogenblik geene verandering te maken is. Het komt ook Spreker hoog, maar volgens eigen ondervinding niet onbillijk voor; vermits de uitgever toch aan zijne confraters ook 20 pCt. moet toekennen. Hij stelt voor, deze zaak aan het oordeel en de beslissing des Bestuurs over te laten. Door de grootere uitbreiding van het fonds en van het debiet, ware het niet onmogelijk, dat bij den uitgever een verminderd rabat voor het vervolg te bedingen ware.

De Voorzitter zegt den Algemeenen Secretaris dank, voor deze inlichtingen en brengt alsnu de conclusie van het Verslag der Commissie in omvraag. De vergadering vereenigt zich eenparig daarmede en magtigt den Voorzitter, om, ten blijke harer goedkeuring de rekening en verantwoording te teekenen en den Algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer te dechargeren. Volgens § 37 Reglement van Orde zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld.

De vergadering wordt voor korten tijd geschorst en daarna hervat.

3°.

De Voorzitter brengt in beraadslaging de door het Bestuur ontworpen raming der inkomsten en uitgaven van April 1859—April 1860. Zij wordt met eenparige stemmen aangenomen en vastgesteld met eene bepaling, gelijk aan diegene, welke in de vereenigde zitting van den jare 1858 werd goedgekeurd: dat, zoo op het einde des jaars, na de laatste gewone vergadering in December mogt blijken, dat de som van *f* 1,500 voor vergoeding van reis- en verblijfkosten voor elke Afdeeling onvoldoende is, het ontbrekende als eene schuld zal worden aangemerkt, waarvoor vergoeding aan 'sLands Regering zal worden aangevraagd.

4°.

Omtrent de uitgave van het *Handschrift van SIMPLICIUS* wordt berigt, dat daarvan het vijftiende blad ter perse is. De druk gaat langzaam, maar geregeld voort.

De reden van den langzamen voortgang des arbeids ligt in de moeilijkheid der correctie, verzwaard door de onjuiste interpunctie van den codex, zoodat de zinnen op vele plaatsen onverstaanbaar zijn, en slechts eene ingespannen lezing en herlezing in staat zijn, om den Zusammenhang behoorlijk te doen vatten en duidelijk weder te geven.

5°.

Van de uitgave der werken van HIPPOCRATES is het Eerste Deel gereed. Exemplaren daarvan op gewoon en op best papier zijn ter vergadering aanwezig.

De Algemeene Secretaris doet hulde aan den ijver, waarmede de Heer F. Z. ERMERINS de voortzetting van dezen belangrijken arbeid bestuurd heeft, waardoor in betrekkelijk zoo korten tijd eene zoo groote uitkomst werd verkregen.

Hij stelt voor, dat, volgens het voorschrift van § 8 Reglement van Orde, Natuurk. Afd. den Heer ERMERINS twaalf exemplaren op best en dertien op gewoon papier zullen worden toegekend.

Het denkbeeld van het Bestuur der Akademie is, dat de kostbare exemplaren dezer uitgave van HIPPOCRATES, niet even als de werken, onmiddellijk door de Akademie uitgegeven, in den gewonen vrijgevigen zin, ten geschenke zullen worden gezonden. De Algemeene Secretaris legt de volgende lijst over, waartoe zich ten deze de boekgeschenken zullen bepalen.

De Koning.

Minister van Binnenlandsche Zaken.

Bibliotheken der Universiteit te Groningen.

_____ Leiden.

_____ Utrecht.

Biblioth. Athenaeum te Amsterdam.

- Biblioth. Athenaeum te Deventer.
Biblioth. der Militaire Geneeskundige Kweekschool te Utrecht.
Genootschap tot bevordering van Genees- en Heelkunde te Amsterdam.
Académie Royale des Sciences te Brussel.
————— de Médecine te Brussel.
Académie Impériale des Sciences te Parijs.
————— de Médecine te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Bureau de Santé au Ministère de la Guerre te Parijs.
Accademia delle Scienze dell' Istituto di Bologna.
————— Reale delle Scienze te Turyn.
Real Academia de Ciencias te Madrid.
Royal Society te London.
————— Medico-Chirurgical Society te London.
————— Society te Edinburgh.
Irish Academy te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.
State library of New York te Albany.
Smithsonian Institution te Washington.
Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher.
Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Königliche Akademie der Wissenschaften te München.
Société de Physique et d'Histoire naturelle de Genève.
Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Académie Impériale de Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moscou.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
Kongelige Vetenskaps Akademi te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

Volgens dit denkbeeld zijn, omtrent dit werk de bepalingen van § 8 Reglement van Orde, Natuurk. en Letterk. Afd. niet op de leden der Akademie toepasselijk. Tegen dergelijke handeling komen de H.H. ACKERSDIJK, SCHROEDER VAN DER KOLK EN HARTING op, zich voornamelijk grondende op de billijkheid dat de leden der Akademie, die in tijd en arbeid zooveel offers aan haar moeten brengen, althans het voorregt behooren te genieten, van al wat door haar uitgegeven wordt, kosteloos te ontvangen.

Hiertegen komen de Heer DIRKS en de Algemeene Secretaris op. Zij doen het onderscheid zien tusschen werken dadelijk van de Akademie uitgaande en op hare kosten gedrukt en diegenen, welke eenen anderen oorsprong hebben, hetzij grootendeels uit een bijzonder fonds, gelijk de werken van HIPPOCRATES, hetzij doordien een uitgever een groot deel der kosten op zich neemt, gelijk met de vervolgstukken op VAN LOON zal plaats hebben. Wordt het beginsel aangenomen, dat ook voor dergelijke werken elk lid der Akademie regt zal hebben op een exemplaar, dan worden de kosten der uitgave zoo groot, dat geen boekverkooper zich daaraan zal durven wagen. Door het contract met den uitgever F. MULLER is voorts reeds beslist, dat de leden der Akademie niet kosteloos een exemplaar der vervolgstukken van VAN LOONS Penningwerk zullen ontvangen, maar dit zich, mits van den uitgever zelven, kunnen aanschaffen met eene korting van 10 pCt. op den gewonen prijs.

De Heer LEEMANS verlangt, dat als beginsel en rigtsnoer vastgesteld worde, dat voortaan het regt der leden tot het ontvangen van present-exemplaren zich bepale tot de werken, door de Akademie uit hare rijks-subsidiën en uitsluitend op hare kosten uitgegeven, en dat het derhalve voor hen niet besta ten opzichte van de werken, welke hetzij nu, hetzij voortaan zijn of zullen wor-

den uitgegeven door een bijzonderen uitgever en geheel of gedeeltelijk op zijne kosten.

De Heer DE WAL wenscht op dergelijke werken den maatregel toegepast te zien, welken de maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden onlangs met goede uitkomst volgde bij de uitgave van het jongste deel van MAERLANTS *Spieghel historiael*; met andere woorden, hij verlangt deze werken, binnen bepaalden tijd, voor de leden der Akademie verkrijgbaar te stellen met eene korting van 50 pCt. op den gewonen prijs.

De Algemeene Secretaris acht dit denkbeeld allezins aannemelijk, maar vraagt of men daarmede niet zoude kunnen vereenigen het mandaat, sedert lang reeds hem door het vertrouwen der Akademie geschonken, en waarvan hij gewoon is ruimschoots gebruik te maken, om door ruiling de boekerij van de Akademie te verrijken. Het ware toch niet onmogelijk, dat enkele leden der Akademie daaraan in plaats van aan het geven van een op de helft teruggebragten koopprijs, de voorkeur gaven.

De Voorzitter vraagt, na korte resumptie der beraadslaging, of de vergadering zich kan vereenigen met het voorstel van den Heer DE WAL, gewijzigd door den Heer VROLIK.

De vergadering vereenigt zich daarmede eenpariglijk en magtigt den Algemeenen Secretaris tot de uitvoering.

6°.

De Algemeene Secretaris leest het volgende verslag over den staat der Boekerij.

VERSLAG OVER DEN STAAT DER BOEKERIJ.

Het is mij alweder gegund een loffelijk getuigenis af te leggen van den staat der Boekerij. Men mag haar een sieraad onzer

instelling heeten. De door de *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven boekenlijsten leggen daarvan het meest welsprekend getuigenis af, en maken schier alle verdere uitweiding overbodig. Bovendien voeg ik aan dit verslag eene lijst toe van de aanzienlijkste aanwinsten, welke dit jaar grooter dan immer te voren waren.

Door schikking met den Heer WEIGEL, algemeen bekenden boekhandelaar te Leipzig, werd door hem van de werken der Akademie en van het voormalig Instituut voor eene waarde van f 394,70 overgenomen, berekend naar den prijs, welken zij hier gelden, en werd aan de Akademie het regt geschonken om uit zijn *Verzeichniss* de werken, welke zij mogt verlangen, ten zelfden bedrage te kiezen. Ik maakte van dit voorregt gebruik, bewust dat daarmede een dubbel voordeel wordt verkregen: verrijking onzer boekery en bekendmaking onzer werken in het buitenland. Eene rekening-courant is aldus met dezen boekhandelaar geopend, en het is te hopen, dat een behoorlijk debiet hem in staat zal stellen op gelijke wijze voort te gaan. De aldus verkregen werken zijn de volgende, gezamenlijk voor eene waarde van f 381,86.

v. QUAST u. ORTE, Zeitschr. f. christl. Archäologie u. Kunst.
Jaarg. I. u. II.

Bibliotheca Classica:

Poetae. Tom. I—XI, XV, XVI, XIX, XX.

Script. pros. Tom. I—XI, XIII—XV, XXV, XXXIV—
XXXIX.

Scholia. Tom. I.

ERDL, Tafeln zur vergleich. Anatomie d. Schädels. Mit Texte.

— Entwicklung des Menschen u. d. Hühnchens im Eie.

Bd. I. 1 u. 2.

PERSOON, Mycologia Europaea. Vol. I—III.

— Commentarius J. C. SCHAEFFERI fungorum Bavaria
indigenorum.

SWARTZ, Flora Indiae occidentalis. 3 dln.

Serapeum. Zeitschr. f. Bibliothekwissenschaft etc. von NAUMANN.
18 Jaargg.

KAYSER u. ZUCHOLD, Bücher-Lexicon. 12 dln. met Register.

Voorts zijn de werken der Akademie naar de Boekhandelaren J. BAER te Frankfort en R. QUARITCH te Londen gezonden. Zij komen op hunne aan het algemeen bekend gemaakte boekenlijsten voor. Eenige daarvan zijn verkocht, andere nog in commissie voorhanden. Het bedrag der verkochte boeken komt in mindering voor op de rekeningen, overgelegd bij de bescheiden, welke de Commissie tot het nazien der rekening in handen had.

Aan geschenken ontbrak het in de jongste tijdsruimte niet. Daaronder vestig ik vooral de aandacht op het prachtwerk over de troonsverheffing van MICHEL FEODOROWITSCH, eersten Tzar uit den huize ROMANOFF, ons zoo edelmoediglijk door Z. Maj. Gezant te Petersburg geschonken. De aankopen waren aanzienlijk. De toegevoegde lijst geeft daarvan blijk, waarin echter slechts de voornaamste genoemd worden. Ik heb mij daarin voornamelijk door de behoefte aan aanvulling van reeds in de boekerij aanwezige reeksen laten leiden, en voldeed ook somtijds aan den wensch in vroeger of later tijd mij door enkelen uwer tot aankoop van Tijdschriften of van encyclopaedische werken kenbaar geworden. Hieraan b. v. zijn wij den aankoop verschuldigd van het *Journal of the Asiatic Socie'y of Bengal* in zeven-entwintig deelen en van RAUMERS *Historisches Tasschenbuch*. Het eene werd door den Heer MILLIES, het andere door den Heer KOENEN aangevraagd. Ook was het somtijds een bepaalde werkring der Akademie, welke mij het aankopen van enkele boekwerken voorschreef. Dit geldt bij voorbeeld van de werken over Plaatsnamen, aangekocht en aan de Commissie daarmede werkzaam, ter hand gesteld, alsook van het prachtwerk over Britsche Weekdieren van FORBES en HANLEY, waaraan voor de werkzaamheid van de Commissie over den Paalworm behoefte bestond. Voorts zijn de aankopen steeds in de vastgestelde rigting geschied: dat is de leemten in de reeksen der verhandelinge van buitenlandsche genootschappen werden aangevuld, en tot aankoop werden bij voorkeur groote rijen van wetenschappelijke tijdschriften en encyclopaedische werken gekozen.

Aan inbinden bestaat groote behoefte. Enkele der ontvangen en aangekochte werken zijn werkelijk hierdoor onbruikbaar. Het

is de eerste eisch, waaraan ik in den loop van het aangevangen jaar hoop te voldoen.

Met de voortzetting van den druk van het tweede gedeelte des eersten deels van den Catalogus wordt vlijtig voortgegaan. Het zal vermoedelijk in den loop van dit akademie-jaar verschijnen. Het eerste gedeelte schijnt de goedkeuring van het algemeen verworven te hebben.

Er blijft mij slechts over, deze belangrijke bezitting der Akademie, voor welke ik gaarne noch tijd, noch moeite spaar, in U aller bescherming en ondersteuning aan te bevelen.

BELANGRIJKE WERKEN, WAARMEDE DE BOEKERIJ DER
AKADEMIE IS VERRIJKT VAN APRIL 1858—APRIL 1859.

DOOR GESCHENK.

Choix de Vases peints du Musée d'antiquités de Leide; publiés et commentés par J. ROULEZ. Gand 1854. fol.

A. HENNE, Histoire du règne de Charles-Quint en Belgique. Tom. I—III. 8°.

Description des espèces Bovine, Ovine et Porcine de la France. Tom. I. Livr. 1. 4°.

Memoirs of the Literary and Philosophical Society of Manchester. 1th Series. 5 dln. 2^d Series, dl. 6, (zoodat deze collectie nu tot dusverre compleet is).

P. M. OBOLENSKI, Beschrijving van de verheffing tot den troon van Michel Feodorowitsch, eersten Tzar uit den huize Romanoff. Moscou 1856. gr. 4°. Met Atlas van platen in groot en breed folio, en eene Explication des planches in 8°.

Ordnance Trigonometrical Survey of Great Britain and Ireland. Account of the Observations and Calculations of the principal Triangulation; and of the figure, dimensions and mean specific gravity of the Earth as derived there from. Drawn up by Captⁿ. A. ROSS CLARKE, under the Direction of Lt. Col. H. JAMES. London 1858. 4°. Met Atlas.

Reports of Explorations and Surveys, to ascertain the most practicable and economical route for a Railroad from the Mississippi river to the Pacific Ocean, made under the Direction of the Secretary of War, in 1853—56. Washingt. 1855—57. Vol. II—VIII. 4°.

G. ADRIANI, Memorie della vita e dei tempi di Mons. J.-S. Ferrero-Ponziglione, con un saggio di lettere e monumenti inediti. Torino 1856. 4°.

————— Monumenti storico-diplomatici degli archivi Ferrero-Ponziglione e di altere nobili case Subalpine dalla fine del secolo XII al principio del XIX. Torino 1858. 4°.

A. BURGGRAEVE, Les appareils ouatés. fol.

J. DECAISNE, Le Jardin fruitier du Muséum. 19 aflev. (Vgl. Jaarb. v. 1858, bl. 46).

Memoirs of the Royal Astronomical Society of London. 26 dln. 4°.

Monthly Notices derzelfde Society. 11 dln. 8°.

Observations of the Royal Observatory, Greenwich. 26 dln. 4°.

SEPP, Nederlandsche Insecten. 8 dln. 4°.

Astronomische Beobachtungen auf der Sternwarte zu Königsberg. 29 dln. fol.

Mémoires de la Société des Antiquaires de Normandie. 4 dln. 4°.

AANGEKOCHT.

Esprit et Nouvel Esprit des Journaux Français et étrangers. 483 dln. 8°.

Annales et nouvelles Annales des Voyages. 181 dln. 8°.

Bulletins de la Société de Géographie. 68 dln. 8°.

Journal of the Geographical Society of London. 26 dln. 8°.

HERRIG, Archiv f. das Studium d. neueren Sprachen u. Literaturen. 22 dln. 8°.

Comptes rendus des Séances de la Commission Roy. d'Histoire. 13 dln. 8°.

Encyclographie des Sciences médicales. 46 dln. 8°.

Annuaire du Bureau des Longitudes. 71 dln. 12°.

- Monumenta Boica met Index. 28 dln. 4°.
 Bulletin du Bibliophile Belge. 11 dln. 8°.
 Journal de Médecine etc. avec Tables. 97 dln. 8°.
 Journal of the Institution of Great Britain. 31 dln. 8°.
 Journal of the Asiatic Society of Bengal. 27 dln. 8°.
 Swenska Vetenskaps Academiens Handlingar. 40 dln. 8°.
 Kong. Danske Videnskabernes-Selskabs Skrifter. 28 dln. 4°.
 Bulletins de l'Acad. Imp. de St. Pétersbourg. 32 dln. 4°.
 BREWSTER and JAMESON, Edinburgh Philosophical Journal. 29 dln. 8°.
 GILBERT, Annalen der Physik. 27 dln. 8°.
 MOHL u. SCHLECHTENDAL, Botan. Zeitung. 11 dln. 4°.
 Hamburgisches Magazin u. Neues Hamb. Magazin. 40 dln. 8°.
 RAUMERS, Taschenbuch. 24 dln. 8°.
 HENR. DE GORINCHEM, Tractat. de Superstitiosis, cum tractat.
 ejusd. de celebratione festorum. — Ejusd. Tractat. de Prae-
 destinatione et reprobatione divina. — 1 vol. fol.
 GERARDUS DE ZUTPHANIA, Tract. de spiritualib. ascensionibus. —
 Meditationes de vita et beneficiis salvator. Jesu Chr. — 1 vol. fol.

Wordt besloten dit verslag in het proces-verbaal dezer zitting op te nemen.

7°.

De Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK berigt in naam der Commissie voor de *Geschiedenis van den Waterstaat*, dat hare onderhandelingen met eenen bewerker dier geschiedenis zeer gevorderd zijn; dat deze bewerker zich ten doel stelt haar voor den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat te behandelen; dat hij rekent daartoe vier jaren te behoeven, en dat reeds eenige onderhandelingen geopend zijn omtrent de daartoe gevorderde kosten, waarvan de uitkomst met den naam des bewerkers en met de daaruit voortvloeiende voorstellen nader aan het Bestuur der Akademie zullen worden medegedeeld.

De Algemeene Secretaris draagt den volgenden brief voor, onder dagteekening van 's Gravenhage den 16^{den} April 1859, ontvangen van de Rijkscommissie voor Statistiek.

's Gravenhage, den 16 April 1859.

Het heeft Zijner Majesteit den Koning behaagd, bij besluit van 5 November 1858 (Staatsblad n°. 75), eene Rijkscommissie voor Statistiek in het leven te roepen. Haar is opgedragen het bevorderen van eenheid, volledigheid en naauwkeurigheid in de statistische stukken betreffende Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen. Van haar wordt tevens verwacht, dat zij, zooveel doenlijk, alle stukken betrekkelijk die statistiek verzamele.

Deze Commissie, zamengesteld uit de leden benoemd bij Koninklijk besluit van 24 Januarij 1859, heeft hare eerste zitting gehouden op den 15^{den} Maart daaraanvolgende.

Zij heeft de eer, U van haar optreden kennis te geven en neemt tevens de vrijheid, zich voor elke mededeeling van stukken, die eenige betrekking hebben tot de statistiek, bij Uwe vergadering aan te bevelen; terwijl zij zich gaarne aanbiedt tot bevordering van het loffelijk doel Uwer instelling mede te werken, wanneer zij daartoe in de gelegenheid mogt zijn.

De Rijkscommissie voor Statistiek,

J. ACKERSDIJCK,

Voorzitter.

W. SIX,

Secretaris.

Wordt besloten het Archief en de boekery der Akademie ter beschikking van genoemde Commissie te stellen.

De Voorzitter berigt dat, volgens Art. 16 Org. Regl. de *Voorrang der Akademie* overgaat op de Natuurkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter dus van heden af wordt Algemeene Voorzitter.

De Voorzitter sluit de Vergadering met de volgende toespraak :

MIJNE HEEREN !

Wat der Vergadering in deze ure te doen stond, werd volbragt. Op mij echter rust nog een tweevoudige en aangename plicht. Ik heb ons aller dank te brengen aan onzen Algemeenen Secretaris, die niet opgehouden heeft der Akademie menigvuldige en groote diensten te doen. Moge hij ons gespaard blijven, en voortvaren ons ten goede zijne krachten te gebruiken met al die energie, welke wij zoo zeer in hem vereeren als bewonderen ! En gij, mijne hooggeachte Medeleden allen, ontvangt gij mijne betuiging van erkentelijkheid voor de welwillendheid, waarmede gij mijne taak heden hebt verligt. Moge onze instelling zich meer en meer ontwikkelen tot voortbrenging van schooner vruchten der wetenschappen, tot eere van den Koning en het heil des Vaderlands !

Ik sluit deze vergadering.

LEVENSBERICHT

VAN

JACOB VAN HALL,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

*Secretaris der Afdeeling voor Letterkunde *).*

Het is de eerste maal, Mijne Heeren, dat ik in mijne tegenwoordige betrekking tot deze Afdeeling geroepen word den treurigen lijkplicht te vervullen, waarvan zich mijn ambtgenoot bij de Zuster-Afdeeling reeds zoo vaak en op eene zoo welsprekende wijze gekweten heeft. Doeh niet dit min gewone alleen van mijne taak verwekt in mijn gemoed eene bijzondere aandoening: ook de betrekkingen, waarin ik tot den hooggeachten Afgestorvene stond, vervullen mijne ziel met weemoedige en tevens dankbare herinneringen. Mr. JACOB VAN HALL was niet alleen de laatst overgeblevene mijner geëerde en beminde Leermeesters uit den tijd mijner akademische studiën, en herroept mij als zoodanig in het geheugen eene geheele schaar zijner toenmalige ambtgenooten, aan welke ik mij op het veld der wetenschappen zooveel, zoo onbedenklijk veel, verschuldigd weet; niet alleen mag ik er op roemen, onder zijne geliefde leerlingen eene bescheiden plaats te hebben ingenomen, zoodat mij bij zijn afsterven het Virgiliaansehe: *amavit nos quoque Daphnis* †), als van zelve voor den geest kwam; maar ik mocht ook, sedert, zijne vriendschap niet slechts hier te Amsterdam, maar ook later, zoo vaak ik mij te Utrecht bevond, in ruime mate ondervinden. Kan het U be-

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Letterkundige Afdeeling van 11 April 1859.

†) „DAPHNIS verheff' ons lied, wijl ons ook DAPHNIS beminde.”

vreemden, Mijne Heeren, dat ik de keuze der Afdeeling toejuichte, toen zij, na het aftreden van den geachten voorgaanden Voorzitter, zijn cervol maar niet gemakkelijk ambt aan onzen VAN HALL opdroeg? Zoo iemand getuigenis kan afleggen van de waardige en gewetenvolle wijze, waarop hij het voorzittersgestoelte bekleedde, ik geloof daartoe bevoegd en in staat te zijn; daar zijn verstandig, menschkundig en onpartijdig beleid mij den plicht, om zulk eenen voorganger ter zijde te staan, gemakkelijk en aangenaam placht te maken, boven hetgeen men gewoonlijk in soortgelijke omstandigheden ondervindt. Ik ga dan, niet om des gebruiks wille alleen, maar naar de inspraak van hart en geweten tevens, beproeven, eene welgemeende hulde te brengen aan den Man, wien de wetenschappen in het algemeen, en onze Koninklijke Akademie inzonderheid, zoo vele en zoo belangrijke verplichtingen hebben.

Te Amsterdam geboren den 14^{den} April 1799, genoot VAN HALL het onschatbaar voorrecht, van in een achtbaren en rijk-begaafden Vader en in een ouderen broeder, die zich toen reeds bijzonder onderscheidde, uitstekende voorgangers en leidlieden te bezitten op de eervolle baan der oude letteren en der rechtsgeleerdheid. Zijn uitmuntende aanleg werd daarenboven reeds vroeg op de Latijnsche School, aan welks hoofd zich destijds de wakkeren BOSSCHA bevond, wien zijne talrijke leerlingen steeds met eere bleven herdenken, gelukkig ontwikkeld. Aan de Doorluchtige School waren eerst VAN LENNEP en VAN CAPELLE, daarna CRAS en VAN REENEN, en later ook nog DEN TEX, zijne leermeesters. Door zulke mannen gevormd, waren zijne vorderingen, vooral in de studie van CICERO en van het romeinsche recht, alleraanmerkelijkst, en was op hem ten volle toepasselijk de bekende uitspraak van QUINTILIANUS: „Ille se profecisse sciat, cui CICERO valde placebit.” Toch verdient het opmerking, dat hij tegenover zijne voortreffelijke leermeesters steeds eene zekere onafhankelijkheid van geest bleef behouden; zoodat noch de ingenomenheid van CRAS, noch die van zijn toenmaligen leermeester, later zijn ambtgenoot en vriend, DEN TEX, met het zoogenaamde natuurrecht, in den modernen zin des woords, hem veel belangstelling voor die studie, noch voor de Kantiaansche wijsgeerte, waarop

zij destijds werd gegrondvest, kon inboezemen. Want reeds vroeg stond hij de beginselen voor der historische school; en ik vermoed, dat de nauwe vriendschapsbetrekking zijns waardigen vaders met CUPERUS, zijne aandacht reeds toen op den edelen von SAVIGNY, die de Academische Verhandeling van CUPERUS *over het bezitrecht* zeer hoog schatte, moet hebben gevestigd.

Tweemaal genoot onze VAN HALL, terwijl hij nog aan de Doorluchtige School student was, eene streelende onderscheiding: eerst in 1820 toen hij te Utrecht, welks Akademie hem later zooveel verplichting zou hebben, een accessit verwierf op eene aldaar uitgeschrevene Prijsvraag van den volgende inhoud: *Disquisition, quatenus universe fuerit tragoediae graecae ratio, ad eamque exigatur nobilissima Vondelii fabula*: GINSBRECHT VAN AMSTEL; een jaar later, toen hem den 26sten Maart 1821 de gouden eerepenning werd toegekend op eene prijsverhandeling, door de rechtsgeleerde faculteit van diezelfde Hoogeschool bekroond: *De origine et progressu quaestionis per tormenta*, een geleerd en welbewerkt stuk, dat hem toen reeds als een der meest hoopgevende leerlingen van de amsterdamsche rechtsschool alom deed waarderen.

Anderhalf jaar daarna stond VAN HALL gereed om de hand naar den doctoralen hoed uit te strekken, en hij had tot die plechtigheid aan de utrechtische Hoogeschool, die hem reeds eenmaal met goud bekroond had, de voorkeur gegeven. Dan, alvorens den 19^{den} Nov. naar de publieke promotie te dingen, bewoog hem de genegenheid voor zijne geboortestad en hare Doorluchtige School, om eene week vroeger het eerste gedeelte zijner keurige en welbewerkte Dissertatie *De Magistro navis* in de groote gehoorzaal van het amsterdamsche Athenaeum te verdedigen, weinig vermoedende, dat die twee verdedigingen van zijn proefschrift, om zoo te spreken, voorspel en voorteecken waren van de twee hoofdedeelten zijns namaligen professoralen werkkrings, waarvan hij 24 jaren aan de Doorluchtige School te Amsterdam, de tien volgende aan de Hoogeschool van Utrecht, zoude doorbrengen. Zoo worden vaak op beslissende tijdpunten onzes opgaanden levens als door onzichtbare vingers in vluchtige trekken de eerste ontwerpen geschetst, welke wij later zullen geroe-

pen worden, in de rijpe kracht der mannelijke jaren, met eene vastere hand en op breedere schaal, op hooger standpunt geplaatst, uit te voeren!

Weinige maanden na zijne bevordering tot Doctor in de beide rechten zette VAN HALL zich als Advocaat te 's Gravenhage neder, en begon daar weldra, begunstigd door den grooten naam en de vele betrekkingen zijns vaders, zich een niet onbelangrijken werkkring te verwerven.

Inmiddels verloor hij zijne vroegere letterkundige studiën niet uit het oog, maar onderhield met zijnen geleerden en werkzamen broeder, den tegenwoordigen Hoogleraar te Groningen, eene geregelde latijnsche briefwisseling, waarin de oude letteren, welke geen der beide broeders om hunne practische loopbaan aan de vergetelheid wilden overlaten, eene voorname plaats bekleedden.

Niet lang echter duurde de loopbaan van VAN HALL als pleitbezorger; want nog in hetzelfde jaar, toen de Hoogleraar VAN REENEN om redenen van gezondheid zijn ontslag uit dat ambt had gevraagd, vestigde zich de aandacht van Curatoren der Doorluchtige School al aanstonds op eenen zoo verdienstelijken jeugdigen Rechtsgeleerde: die dan ook met groote eenparigheid tot den leerstoel van VAN REENEN werd beroepen.

Bij de aanvaarding van dit Hoogleeraarsambt in zijne beminde geboortestad, hield VAN HALL eene voor den loop en aard zijner studiën zeer kenschetsende Inwijdings-redevoering *Over de verdiensten der Nederlandsche Rechtsgeleerden omtrent de historische rechtsstudie*, in welke hij, ofschoon recht doende wederaren ook aan die vaderlandsche Juristen, die de analytische methode bij voorkeur hadden beoefend, van welke een VAN DER KEESSEL als de roemvolle vertegenwoordiger kon worden beschouwd, zijne voorliefde voor de historische richting geenzins verborg, en de aandacht bijzonder op die Nederlandsche Rechtsgeleerden (vooral op het driemanschap van SCHULTING, NOODT en BYNKERSHOEK) vestigde, die hij aanmerkte als de voorloopers der historische school in Duitschland. Dat de zoon van MAURITS CORNELIS VAN HALL ook den door dezen zoo hoog gewaardeerden NOORDKERK bij die gelegenheid niet met stilzwijgen voorbijging, zal men, ook zonder uitdrukkelijke vermelding, gereedelijk beseffen. Men

meene echter geenzins, dat VAN HALL zich door het aanlokkelijke van zijn onderwerp tot een' onvoorwaardelijken lof eener buitenlandsche richting liet medeslepen: daarvoor waarborgde hem zoowel zijn vaderlandsch gevoel als de bedachtzaamheid van het nederlandsche volkskarakter; en merkwaardig zijn de woorden, welke hij over dit onderwerp op het einde zijner Rede bezigt. „Est enim (zegt hij daar) haec laus nostrorum Interpretum, ut non facile uni alterive scholae se quasi mancipari patiantur, sed exploratis aliorum opinionibus, propriam sibi in unoquoque genere eam efficiant sententiam, quae misso partium studio, maxime probabilis esse videatur.”

Het was gedurende de eerste jaren van het Hoogleeraarambt van VAN HALL, Mijne Heeren, dat ik als jeugdig studerende op de banken zijner Collegiekamer plaats nam, en niet alleen de beknoptheid, klaarheid en bondigheid zijner voordracht leerde waarderen, maar ook in zijn meer gemeenzamen omgang met eenige bevoorrechte studenten mocht deelen. Nog herinner ik mij de belangstelling, met welke wij op zijn *privatissimum* de redevoeringen van CICERO ten voordeele van CAECINA en van MURÆNA en de nieuwlings ontdekte boeken over den Staat met hem lazen, en hem altoos en in alles als den hulp- en dienstvaardigen vriend zijner leerlingen leerden kennen. Die avonden behooren, benevens de gelijksoortige wetenschappelijke bijeenkomsten ten huize van mijn onvergetelijken Leermeester VAN LENNEP, tot de belangrijkste en aangenaamste herinneringen van den tijd mijner akademische studiën.

Nog herinner ik mij, welk een leedgevoel zich een twintigtal jaren later, nadat ik, van student aan de Doorluchtige School tot Verzorger dier belangwekkende instelling was opgeklommen, van mij meester maakte, toen mijn voormalige leermeester te kennen gaf, dat hij, eene roeping naar het stichtsch Athene ontvangen hebbende, het besluit had genomen om den nieuwen hem aangeboden werkkring te aanvaarden. Het was niet dan zeer noode, dat mijne ambtgenooten met mij dien schat aan eene andere instelling afstonden; en eenparig was de overtuiging, dat, wie ook voortaan de ontledigde plaats van den wakkeren amsterdamschen Rechtsleeraar mocht bekleden, de beoefening der

wetenschap hier ter stede daarbij ongetwijfeld een gevoelig verlies zou ondergaan. VAN HALL heeft sedert, niettegenstaande zijne veranderde standplaats, voor zijne moederstad en hare instellingen eene onverflaauwde belangstelling blijven behouden; en het was mij dan ook allezins welkom, toen eene schier gelijktijdige benoeming in deze Akademie, mijne vroegere betrekkingen tot mijn geachten Leermeester, die wel eenigzins gesleten, maar niet vergeten waren, door die gunstige gelegenheid op gewijzigden voet hernieuwde.

Onder de geschriften, die VAN HALL gedurende zijn verblijf te Amsterdam voor de drukpers bewerkte, behooren de *Aanmerkingen op het Ontwerp van een Wetboek van Strafvordering*, die hij in 1827 of 1828 met zijnen geachten oudsten broeder Mr. F. A. VAN HALL, met zijnen Ambtgenoot DEN TEX en zijnen vriend UYTWERF STERLING deed in het licht verschijnen, en voorts de *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, met den Hoogleeraar DEN TEX gedurende eene reeks van jaren geredigeerd. Voorts kende hem de stein van velen een belangrijk aandeel toe in de bewerking van de *Noordstar*, een veelgelezen weekblad, waarin de rechten en aanspraken van Nederland tegenover de belgische bladen, in de altoos gedenkwaardige dagen van 1829, 1830 en volgende jaren, op eene mannelijke en wakkere wijze werden voorgestaan.

Te Utrecht aanvaardde VAN HALL zijn Hoogleeraarambt met het houden eener Inwijdingsrede *Over het handhaven en beoefenen der rechtsgeleerde studiën in Nederland, vooral in den tegenwoordigen tijd*, uitgesproken den 14^{den} September des jaars 1848. De verwaarloozing toch van den bestaanden rechtstoestand, de minachting voor verkregene rechten, en de onzekerheid der openbare aangelegenheden, welke zich in dat jaar overal gevoelen lieten, gaven gereede aanleiding, om destijds de betere waardering van rechtsstudiën, die eenen vasten grondslag voor openbare en bijzondere aangelegenheden konden aan de hand geven, met dubbelen aandrang aan het opkomend geslacht aan te bevelen.

Eenigen tijd later begon hij zijne *Handleiding tot de beoefening van het burgerlijk regt in Nederland* uit te geven, waarvan in 1851 bij JOHANNES MULLER het eerste gedeelte in het licht

verscheen. Later werd deze leiddraad zijner voorlezingen wel vervolgd, doch niet ten einde gebracht. Zijn ambtgenoot en aanverwant VAN BONEVAL FAURE te Groningen maakte van dit geschrift zooveel werk, dat hij meende bij zijne rechtsgeleerde lessen geen beter handboek te kunnen gebruiken. Mocht die geachte Hoogleraar zich na het afsterven van den oorspronkelijken Auteur met de voltoojing van zijnen arbeid willen belasten, zoo ware daardoor aan de studerende jongelingschap en aan allen die zich op de studie van het Nederlandsch Wetboek toelaggen, een gewichtige dienst bewezen.

Gedurende het Akademiejear 1855—1856 bekleedde VAN HALL aan de utrechtsche Hoogeschool de waardigheid van Rector Magnificus. De Redevoering, welke hij bij die gelegenheid op den 26sten Maart uitsprak, handelde: *over de plicht welke het bezit van Wetboeken den Rechtsleeraar en den Wetgever in Nederland oplegt*. Toen zijn opvolger, de thans mede reeds overledene Hoogleraar VISSCHER, zich van het waarnemen der meeste verplichtingen aan die waardigheid verbonden, om redenen van gezondheid moest verschoonen, was de altijd behulpzame VAN HALL gaarne bereid, om zijn verzwakten ambtgenoot in het waarnemen der opgelegde werkzaamheden te hulp te komen. Hij droeg dan ook dit tweede Rectoraat aan den opvolger zijns ambtgenoots over den 26sten Maart 1857, met het houden eener in zeer korten tijd opgestelde oratie: *De Societate Commenditaria, quae dicitur, aliis legibus regunda in nostra patria quam in Francia*. Een jaar daarna aanvaardde hij het Voorzitterschap onzer Afdeeling der Kon. Akademie van Wetenschappen; en ik behoef voor U, Mijne Heeren, niet te herhalen, met welk eenen ijver, met welke naauwgezetheid en echte humaniteit hij deze betrekking in ons midden vervulde. Daarvan, Mijne Heeren, behoef ik thans gewis niet in het breede te gewagen; want daarvan legde elke onzer vergaderingen een daadwerkelijk getuigenis af. Hij heeft in deze, even als in zijne veelvuldige andere betrekkingen, gewerkt terwijl het dag is, en wij willen hem, na zulk een arbeidzaam leven, de ruste der rechtvaardigen gewis niet misgunnen. Zijne asche ruste in vrede, en zijn voorbeeld blijve ons allen ter navoring voor oogen gesteld!

VAN HALL was in zijn huiselijk leven niet min dan in zijne openbare betrekkingen voorbeeldig, en algemeen onder zijne naaste betrekkingen bemind en geacht *). Een groot gedeelte van zijne jeugd bracht hij door op het land, op het buitengoed zijns vaders te Heikop bij Vianen, en hij bleef van dien omtrek de geliefkoosde verblijfplaats zijner vrije vacantie-dagen maken, zoo lang hij met zijne eerste gade, Mejufvrouw SUSANNA GERARDINA VROLIK, zuster van onzen geachten Algemeenen Secretaris, gehuwd was, welke hem drie jaren na hun kinderloos huwelijk door den dood ontviel. Toen hij in 1832 hertrouwd was, bracht hij den zomer eerst op een optrekje nabij Driebergen door, later tot 1850 op het grootendeels door hem aangelegde Buitengoed *De Hoogstraat*, bij Darthuizen. Van zijnen smaak voor aanleg en cultuur getuigen ook de belangrijke heide-ontginningen, die hij in vereeniging met eenigen zijner bloedverwanten bezat nabij Putten op de Veluwe, waar hij met kinderlijk genoegen over het welgedijen zijner pogingen, den tijd dien hij aan zijne studiën kon ontwoekeren placht door te brengen.

En zoo, Mijne Heeren, brengen wij der nagedachtenis van wijlen onzen waardigen Voorzitter een laatsten afscheidsgroet en eene welgemeende hulde toe. Moge het der Letterkundige Afdeling van de Koninklijke Akademie nimmer aan eenen Voorzitter ontbreken, die hare vergaderingen leide met een aan plichtgevoel gehuwd beleid, met ijver voor haren goeden naam, en met die ware humaniteit, die de kroon en het sieraad uitmaakt van mannen, door den beschavenden invloed der fraaie letteren gevormd!

Men heeft wel eens de aanmerking gemaakt, dat de Hoogleraar VAN HALL zich weinig door uitgegevene geschriften over het

*) Hoe juist VAN HALL de gaven en verdiensten van anderen wist te waarderen en aan het algemeen ter navolging voor te stellen, heeft hij getoond in zijn uitvoerig en belangrijk *Levensbericht* van zijnen vriend en Ambtgenoot DEN TEX, voorkomende in de *Handelingen* der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden in 1855. — Van dienzelfden aard was ook zijne *Levensschets van Prof. N. SMALLENBURG*, in de *Bijdragen tot Regtsg. en Wetg.* Dl. X. bl. 623—630.

vak zijner levensstudie heeft doen kennen. Bij het opperen van deze bedenking heeft men wellicht niet genoeg er op gelet, hoeveel inspanning en zorg den Overledene de redactie en bewerking der *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, der *Jaarboeken*, en der *Nieuwe Bijdragen* gekost heeft. Van 1826 tot 1838 kwam dit Tijdschrift uit onder eerstgenoemden titel, en werd sedert met het jaar 1839 voortgezet onder den titel van *Nederlandsche Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*. Van toen af werd ook als afzonderlijke Verzameling uitgegeven het *Regtsgeleerd Bijblad, behoorende tot de Nederlandsche Jaarboeken*, waarin vragen, opmerkingen, korte bedenkingen, spoed vereischende berichten, vooral ook de zoodanige, welke daartoe aan de Uitgevers werden medegedeeld, zouden uitgegeven worden. Eindelijk de *Nieuwe Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, die VAN HALL, na het afsterven van den Hoogleeraar DEN TEX, met zijnen utrechtschen Ambtgenoot Prof. LINTELO DE GEER heeft uitgegeven. Men moet met de zorgen en bemoeienissen, die de redactie van zulk een tijdschrift veroorzaakt, van nabij bekend wezen, om te beseffen, dat deze veel van den beschikbaren tijd, die anders tot het schrijven van wetenschappelijke werken kan besteed worden, bestendig vordert. Talrijk waren dan ook de letterkundige overzichten, boekbeoordeelingen en afzonderlijke berichten, die daarin van zijne hand voorkwamen, en gewis te menigvuldig om hier ter plaatse te worden opgesomd. Alleenlijk, zal het, om den aard en omvang zijner rechtsgeleerde studiën eenigzins te doen kennen, wellicht niet overtollig zijn, hier de titels op te geven der afzonderlijke Verhandelingen, welke het genoemde Tijdschrift, van den Heer VAN HALL zelven bevat.

A. Romeinsch Recht.

C. A. DEN TEX en J. VAN HALL, Oordeel- en Uitlegkundige Opmerkingen over nieuw ontdekte fragmenten der vijf eerste boeken van den *Codex Theodosianus*.

Bijdragen, I. 1, 310.

Over den samenhang der Digestenverdeeling in zeven *partes*, met de indeeling der XII. Tafelen.

Bijdr. Dl. V. 1^e Stuk, bl. 1 verv.

Bedenkingen over de *Actiones bonae fidei* en *stricti juris*, en de *Condemnatio certae* en *incertae pecuniae*.

Bijdr. Dl. V. bl. 317 vv.

Over de *Ante-* of *propter nuptias donatio* van het Rom. Regt.

Bijdr. Dl. V. bl. 561—587.

Een woord over de *Lex Rhodia* der Digesten.

Bijdr. Dl. VII. bl. 321.

Bedenkingen omtrent de middelen, bij het Romeinsche Recht, ter bescherming van minderjarigen ingevoerd, vooral met betrekking tot de *Lex Plaetoria*.

Bijdr. IX. bl. 5.

Over het erfrecht der Romeinsche vrouwen volgens de Wet der XII Tafelen.

Jaarboeken, Dl. VII. bl. 209 vv.

B. Oud-nederlandsch Recht.

De Stedelijke Handvesten en Keuren in Holland en Zeeland, in de 13de en 14de Eeuw, in derzelver onderling verband.

Nieuwe Bijdr. Dl. I. bl. 553—590.

De Keuren van Zeeland, beschouwd als de oudste wetgeving in Nederland.

Nieuwe Bijdr. Dl. IV. bl. 432—456.

C. Hedendaagsch Recht.

Schadeloosstelling wegens Overlegdagen bij de Cherteparty bedongen, verplicht den vervrachter niet, na het verloop der legdagen op de beloofde vracht te wachten.

Bijdr. Dl. I. bl. 64.

Over het voldoen der Schuldeischers eener nalatenschap door
beneficiaire erfgenamen volgens het Hedendaagsche Recht.

Bijdr. Dl. VI. bl. 666.

Nog een woord over het voldoen der Schuldeischers enz.

Dl. VII. bl. 101.

Over de aflosbaarheid van het Tiendrecht.

Jaarboeken, Dl. IV. bl. 382—400.

Van het recht van vervroegden termijn of anticipatie.

Nieuwe Bijdr. Dl. II. bl. 389 vv.

De Vennootschap bij wijze van geldschieting in Frankrijk en
Nederland, en de Fransche Wet van 7 Julij 1856.

Nieuwe Bijdr. Dl. VI. bl. 625.

LEVENSBERICHT

VAN

J. VAN GILSE,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

*Secretaris der Afdeling voor Letterkunde *).*

Nadat gedurende de eerste jaren van het bestaan onzer Afdeling onze Medeleden gelukkig door den dood waren gespaard, berust thans reeds voor de tweede maal in weinige weken op mij de verplichting, U het levensbericht van eenen Medebroeder voor te dragen, die uit zijn aardsehen werkkring spoedig en onverwacht werd opgeroepen. De eerste, wien ik te vermelden had, was de beroemde Rechtsleeraar, aan wien ik een groot gedeelte mijner akademische vorming, gij allen, Mijne Heeren, de beleidvolle leiding uwer werkzaamheden dank weet. Thans heb ik de nagedachtenis te verlevendigen van een man, met wien ik veel minder gemeenzaam was, en die ook nog slechts eene enkele maal onze vergaderingen heeft kunnen bijwonen. Toch verdient ook de uitmuntende VAN GILSE in onze voortdurende herinnering te leven; want ook hij was gereed, zoodra hem zijne benoeming bekend werd, zijne krachten aan de onze te paren, en wij hadden gewis, ware zijn leven gerekt geworden, aan zijn krachtigen geest en vurigen ijver menige belangrijke bijdrage voor onze Werken of ons Tijdschrift te danken gehad. Dat waarborgen ons de wakkere bemoeienis, die hij aan een ander Tijdschrift, tot welks oprichting of instandhouding hij zooveel bijdroeg, heeft besteed.

*) Voorgedragen in de gewone vergadering der Letterkundige Afdeling van 20 Junij 1859.

JAN VAN GILSE was geboren den 19^{den} October 1810 in het nijvere Zaandam, van ouds een der voornaamste verblijfplaatsen der naauwgezette en werkzame Doopsgezinden. Even als zijn vader zou ook hij tot de houtzagerij zijn opgeleid geworden, indien niet eenige vrienden van het ouderlijk huis in hem eene bijzondere geschiktheid voor de studie hadden gemeend op te merken. Met gretigheid nam hij het hem gedane voorstel aan, om zich op de Godgeleerde studiën ten behoeve van zijn kerkgenootschap toe te leggen. Aan de kweekschool der Doopsgezinden hier ter stede onderscheidde hij zich door buitengewone vlijt, en gaf daarvan in 1831 eene proeve in het beantwoorden eener prijsvraag *Over de profetie van Obadja*. Nog tweemaal werd hij gedurende den tijd zijner studiën bekroond: eens te Groningen voor zijn antwoord op de prijsvraag *Over het apokryphe boek van Jesus Sirach*, en eens te Leiden voor zijne beantwoording der prijsvraag *Over de zedekundige grondstellingen en hoofdvoorschriften der Apostolische Vaders*; eene Verhandeling, die overtuigend bewees, dat hij van de Patristiek geene minder ijverige studie had gemaakt dan van de Kritiek en Exegese des Ouden Verbonds. Inderdaad, men mocht hem met volle recht onder de bekwaamste leerlingen van de Hoogleeraren VAN LENNEP, ROORDA, MULLER en KOOPMANS rangschikken, en hij verwierf dan ook weldra de achting van den beroemden HAMAKER, op wiens raad hij in 1836 een exegetisch en kritisch specimen over het Zeventiende Hoofdstuk van Ezechiel ter verkrijging van den Doctorstitel bewerkte.

Toen hem de doctorale waardigheid te Leiden werd toegekend, was hij reeds twee jaren lang als predikant der Doopsgezinde gemeente te Koog en Zaandijk werkzaam, en hij bleef, eerst in dien werkkring, daarna als predikant bij de Amsterdamsche gemeente onvermoeid bezig, tot hem na den dood van den waardigen, geleerden en schranderen w. CNOOP KOOPMANS in 1849 de opengevallen theologische leerstoel aan het Seminarium werd opgedragen. Daar heeft hij zich vooral onderscheiden, niet slechts als geleerd Theoloog, maar ook als trouw en volijverig leermeester zijner leerlingen. Later heeft hij zich vooral gunstig doen kennen door die doorwrochte bijdrage tot de Geschiedenis

des Nieuwen Testaments, waarin hij handelde over de oorspronkelijke beteekenis der benaming van *Algemeene Zendbrieven*, geplaatst in de *Godgelcerde Bijdragen* van 1857.

Als beoordeelaar der geschriften van anderen, vooral wanneer hij zich met de strekking niet kon vereenigen, toonde hij nevens eene groote scherpzinnigheid, niet zelden eene zekere hevigheid, die hem tot een geduchten tegenstander maakten; doch in het gewone leven was hij — dit wordt van degenen die hem het best gekend hebben getuigd — zelden zoo scherp als men uit sommige geschriften, die zijne studeerkamer verlieten, zou hebben kunnen opmaken; ook werd die sterke ijver voor hetgeen hij als waarheid aannam, getemperd door persoonlijke welwillendheid en groote hulpvaardigheid. Welk eene achting hij zijnen grijsen Leermeeester, den braven s. MULLER, toedroeg, heeft hij getoond door het in 't licht zenden eener feestgave bij de viering van diens vijftigjarig jubelfeest; en had VAN GILSE eenigen tijd lid onzer Afdeeling mogen blijven, ik houd mij overtuigd, Mijne Heeren, dat hij nevens eene warme deelneming in de wisseling van denkbeelden, die in onze vergaderingen pleegt gehouden te worden, eene vriendschappelijke gezindheid jegens al zijne medeleden zou hebben weten te bewaren. Ons aller leedgevoel bij zijn afsterven doet niet minder de hooge achting, waarin wij hem hielden, kennen, als het getal der stemmen, die hem het lidmaatschap onzer Afdeeling deden verwerven. Moge het onze Akademie nimmer ontbreken aan leden, die bij zooveel ijver en werkzaamheid, zooveel aanspraken op gunstige verwachting van medewerking tot het doel onzer instelling kunnen doen gelden!

LEVENSBERICHT

VAN

Mr. C. J. VAN ASSEN,

Rustend Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

*Secretaris der Afdeling voor Letterkunde *).*

Op nieuw, Mijne Heeren, geëerde Medeleden, is ons een achterswaardig lid van de Letterkundige Afdeling onzer Akademie ontvallen, en vind ik mij genoopt; U ditmaal het levensbericht voor te dragen van den gevoeligen, heuschen en fijn beschaafden VAN ASSEN. Indien ik in JACOBUS VAN HALL den laatstovergeblevenen mijner Leeraren mocht gedenken, in VAN ASSEN zie ik den vriend weemoedig na, wiens leerzame omgang, wiens oordeel en smaak mij niet zelden nuttig zijn geweest, en wiens hulpvaardigheid en vriendelijke raad en voorlichting aan niemand, die ze verlangde, ontbraken. Nog niet lang geleden onder de rustende leden der Akademie opgenomen, gelijk hij ook in den universitairten werkkring eene eervolle ruste genoot, bleven hem de betrekkingen dierbaar, in welke hij een groot gedeelte zijns levens had doorgebracht: en onder deze was het lidmaatschap dezer Akademie niet in de laatste plaats te noemen. In hem verloren wij een der medeleden van het voormalig Kon. Ned. Instituut, die bij de oprichting der Akademie dadelijk wederom benoemd werden: eenen waardigen Vertegenwoordiger van een tijdvak, waarin de Klassieke Letterkunde en de fijne beschaving, daaruit geboren, meer dan in onze dagen op den voorgrond stonden; een man, van wien de bekende spreuk in

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Letterkundige Afdeling van 10 October 1859.

ruime mate gegolden heeft, dat de stijl den mensch kenteekent, en die, naar dien maatstaf geschat, onder onze uitstekendste medeleden verdient gerangschikt te worden.

CORNELIS JACOBUS VAN ASSEN zag het eerste levenslicht op den 25sten Augustus 1788 te Harlingen, waar zijn vader predikant was bij de Hervormde gemeente. Van den tijd zijner eerste vorming zijn mij geene bijzonderheden bekend geworden. Van 1805 af tot 1809 studeerde hij te Franeker, waar hij vooral het onderwijs genoot van Prof. H. W. TYDEMAN, en eene merkwaardige Dissertatie over de Redevoering van CICERO ten behoeve van CLUENTIUS verdedigde. Ook te Leiden heeft hij zich nog een jaar onder VAN DER KEESSEL en SMALLENBURG geoefend. Hij hield zich daar natuurlijk meest onder zijne friesche landslieden op, en knoopte betrekkingen aan met WITTEMBACH en zijn beroemden leerling, onzen BAKE. Ook met den Heer Mr. L. C. LUZAC ontstond toen reeds eene nimmer, ook bij verschil van staatkundige inzichten, verloochende wederzijdsche genegenheid. Onder zijne bijzonderste Akademiëvrienden worden voorts genoemd de geleerde Mr. J. PAN, de Auteur van eene algemeen gewaardeerde bijdrage tot de ook door VAN ASSEN zoo hoog gewaardeerde werken van BILDERDIJK, alsmede P. VAN LELYVELD, Auteur eener *Commentatio de Infamia Jure attico*. Doch vooral vruchtbaar, ook voor het vervolg zijns levens, was de destijds reeds aangeknoopte naauwe en warme vriendschap met KEMPER, en door dezen met Mr. J^o. DE VRIES; eene vriendschap, die steeds door alle omstandigheden heen, onveranderd dezelfde bleef. — Eerlang keerde hij naar Franeker terug, en in 1810, terwijl ieder de opheffing der friesche Akademie te gemoet zag, ontving hij daar den doctoralen titel op uitgewerkte theses (*Quaestiones Juridicae Inaugurales*).

Straks na zijne promotie zette zich VAN ASSEN te 's Gravenhage neder als Advocaat bij het Keizerlijk Gerechtshof aldaar, en zocht hij zich onder den Heer Mr. J. C. VAN DER KEMP in de rechtspraktijk te oefenen. Eerlang deelde hij mede in de vriendschap van den beroemden Advocaat Mr. P. J. DE FREMERIJ, en begon, ook door zijne betrekkingen in Friesland, eene niet on-

belangrijke praktijk te verkrijgen, zonder daarbij de Oude Letteren, vooral de studie van zijnen geliefden CICERO, uit het oog te verliezen. Weldra kwam hij ook met onderscheiden aanzienlijke mannen, die, den val des vaderlands betreurend, naar eene verandering van zaken hijgend uitzagen, in aanraking; een kring, waarin allen zijne warme vaderlandsliefde, vereenigd met uitstekende kundigheden en kieschen en keurigen smaak, als om strijd waardeerden. Een G. K. VAN HOGENDORP vertrouwde de leiding der voorbereidende studiën zijns oudsten zoons voor de Hoogeschool hem gaarne toe. Ook nog andere jongelieden van aanzienlijken huize heeft hij op soortgelijke wijze bij hunne opleiding tot de Akademie zijne hulp geboden, en wellicht is aan deze met zooveel voorliefde ter hand genomen opleiding van voornamen jongelingen de bestendige neiging van VAN ASSEN — ook in lateren tijd — toe te schrijven, om, zonder voorbijgang van andere vlijtige akademieburgers, of die zich door buitengemeen aanleg onderscheidden, eene bijzondere mate van belangstelling en zorg aan de zonen van mannen van geboorte en aanzien, vooral gedurende hun akademisch leven, te wijden.

Toen in Nov. 1813 zich te 'sGravenhage de eerste beweging, die tot den nationalen opstand geleid heeft, openbaarde, sloeg men al ras het oog op den begaafden jongen Fries, ten einde door hem zijne friesche landslieden over te halen om met de Haagsche vrijheidsvrienden gemeene zaak te maken tegen het gehate dwanggezag des vreemdelings. Men had op VAN ASSEN niet te vergeefs gerekend: hij wist, in verband met den Raadshoofd BERGSMAN, zijne betrekkingen in Friesland voor de zaak der onafhankelijkheid dienstbaar te maken, en zijne landslieden in die provincie, als ook in Groningen en Overijssel, over te halen om zich aan de vaderlandsche beweging aan te sluiten. Bij den algemeen helder ontvonkten gloed voor de ontwaakte vrijheid, verwierf hem die welgeslaagde poging bij al wat vaderlandsch voelde, onderscheiding en hoogachting, en werd hij met algemeene toejuiching tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Eerlang werd hij, waarschijnlijk op aanbeveling van G. K. VAN HOGENDORP, den Man van het oogenblik, aan Prins

FREDERIK der Nederlanden als secretaris toegevoegd, toen deze den zetel der Muzen bezocht om zich aan akademische studiën te wijden, en woonde hij de lessen der Hoogleeraren bij, welke de jeugdige Vorst genoot. Dan dit rustig verblijf werd eerlang afgebroken, toen NAPOLEON, zijn ban overschrijdende, in Maart 1815 op Frankrijks kust landde, en Prins FREDERIK reeds den 27sten dier maand naar het leger vertrok, om onder het opperbevel van zijnzen Broeder de Nederlandsche troepen aan te voeren. Of VAN ASSEN den veldtocht medegemaakt heeft, is mij niet gebleken; hij heeft echter in dat jaar in het gevolg der Prinsen Frankrijks hoofdstad bezocht, en daar kunnen medewerkers tot de herkrijging voor het vaderland der kunstschaten, aan Neêrlands wreed vertreden bodem ontroofd. Later heeft hij nog met den tegenwoordigen Koning van Pruissen, diens Broeder, nu Prins-Regent, en Prins FREDERIK der Nederlanden, eene belangwekkende reis naar Zwitserland en Italië gedaan. Steeds sprak hij van dien tijd zijns levens met hooge ingenomenheid, en altoos is er tusschen Z. K. H. Prins FREDERIK en onzen VAN ASSEN een band van vriendschap en hoogachting blijven bestaan.

Door deze belangrijke betrekkingen was aan VAN ASSEN de weg gebaad tot eene buitenlandsche reis, welke hij eenigen tijd later bij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de zuidelijke toen aan ons vaderland verbondene Nederlanden, met den geleerden Jkh. DE GEER VAN JUTPHAAS ondernam, om de instellingen van het Akademisch Onderwijs in Duitschland in oogenschouw te nemen, vooral daar, waar zich eene R. C. bevolking onder eenen Protestantschen scepter zag geplaatst. Van toen af dagteekenden ook de naauwe betrekkingen die hij allengs met den Heer VAN EWIJCK aanknoopte. Een weinig later viel hem de eer te beurt, de algemeen gevierde Kroonprinses ANNA PAULOWNA met de Nederlandsche taal- en letterkunde gemeenzaam bekend te maken; eene roeping, die hem bij de uitstekende gaven der edele Vorstin gewis niet bezwaarlijk moet gevallen zijn. Geen wonder derhalve, dat hem een vijftiental jaren daarna de even kiesche als cervolle taak is opgedragen, om in het Hoofdkwartier van den Prins Veldmaarschalk met raad en pen den doorluchtigen Oranjevorst ten dienste te staan. Hij

werd bij die gelegenheid Staatsraad in buitengewone dienst, vergezelde den Prins van Oranje gedurende den tiendaagschen veldtocht, werd geroepen tot het stellen van dagorden en proclamatiën, en was ook belast met het onderzoek en de beoordeeling der vonnissen van de krijgsraden. Het een en ander gaf aanleiding tot een gemeenzamen omgang van VAN ASSEN met den Prins, die hem vaak aan zijne tafel ontving, daar hij zich gaarne met een zoo beschaafd en kundig man onderhield.

Doch keeren wij, Mijne Heeren, terug tot het tijdperk gedurende hetwelk hij zich als Advocaat te 's Gravenhage ophield, tot op zijne benoeming als Hoogleraar te Leiden. Gedurende dit tijdvak heeft VAN ASSEN zich vooral met het vak der klassieke studiën en de bevordering van het kortelings gereorganizeerde Hooger Onderwijs, waartoe ook de Latijnsche scholen behoorden, bezig gehouden. Hiertoe had dan ook zijne literarische werkzaamheid destijds meerendeels betrekking. In zijne *Hulde aan Christiaan Gottlob Heyne* ('s Grav. 1816) schetste hij, naar aanleiding der Levensbeschrijving van HEYNES niet min beroemden schoonzoon HEEREN, het beeld van eenen philoloog, zoo als hij zich dien als naar de behoeften des toenmaligen tijds meest navolgenswaardig voorstelde; en ruim een jaar later beantwoordde hij eene door de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem uitgeschrevene Prijsvraag van den volgende inhoud: „Welk eene leermethode wordt op een zoogenaamd Latijnsch school vereischt, ten einde niet alleen de oude talen met de beginselen der geschiedkunde, fabelkunde, enz. goed en grondig te onderwijzen, maar bijzonder ook, om de jeugd door dat onderwijs met den geest der Oudheid te bezielen, tot al wat schoon en edel is te verheffen, en zoo tot het beoefenen van kunsten en wetenschappen wel voor te bereiden?” De Maatschappij had bij het uitschrijven dier Prijsvraag de bedoeling, om voor de Latijnsche scholen, door het besluit op het Hooger Onderwijs gereorganiseerd, een leiddraad tot regeling van het klassikaal onderwijs te doen vervaardigen. Er werden drie verhandelingen bekroond, die van ONZEN VAN ASSEN, toen nog Advocaat te 's Gravenhage, eene van A. W. TERPSTRA, Rector der Latijnsche schole te Gro-

ningen, en eene van den amsterdamschen Praeceptor BAKKER; doch die van VAN ASSEN, welke den gouden prijs had weggedragen, stond zeer ver boven de beide overige. Zij onderscheidde zich ook hierdoor, dat, ofschoon de grieksche en latijnsche letteren geheel op den voorgrond stonden, eene meerdere oefening in de moedertaal door den Auteur gewenscht werd. Dit verlangen was toen nog zoo nieuw, dat hij er als in éénen adem bijvoegde: „Men duide het mij niet ten kwade, dat ik op een latijnsch school het vervaardigen van Hollandsche opstellen wil invoeren: — indien men mij konde overtuigen, dat een leerling des te beter latijn zal schrijven, naar mate hij minder zijne moedertaal zal beoefend hebben, dan zal ik voorzeker op een latijnsch School op zulk eene oefening niet durven aandringen, en trekke dan mijne raadgevingen weder in.” —

In een omstreeks dienzelfden tijd uitgegeven, in keurigen stijl geschreven werkje, getiteld *Perikles van Athene*, schetste VAN ASSEN in den persoon des edelen en welsprekenden attischen Staatsmans, aan wien Athene zijn schoonsten bloei dank weet, den invloed, dien de vlijtige beoefening van fraaie kunsten en letteren op den toekomstigen Regent moet oefenen, en tevens die bevordering van kunsten en wetenschappen, waardoor een Staatsman, aan het hoofd van een vrijen staat geplaatst, zijn bestuur kan opluisteren. Ook hier stond zijn streven, om een heilzamen invloed te oefenen op de vorming en opleiding van toekomstige staatslieden, — een streven, dat hem gedurende geheel zijn leven bezielde heeft — kennelijk op den voorgrond.

Tot dus ver kon het onzeker schijnen, of VAN ASSEN, die inmiddels Referendaris der tweede Klasse bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken was geworden, op deze wijze in staatkundige betrekkingen zoude blijven werkzaam zijn ter bevordering van onderwijs, kunsten en wetenschappen, dan of hij tot een akademischen leerstoel zoude geroepen worden. In 1821 werd die onzekerheid opgeheven door zijne benoeming tot Hoogleraar in de rechtsgeleerdheid te Leiden. Bij zijne hooge ingenomenheid met de Klassieke Oudheid, laat het zich lichtelijk begrijpen, dat het Romeinsche Recht hem bijzonder

moest aantrekken. Daarmede stond dan ook de stoffe zijner inaugureele Redevoering in het naauwste verband. Zij bevatte eene aanbeveling der studie van het Romeinsche Recht: *De studio Juris Romani, hoc ipso tempore diligentius tuendo*, en dringt ook daarom nadrukkelijk op die beoefening aan, wijl onze Nederlandsche Rechtsgeleerden zich steeds bijzonder in dat vak onderscheiden hebben, en het dus hier eene roeping geldt, om den duurverkrege roem onzes vaderlands ook voor de toekomst te handhaven. — In het betreden van dien weg is VAN ASSEN dan ook een ijverig voorganger geweest. Eenige jaren later toch heeft hij de toen nieuwlings ontdekte Commentariën van GAJUS uitmuntend opgehelderd en toegelicht. Door zijne toevoegselen op DIRKSENS *Manuale Latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum*, die overal getuigenis van zijne veelomvattende kennis afleggen; door de uitgave zijner *Lineamenta extrema Juris privati Justinianei, secundum textum Institutionum* (in 3 stukken van 1855 tot 1858), en door de uitgave van onderscheiden afzonderlijke stukken, is hij aan die studie tot op het einde zijns levens bevorderlijk geweest, en heeft hij telkens getoond, op welk eene treffende wijze hij de kennis van Oudheid en Letteren met die der Rechtsgeleerdheid wist te vereenigen. Ook voor het nieuwer burgerlijk recht heeft hij zich deels door afzonderlijke opstellen, in rechtsgeleerde Tijdschriften geplaatst, deels door zijn tweemaal, eerst uitvoeriger, daarna verkort uitgegeven *Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek* onderscheiden. De richting van geest, aan ons overleden medelid eigen, bracht mede, dat hij minder streefde om tot de beginselen door te dringen of zich tot de beschouwing van het geheel te verheffen, dan enkele op zich zelf staande bijzonderheden van nabij te beschouwen, en vooral zijne kritiek te oefenen over den stijl en de wijze van uitdrukking van wetten en reglementen. Uit dit laatste oogpunt zijn zijne vele aanmerkingen op de Wetboeken van Nederland en Nederlandsch Indië zeer belangrijk, daar zij vol zijn van de fijnste opmerkingen over taal en stijl. Trouwens er was altijd uit zijne rijke belesenheid en scherpzinnige waarnemingen veel te leeren, ook voor dezulken, die in zijne voorlezingen wel eens die geleidelijke orde en dat doordringen in den

diepsten grond des onderwerps in verband tot het geheel der wetgeving misten, dat zij er in zouden gewenscht hebben te vinden.

VAN ASSENS betrekkingen tot de Staatslieden van dien tijd bleven ook zijne belangstelling voortdurend op het staatsrechtelijk en staatkundig gebied vestigen. Hij was niet slechts wegens zijne vele betrekkingen tot het doorluchtig Huis van Oranje, maar ook uit diepe en vastgewortelde overtuiging Oranje- en monarchaalgezind; maar vereenigde daarmede die bijzondere onafhankelijkheid van geest, van welke hem zijn edele Vriend en Begunstiger G. K. VAN HOGENDORP steeds het voorbeeld gaf. Tegen kwalijkbegrepen of misbruikte vrijheid, omwentelingszucht en volksdwingelandij, was en bleef hij steeds ten sterkste gekant. Dit straalde door in talrijke kortere en uitgebreidere geschriften, tijdens de eerste beginselen en toenemende ontwikkeling der Belgische omwenteling in het licht gegeven. Hiertoe behoort *Het onwettige der Petitiën aan de Staten-Generaal, of geschied- en regtskundige uitlegging van Art. 161 der Grondwet*. Leiden 1829, en *De Hooge Raad van Nederland, of eenige bedenkingen op Art. 176 en 182 van de Grondwet*. 's Gravenh. 1830. En na het uitbreken der omwenteling: *Wenken, herinneringen en aanteekeningen uit de dagen van Nederlands Herstelling*. Leiden, 1830. Vele dezer kortere geschriften zijn nameloos in het licht verschenen; evenwel heeft VAN ASSEN zijn auteurschap, wanneer het pas gaf, geenzins verloochend. En dat hij, waar het hem nuttig of noodig scheen, met open vizier in het strijdperk trad, heeft hij getoond door zijne zoo veel opzien wekkende Redevoëring, in 1831 bij het nederleggen der waardigheid van Rector Magnificus gehouden: *De immoderatâ libertatis cupiditate, Europae calamitatum effectrice*, die veel tegenspraak en bij velen sterke afkeuring vond, ofschoon allen het keurig Latijn en de wegslepende voordracht moesten huldigen. Weinige maanden vroeger had hij eene rede gehouden, waaraan eene onverdeelde goedkeuring ten deel viel, zijne uitnemend kernachtige en waarlijk klassieke toespraak aan de Leidsche Jagers; een meesterstuk van eenvoudigheid en kracht, die, om inhoud en vorm beide, algemeen was bewonderd geworden.

Zijne gave van opmerken en zijn juist en fijn gevoel omtrent stijl en bewoordingen van wetten en verordeningen paste VAN ASSEN vooral gaarne toe op de Grondwet. Immers, gelijk hij het in de welgeschrevene Opdracht van zijn werkje in 1844 over *De taal der Grondwet*, treffend uitdrukte: „willen wij onze geliefde moedertaal behartigen, en naar ons vermogen trachten bij te dragen ter harer dienste, welk belangrijker geschrift kunnen wij dan ten grondslag nemen dan de Grondwet, die, om VAN HOGENDORPS woorden te bezigen, van het papier in onze hoofden en harten moet overgebracht worden? Hoe gekuischter haar taal, hoe duidelijker haar stijl, hoe ligter het ons wezen zal, haar wel te verstaan en met ons te vereenzelvigen.” Van daar, dat hij ook later is voortgegaan met scholien op de Grondwet te geven, die in 1857 in de *Nieuwe Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving* zijn in het licht verschenen.

In de Derde Klasse van het voormalige Koninklijk Nederlandsche Instituut, waarin VAN ASSEN den 22sten Febr. 1824 tot lid benoemd werd, behoorde hij tot de afdeeling, aan welke de beoefening der Wijsbegeerte was opgedragen. Zonder twijfel werd hij in die Afdeeling geroepen wegens zijne naauwkeurige kennis van de schriften der oude Wijsgeeren. De keurigheid en juistheid zijner taalkundige opmerkingen en zijne kennis der vaderlandsche letteren zouden hem ook in de Tweede Klasse eene plaats verdiend hebben. Te betreuren is het echter, dat hij zijne werkzaamheid niet meer tot verrijking der werken des Instituuts, later onzer Akademie, heeft aangewend. In het Instituut gaf hij in zijne Klasse eene oudheidkundige verhandeling over het Collegie van Vredemakers te Leiden, — later eene voordracht over het houden van Voorlezingen bij de Ouden. In 1841 las hij aldaar eene Verhandeling voor, ten betooge, dat de burgerlijke wetgeving in ons Vaderland eene betamelijke zorg voor godsdienst en zeden ook nu niet geheel en al uit het oog heeft verloren. Van zijn zoo even vermeld werkje over *de Taal der Grondwet*, droeg hij mede een gedeelte, dat over het beleid der Justitie, voor in de Vergaderingen des Instituuts; en in 1844 zijne merkwaardige *Proeve van een Vertoog over de Ge-regtelijke Geneeskunde bij de Romeinen*. Doorgaans echter

vond hij goed, deze Vertoogen niet in de werken des Instituuts, maar in het rechtsgeleerde Tijdschrift zijner vrienden DEN TEX en VAN HALL te doen plaatsen, omdat hij zich overtuigd hield, dat het daar meer algemeen zoude gelezen worden. Het Instituut, meende hij, moest zelf niet uitgeven; dáár moest alleen de kiem worden gelegd, het onderwerp worden besproken en toegelicht, van werken, waarmede later het Publiek op andere wijze zoude worden begiftigd.

Buiten den kring des Instituuts heeft VAN ASSEN op meer dan ééne wijze tot algemeene beschaving en verspreiding van goeden smaak en letterkennis onvermoeid bijgedragen. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde en de Leidsche Afdeling der Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen in zonderheid, genoten de vruchten zijner werkzaamheid nog tot op het laatste zijns levens. Het zij mij vergund, Mijne Heeren, van enkele der Redevoeringen, door hem gehouden, hier de titels als bijzonder kenmerkende op te geven.

In 1826 hield hij twee Redevoeringen *Over het Staatsbestuur volgens Cicero*; een jaar later eene Voorlezing *Over de begrippen van kieschheid bij de Ouden*; eenige jaren daarna eene Verhandeling *Over de uitdrukking van smart in de beeldende kunsten*. In 1830 verscheen van hem eene Verhandeling in het licht *Over de vrijheid van spreken en schrijven te Athene en te Rome*, naar aanleiding der toenmalige uitspattingen van de drukpers. Eindelijk bepaal ik gaarne uwe aandacht bij de keurige Redevoering, met welke hij den 27sten September 1850 de Algemeene Vergadering der Afdelingen van de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen opende, *Over leven, geluk en dood naar de begrippen der Ouden*. Tot de keuze van het onderwerp dezer Rede had hij aanleiding gevonden in het „beroemde of liever beruchte dichtstuk des duit-schen dichters *Die Götter Griechenlands*.” In die rede wist hij uit den schat zijner literarische kundigheden tegen de dicht-lijke apologie des veelgodendoms, door SCHILLER in de betoo-verende kleuren eener wegslepende poëzij gehuld, ten behoeve van het door SCHILLER en GOETHE miskende Christendom, een

gepast en tijdig woord, op welsprekende wijze voorgedragen, in het midden te brengen, ten einde toch ook de schaduwzijde van dat zoo eenzijdig geroemde grieksche leven te doen in het oog vallen.

Het karakter van VAN ASSEN was godsdienstig en verdraagzaam; hij was buitengemeen welwillend en onbekrompen weldadig. Wellevendheid was hem zoo eigen, dat zij tot het kenmerkende van zijnen omgang behoorde. Dat hij gaarne met de aanzienlijksten des Lands betrekkingen van omgang en vriendschap aanknoopte, ontveinsde hij geenzins; en het had in de geheele geschiedenis zijns levens een natuurlijken grond. Hij bezat daartoe veel geschiktheid: een zeer uitgebreide menschenkennis, vereenigd met veel schranderheid en fijn vernuft, en gezult met geestigen scherts. Daar hij veel had gezien en bijgewoond, en zich door levendigheid van geheugen onderscheidde, was zijn onderhoud rijk in herinneringen en anecdoten uit vroeger tijdvak. Ook zijne fijne gave van opmerken verloochende zich in den omgang niet.

Buitengewoon keurig was hij op zijnen stijl, zoowel in het Nederlandsch als in het Latijn. Het *saepe stilum vertas*, was bij hem een vast aangenomene regel. Ook in de beoordeeling van den stijl van anderen was hij niet gemakkelijk, en bezwaarlijk kon eene bewoording of uitdrukking, met het Nederlandsche taal-eigen niet volkomen overeenkomstig, al mocht zij de taal verrijken en aan eene bestaande behoefte te gemoet komen, bij hem genade vinden. Evenzoo was hij ook in zijn gebruik van het Latijn zeer naauwlettend op het antieke der uitdrukking. Weinigen onder de jongere geleerden, vooral die een ander vak dan de Philologie gekozen hebben, zullen hem hierin evenaren; schoon hij wellicht in zijn purisme te ver ging. Niet slechts de letteren en de wetenschappen, ook de beeldende kunsten vonden in hem een verlichten kenner, gelijk men daarvan proeven aantreft in zijne *Opgave van de standbeelden in de Galerij van het Louvre*, die hij, op verzoek, den Heer Mr. J. C. KASTEELE uit Parijs overzond, alsmede zijne verhandeling over *Phidias en zijn leeftijd*. Juist en treffend hebben zijne voormalige leerlingen zijne gaven en verdiensten op eene plastische wijze weten uit te druk-

ken, door hem op zijn zeventigjarigen leeftijd die treffend schoone, in klassieken stijl vervaardigde groep ter gedachtenis te vereeren, in welke de vereeniging der Letterkunde met de Rechtsgeleerdheid op eene allegorische wijze zoo zinrijk is uitgedrukt, en welke hem door den Voorzitter van den Hoogen Raad met eene keurige Rede werd aangeboden; een geschenk, dat hem dan ook bij uitnemendheid welgevallig was, gelijk uit de kiesche en wel-sprekende wijze, waarop hij, omringd door zijnen huiselijken familiekring, de Rede van den Raadsheer DE GREVE beantwoordde, ondubbelzinnig bleek.

Penevens den talrijken kring zijner leerlingen was ook die zijner vrienden en bekenden zeer uitgebreid. Allen waardeerden om strijd zijne ervaring, zijne kennis van menschen en zaken, zijn geestig onderhoud en veelsoortige kundigheden. Onder degenen die hem waard en dierbaar waren, stond, nevens eenen J. M. KEMPER, J^o. DE VRIES, later G. GROEN VAN PRINSTERER, P. J. ELOUT en S. J. RAU, bovencal VAN DER PALM hoog aangeschreven, wien hij dan ook beter dan iemand anders bevoegd was in zijn karakter als Prozaschrijver te kenschetsen. Trouwens bij de gemeenschap van literarische en godsdienstige beginselen en de bewondering die VAN ASSEN voor 's mans heerlijke gaven bezieldde, droeg daartoe vooral ook bij de naauwe vriendschapsbetrekking van zijnen schoonvader, den Staatsraad VAN ROYEN, met VAN DER PALM als vriend zijner jeugd.

Dit huwelijk, waartoe de grond nog in den tijd van zijn verblijf te 'sGravenhage gelegd was, heeft vele jaren het geluk zijns levens grootelijks bevorderd. Vijf dochters werden uit zijnen echt geboren, die met de achtenswaardige moeder haar onherstelbaar verlies betreuren. Voor ons, Mijne Heeren, die zijne heuscheheid, zijne dienstvaardigheid, zijn juiste oordeel en zijne ongeveinsde vriendschap gekend hebben, blijft zijne nagedachte-nis onuitwischaar in de herinnering leven: immers hij was een sprekend bewijs, hoe de studie der letteren den omgang verlijnt en veredelt, en weldadig werkt op den ruimen kring van vrienden, ambtgenooten en verdere betrekkingen.

GESCHRIFTEN

DOOR DEN

HOOGLEERAAR VAN ASSEN UITGEGEVEN.

I. LATIJNSCHE WERKEN EN HANDBOEKEN.

Disputatio juridico-literaria de M. Tullii Ciceronis Oratione pro Aulo Cluentio Avito. 12 Oct. 1809

Quaestiones juridicae inaugurales, Auctore c. j. VAN ASSEN 14 Sept. 1810

Oratio de studio juris Romani hoc ipso tempore diligenter tuendo. 29 Sept. 1821

Adnotatio ad Institutionum Gaii commentarios. Liber primus. Lugd. Bat. 1826

Adnotatio ad Institutionum Gaii commentarios. Liber primus. Editio altera emendatior. . . . Lugd. Bat. 1838

Adnotatio ad Gaii Institutionum Commentarium primum. Editio tertia emendatior. Lugd. Bat. 1849

Adnotatio ad Gaii Institutionum Commentarium secundum (usque ad locum de Legatis). . . . Lugd. Bat. 1855

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Personae) Lugd. Bat. 1855

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Res et jura in re) . . Lugd. Bat., 1856

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Obligatio). . . . Lugd. Bat., 1858

Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek Leiden, 1846

Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek. Verkorte en herziene uitgaaf Leiden, 1854

II. NEDERLANDSCHE WERKEN OVER RECHTSGELEERDHEID
EN WETGEVING.

Romeinsche regtspleging en Romeinsche zeden. Voorlezing, gehouden in de openbare zitting van de 3de Klasse van het Kon. Ned. Instituut. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. III, bl. 5 volgg. 1835

Over het Manuale latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, Auctore H. E. DIRKSEN. Berol. 1837 & 1838. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. I, bl. 459 volgg. 1839

Vragen en opmerkingen, Romeinsch regt betreffende:

N ^o .	I, § 1—4	<i>Ned. Jaarb. v. Regtsg.</i>	III, bl. 152 vlg.	1841
"	II, § 5—9	" " " "	" " 400 "	
"	III, § 10—12	" " " "	III, " 770 vlg.	
"	IV, § 13—21	" " " "	IV, " 341 "	1842
"	V, § 22—30	" " " "	" " 771 "	
"	VI, § 31—40	" " " "	V, " 380 "	1843
"	VII, § 41—47	" " " "	XII, " 763 "	1850
"	VIII, <i>Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.</i>	V, " 219 "		1855

Het Nederlandsche Huwelijk en de betrekkingen tusschen ouders en kinderen. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. III, bl. 625 volgg. Dec. 1841

Nalezing op het Manuale latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, van H. C. DIRKSEN. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. VI, bl. 150 volgg. 1844

De graad van Doctor in de Regten. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. VI, bl. 544 volgg. 1844

Gevoelens van CUJACIUS over onderscheiden onderwerpen van het Romeinsche Regt. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. XI, bl. 433 volgg. 1849

Verklaring van Pandecten-plaatsen, behoorende tot de geregtelijke geneeskunde der Romeinen:

I, § 1—41	<i>Ned. Jaarb. v. Regtsg.</i>	X,	bl. 201 vlg.	1848
II, § 42—52	" " " "	X,	" 570 "	
III, § 53—93	" " " "	XI,	" 5 "	1849
IV, § 94—114	" " " "	XII,	" 433 "	1850

Het Collegie van Vredemakers te Leiden. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. I, bl. 72 volgg. 1851

Over de Aditio haereditatis, als grondslag der verpligtingen tusschen erfgenaam en legataris. — *Bijdr. tot Regtsg.* Dl. IV, bl. 177 volgg. 1829

De toestand van het Onderwijs in de Fransche rechtscholen in het laatste gedeelte van de vorige eeuw. (Een gedeelte eener openingsrede in Sept.) — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. IV, bl. 280 volgg. 1853

Nalezing op het Manuale latinitatis fontium juris civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, van H. E. DIRKSEN. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. IV, bl. 387 vlg. 1854

De taal en stijl der Gerigten. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* V. Dl. bl. 36 volgg. 1847

Aanmerkingen op het Burgerl. Wetboek. — *Themis. Regtsk. Tijdschrift.* Eerste verzameling X.

Vervolg van Aanmerkingen op het Burgerl. Wetboek. *Themis.* Eerste verzameling, XI, XII, XIII.

Proeve van verklaring van een enkel artikel (1411) in het Burgerl. Wetboek, (ter aanbeveling van monographiën). 1856

Resensie van GABINUS DE WALS *Oratio de claris Frisiae jureconsultis.* 1825

(Brieven over het regt van Beklemming, gerigt aan Mr. C. J. VAN ASSEN, door Mr. C. H. GOCKINGA, Lid van den Hoogen Raad. 1845)

III. STAATKUNDIGE GESCHRIFTEN.

J. M. KEMPER's Redevoering over de lotgevallen van
onzen leeftijd (naar het Latijn). . . . 's Hage, 1816

Over de vrijheid van spreken en schrijven te Athene
en te Rome, in twee brieven aan den Heer Baron COLLOT
D'ESCURY van Heinenoord 1829

Het onwettige der Petitiën aan de Staten-Generaal, of
Art. 161 der Grondwet Leiden, 1829

De Hooge Raad van Nederland, of eenige bedenkingen
op Art. 176 en 182 van de Grondwet. . . 's Hage, 1830

Wenken, Herinneringen en Aanteekeningen uit de da-
gen van Nederlands herstelling. I^e Stuk . . . Sept., 1830

IIe Stuk. Oct., 1830

Aanspraak van den Rector Magnificus VAN ASSEN in
het *Gedenkschrift van den uittocht der Studenten*, bladz.
20—23. Leiden, 13 Nov., 1830

Oratio de immoderata libertatis cupiditate, Europae ca-
lamitatum effectrice Lugd. Bat., 1831

Du désir immodéré de la liberté considéré comme la
cause des calamités qui affligent l'Europe. . . Amst., 1831

De taal der Grondwet. I^e Stuk. Leiden, 1844

IIe Stuk. Leiden, 1848

De Eerbewooningen in de Republiek der Vereen. Neder-
landen. Voorl. in de Maatsch. van Nederl. Letterk. den 7
Februarij 1851

Scholien op de Grondwet, Art. 1—10: in de *Nieuwe
Bijdragen voor Regtsgeleerdh.* Dl. VII, bl. 5 volg. . . 1857

IV. LETTERKUNDIGE ONDERWERPEN.

- Het beeld van ARIADNE in de Beeldengallerij te Parijs. 1815
- Opgave der verzameling van standbeelden en andere voorwerpen van oude Beeldhouwkunst in het Paleis van het Louvre te Parijs. Nov. 1815
- Hulde aan C. G. HEYNE 's Hage, 1816
- PERIKLES van Athene 's Hage, 1819
- Over de begrippen van kieschheid bij de Ouden . Amst., 1820
- Recensie van JOH. TH. BERGMAN's *Specimen Academicum exhibens Isocratis Arcopagiticum* 1820
- Recensie van den *Prometheus van Eschylus*, door Mr. IS. DA COSTA 1822
- Over het Staatsbestuur volgens CICERO. I. Voorl. in de *Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden* 1823
- Over het Staatsbestuur volgens CICERO. II. Voorl. in de *Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leyden* 1825
- Verhandeling over de beste leerwijze op de Latijnsche scholen, 2de druk Leiden, 1828
- Verhandeling over de uitdrukking der smart in de beeldende kunsten Amst., 1833
- Voorlezing over J. H. VAN DER PALM, in de maandelijksche Vergadering der Maatsch. van Nederlandsche Letterkunde. *Nieuwe Werken van de Maatsch. der Ned. Letterk.* Dl. VI, bl. 187 volg. Maart 1843
- Iets over snel-, geheim-, cijfer-, schoon- en ver-schrift bij de Ouden. In *de Gids* 1844
- Over leven, geluk en dood, naar de begrippen der Ouden Leiden, 1850

Levensbericht van G. C. J. VON MASSOW; in de Handd. der
Maatschappij van Nederl. Lett. bl. 88 volgg. . Julij 1852

Iets over Alliteratie. Voorl. in de Maatsch. der Ned. Letterk.
Nieuw Nederl. Taalmagazijn 24 April 1854

Verslag van de H.H. J. VAN LENNEP, J. DE VRIES en C.
J. VAN ASSEN, over een voorstel van den Heer H. J. KOE-
NEN. In de *Verslagen en Mededeelingen van de Letter-
kundige Afdeeling der Akademie*, Dl. I, bl. 182 vv. . 1856

LEVENSBERIGT
VAN
GERARDUS VROLIK,

Rustend Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

J. VAN DER HOEVEN,

Lid der Afdeling van Wis- en Natuurkundige Wetenschappen).*

Toen ik door onzen geachten Voorzitter de vriendelijke uitnoodiging ontving om in uw midden een levensberigt voor te dragen van ons onlangs overleden rustend Medelid GERARDUS VROLIK, heb ik gemeend aan die uitnoodiging te mogen voldoen, zonder dat ik mij door de vrees behoefde te laten weêrhouden om van aanmatiging te worden beschuldigd. Gij weet, Mijne Heeren, dat onze voor deze Akademie zoo ijverig werkzame Secretaris gewoon is de onverpligte taak op zich te nemen om, wanneer wij het afsterven van een onzer Medeleden te betreuren hebben, een kort berigt van diens leven en werken in onze Vergaderingen voor te dragen. Deze levensberigten zijn eene regtmatige hulde, die wij aan de verdiensten der overledenen toebrengen; en, in de Jaarboeken onzer Akademie opgenomen, zullen zij ongetwijfeld voor de kennis der letterkundige geschiedenis van onzen tijd ook nog voor volgende geslachten nuttig zijn. De betrekking echter, waarin onze Secretaris tot ons overleden Medelid staat, liet hem niet toe, om als uit uwen naam over het leven van zijnen Vader te spreken. Wat evenwel de kieschheid aan den zoon verbood, mogt, zoo meende uw Voorzitter, geene aanleiding geven, dat een levensberigt achterwege

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Natuurkundige Afdeling van den 7den Januarij 1860.

bleef. Het zou dubbel ongepast zijn, zoo in ons midden een man niet herdacht wierd, die aan de instelling, waarvan onze Akademie als ware het de voortzetting is, zoo lang verbonden, en als Secretaris der eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van de oprigting af tot in 1844, en dus meer dan het derde eener eeuw, werkzaam was. Schenkt Gij mij, gelijk ik mag vertrouwen, uwe welwillende aandacht, dan meen ik mijne taak zeer verligt te mogen achten, en mijne bedoeling althans te zien goedkeuren, al mogt ook aan de wijze, waarop ik mij van die taak kwijt, veel ontbreken.

GERARDUS VROLIK werd den 25sten April 1775 te Leiden geboren, waar zijn vader, WILLEM VROLIK, een geacht fabrikant was. Reeds vroeg ontwaakte in hem, terwijl hij zich als knaap in eenen tuin zijns vaders buiten de stad verlustigde, de liefde voor bloemen en voor den tuinbouw, die hem sedert nooit verliet, en hem nog in de laatste jaren van zijn leven in de zomerdagen op zijn buitengoed Drakenburg bezig hield. Oorspronkelijk tot predikant bestemd in het Luthersch Kerkgenootschap, waartoe hij behoorde, trok zijn aanleg hem echter meer tot de geneeskundige studiën. Reeds in zeer jeugdigen leeftijd werd hij als student in de Geneeskunde aan de Hoogeschool zijner geboortestad ingeschreven. Die Hoogeschool mogt toen onder hare leeraren zich op mannen beroemen, wier namen nog in hooge achting staan, op een' OOSTERDIJK, PARADYS, VOLTELEN, op den, door zijne uitgebreide geleerdheid in alle landen der beschaafde wereld bekenden en met vele buitenlandsche vermaarde mannen in verbinding staanden EDUARD SANDIFORT. Doch geen van hen schijnt op de vorming van VROLIK grooteren invloed te hebben uitgeoefend, dan SEBALD JUSTINUS BRUGMANS, van wiens bezielend onderwijs nog zoo vele onzer oudere tijdgenooten steeds met ingenomenheid spreken. BRUGMANS was niet alleen de leermeester, hij werd ook weldra de vriend van VROLIK, en de vrucht van dat onderwijs en die vriendschap openbaarde zich reeds in het eerste Akademisch Geschrift, hetwelk VROLIK, onder voorzitting van BRUGMANS, in Februarij 1795, nog vóór zijn twintigste jaar bereikt te hebben, opentlijk verdedigde. Ik bedoel het

betoog, dat de Mensch door zijne lichamelijke inrigting voor den opgerigten stand en gang gevormd en bestemd is. Het kan misschien bij hen, die met de geschiedenis der stelsels en meeningen op het gebied der Natuurkunde van den Mensch minder bekend zijn, bevreemding wekken, dat het een opzettelijk betoog behoeft, dat de Mensch niet bestemd is om zich op handen en voeten te bewegen. Maar er waren, Mijne Heeren, destijds sommige schrijvers, die zulks voorgaven, en ook nog, terwijl VROLIK zijne Verhandeling reeds begonnen had op te stellen, kwam hem eene Redevoering in handen, door den Italiaanschen Hoogleeraar MOSCATI te Pavia uitgesproken, waarin die meening verdedigd werd. Deze Redevoering, die VROLIK eerst aan het slot zijner Verhandeling aanhaalt, was het gevolgelyk niet, waaraan hij de aanleiding tot zijn betoog te danken had. Het is mij niet bekend, dat sedert dit Akademisch Proefschrift van onzen landgenoot in het licht kwam, dat onderwerp op nieuw opzettelyk behandeld is. Verspreide opmerkingen dienaangaande vindt men in vele werken van lateren tijd; nieuwe bewijzen zijn voor de daarin verdedigde stelling uit vroeger onopgemerkt gebleven bijzonderheden der bewerktuiging aan het licht gebragt, maar nog altijd heeft, nadat meer dan zestig jaren verlopen zijn, dit proefschrift zijne waarde behouden, al heeft het ook niet verhinderd, dat jagt op het vreemde nog in onze eeuw verdedigers der wederlegde stelling heeft doen ontstaan.

Omstreeks twee jaren later (op den 10^{den} December van het jaar 1796) werd VROLIK tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. Doch reeds vóór deze bevordering was hij tot Hoogleeraar in de Kruidkunde aan de doorluchte School van Amsterdam be-roepen. Zijne Dissertatie, aan de Verzorgers van dat Athenaeum opgedragen, stond dan ook met den werkkring, dien hij thans zou intreden, in naauw verband, en was, gelijk de Schrijver in zijn voorberigt vermeldt, in korten tijd opgesteld in plaats van eene physiologische, waaraan eerst door hem gedacht was. Welke het onderwerp dier Verhandeling zou geweest zijn, is ons onbekend, maar uit eene aantekening in de door VROLIK verdedigde *Dissertatio medico-botanica* blijkt, dat hij in 1794 bij het bezoeken van het militair-hospitaal der zieke en gekwetste Han-

noveranen, die in Leiden waren opgenomen *), ook zijne aandacht gevestigd had op de wijze, waarop een afgestorven beenstuk van het gezonde afgescheiden wordt. In een proefschrift, waarvan het eerste gedeelte opmerkingen behelst over het afvallen der bladeren, was de vermelding van die waarneming niet misplaatst, want VROLIK beschouwde het afvallen der bladeren als het gevolg van het afsterven dezer plantendeelen, die, bij de mindere afhankelijkheid, waardoor de onderscheidene organen in de levende plant — in tegenstelling van de onderscheidene deelen des levenden diers — verbonden zijn, bij boomen en heesters hunne eigene jeugd, zelfstandige ontwikkeling, afzonderlijken volkomen wasdom en eindelijk hun tijdperk van ouderdom bezitten. Het andere gedeelte dezer Verhandeling behelst eenige opmerkingen over de geneeskrachten der planten, zoo als die ten deele door de natuurlijke familiën, waartoe die planten behooren, bepaald worden, ten deele van den uitwendigen invloed van den bodem en van de cultuur afhankelijk zijn.

In den aanvang van het volgende jaar, op den 3^{den} April 1797, aanvaardde VROLIK zijnen post als Hoogleeraar met eene Redevoering over hetgeen door bewoners van Amsterdam tot uitbreiding der Kruidkunde werd bijgedragen †). De kruidtuin dezer stad, door vreemden reeds in de zeventiende eeuw bewonderd en geprezen, de namen van COMMELIN, de beide BURMANS en zoo vele anderen gaven regtmatige stof tot lofspraken, terwijl in het begin der vorige eeuw ook een LINNAEUS hier bij den aanvang van zijne schitterende loopbaan eene ondersteuning en hulp

*) VROLIK zegt: „in Nosocomio militari Hannoverano.” Toen hij zijne Dissertatie uitgaf en verdedigde, was er wel niemand in ons land, die deze woorden niet begreep. Maar zij zijn echter onduidelijk, en bragten mij eerst in de meening, dat VROLIK (misschien in gezelschap van BRUGMANS) eene reis naar Hannover had ondernomen. Het opnemen der Hannoveraansche en Engelsche gekwetsten in het Pesthuis (thans militair detentie-huis) te Leiden, in 1794, veroorzaakte aan de burgerij dier stad onkosten, welke mede aanleiding waren, dat de toenmalige Oud-Burgemeester dier stad MARCUS zijne betrekking als Lid van den Raad nederlegde, gelijk in de Vervolgen op WAGENAARS *Geschiedenis* te lezen is. *Vaderlandsche Historie*, XXVIII^{ste} Deel. Amsterdam, bij JOH. ALLART, 1802, blz. 45.

†) *De Eo, quod Amstelodamenses ad Rem Botanicam exornandam contulerunt.*

ondervond, die hij in zijn vaderland niet zoo spoedig gevonden zou hebben, en ook daar slechts later kon verwerven.

De Hoogleeraar BONN, die aan het Amsterdamsch Athenaeum destijds bij de Heelkunde ook de Ontleedkunde en Physiologie onderwees, wenschte zich voortaan alleen tot de eerstgenoemde wetenschap te bepalen, en daardoor werd aanleiding gegeven, dat aan zijnen jeugdigen ambtgenoot VROLIK in het volgend jaar het professoraat in die twee hoofdvakken van theoretische Geneeskunde werd opgedragen. Bij gelegenheid, dat hij deze nieuwe betrekking aanvaardde, sprak VROLIK den 5^{den} November 1798 eene rede uit: *de Viribus vitalibus in omni corpore organico observandis iisque constantibus*. Bij het gemelde onderwijs werd nog dat in de theoretische en praktische Verloskunde toegevoegd.

Deze vier wetenschappen — de *Botanie, Anatomie, Physiologie* en *Obstetrie* — heeft GERARDUS VROLIK van 1798 tot 1820 aan het *Athenaeum illustre* onderwezen. In 1820 heeft hij zich het eerst van het onderwijs in de Ontleedkunde en Physiologie ontslagen; op bijkans zestigjarigen leeftijd werd ook het onderwijs in de Kruidkunde door hem opgegeven, 't geen aan ons medelid DE VRIESE, destijds geneesheer te Rotterdam, opgedragen werd. Daar in 1828 het praktisch onderwijs in de Verloskunde bij de oprigting der Klinische School reeds op den Hoogleeraar TILANUS overgegaan was, behield VROLIK in de laatste jaren van zijne professorale loopbaan alleen het theoretisch onderwijs in de Verloskunde over.

In onze dagen, M.M. Heeren, zou elk der opgenoemde vier vakken bij het Hooger Onderwijs eenen afzonderlijken leeraar vereischen. Ik moet evenwel opmerken, dat in het laatst der vorige eeuw, ja zelfs nog in de eerste twintig jaren onzer eeuw, op de Hoogeschoolen in ons vaderland dergelijke vereenigingen van leervakken, die aan een' enkelen man werden toevertrouwd, niet zonder voorbeeld waren. Zoo onderwees de leeraar van VROLIK, SEBALD JUSTINUS BRUGMANS, tot aan zijnen dood toe, die in 1819 plaats had, aan de Leidsche Hoogeschool de Kruidkunde, de Natuurlijke Geschiedenis en de Scheikunde, en zijne lessen over de Natuurlijke Geschiedenis wisselden in verschillende jaren nog over velerlei vakken, over Geologie, Natuurkennis van

den Mensch en onderscheidene deelen der vergelijkende Ontleedkunde af. Wij zijn er ver af van dien toestand terug te wenschen, hoezeer wij niet beslissen of de tijdgeest thans niet somtijds tot een tegenovergesteld uiterste overslaat, door vele wetenschappen zelve, voor alle speciale rigtingen, die men daarin volgen kan, nog in even zoovele speciale vakken van onderwijs te splitsen. Wij erkennen veeleer en verklaren het opentlijk, dat vereenigingen van zulke uitgebreide leervakken, als wij aan VROLIK en BRUGMANS zagen toevertrouwd, niet slechts in onzen tijd af te keuren zijn, maar ook in dien tijd niet goed te keuren waren. Het is eene geheel andere vraag, of de studie van eenen geleerde er bij wint, als hij, gelijk thans velen doen, reeds in jeugdigen leeftijd een enkel beperkt veld ter uitsluitende bearbeiding kiest. Het is hier vooral, dat wij meenen, dat de tegenwoordige rigting van splitsing der vakken eene nadeelige strekking hebben kan. Uitmuntende geleerden hebben in meer dan een vak zoo veel bekwaamheid bezeten, dat zij met vrucht van den eenen arbeid door eenen anderen ongelijkssoortigen zich verpoosden; afwisseling gaf hun frisschen lust. Ik zal van den grooten Polyhistor der vorige eeuw, ALBERTUS HALLER, niet spreken, omdat uitzonderingen niet veel bewijzen, en HALLER's veelzijdige kennis (in Botanie en Ontleedkunde niet het minst) wel zeker eene uitzondering was; maar heeft men niet ook nog in onze eeuw RUDOLPHI de Botanie, de Planten-anatomie, de Physiologie en vergelijkende Anatomie zien beoefenen en onderwijzen, terwijl hij zich door een grondig en veelomvattend speciaal werk over de Ingewandswormen eenen blijvenden naam verworven heeft? Ik voor mij kan niet twijfelen, of het blijft ook nog in onzen tijd wenschelijk, dat de akademische vorming op een' breedten grondslag ruste, en evenmin als eenige kennis der Botanie mijnen leermeester G. SANDFORT belet heeft, in beschrijvende Ontleedkunde als de laatste tegenwoordiger van de school van ALBINUS eenen welverdienden naam te verwerven, evenmin geloof ik, dat het in onze dagen of onmogelijk of schadelijk is, behalve in het eigenlijk vak zijner keuze, ook nog in andere wetenschappen niet geheel vreemdeeling te zijn.

Doch keeren wij na dezen langen uitstap tot ons onderwerp

terug. Wij willen dan aan de veelvuldige vakken van onderwijs, die aan den Hoogleeraar VROLIK werden toevertrouwd, geene lofspraak ontleenen, omdat dergelijke vereenigingen destijds minder vreemd waren. Maar, wat wij daaruit echter zeker besluiten mogen, is, dat de geleerde, wiens onderwijs zoo veel omvat, aan de eischen van zijnen post niet voldoen kan zonder buitengewone inspanning en vlijt, zonder met den kostbaren tijd zoo veel mogelijk te woekeren. Wij verwachten dan ook in de eerste jaren van het professoraal onderwijs van VROLIK geene rijke en overvloedige letterkundige vruchten; nog minder zullen wij die verwachten, wanneer wij weten, dat GERARDUS VROLIK niet slechts in de provinciale en plaatselijke Commissie van Geneeskundig Toeverzigt, waarvan hij gedurende vele jaren Voorzitter was, maar ook in vele andere inrigtingen ter bevordering van beschaving of van weldadige oogmerken, die in de hoofdstad des rijks zoo menigvuldig zijn, een werkzaam aandeel nam. Ook oefende hij eenige jaren de geneeskundige praktijk uit, en was de vraagbaak van vele zijner kunstbroederen. Hij vereenzelvigde zich met zijne nieuwe stadgenooten; hij werd geheel en met al zijne vermogens een burger van Amsterdam.

Toen in het jaar 1808 door den toenmaligen Koning van Holland het Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten werd opgericht, werd VROLIK tot Lid der Eerste Klasse benoemd en tot haar Secretaris aangesteld. Jaren lang vervulde hij die betrekking, en onze Akademie, die van gemelde wetenschappelijke instelling als ware het de erfgename is, die in hare plaats is getreden, mag het niet vergeten, wij hebben het reeds bij den aanvang gezegd, met welken vurigen ijver VROLIK in die betrekking werkzaam is geweest, en hoe hem de de eer en naam des Instituuts ter harte ging.

Reeds vroeger heb ik gemeld, dat GERARDUS VROLIK zich in 1820 van het onderwijs in de Ontleedkunde en Physiologie ontslagen heeft, 't geen toen aan den vroeg gestorven Hoogleeraar BOSSCHA werd opgedragen, die later door C. G. B. SURINGAR, thans Hoogleeraar te Leiden, opgevolgd werd, van wien het weder in 1831 op onzen tegenwoordigen Secretaris overging. Dezen tot opvolger en tevens tot ambtgenoot te hebben, was een zeldzaam voorregt, waarin GERARDUS VROLIK zich eene lange

reeks van jaren mogt verheugen. Een ander zeldzaam voorregt werd hem geschonken, toen hij den zoon van WILLEM VROLIK, zijnen kleinzoon GERARDUS VROLIK, in 1848 den doctoralen graad in de Geneeskunde bij eene openlijke promotie zag verkrijgen in diezelfde academische gehoorzaal te Leiden, waar hij twee en vijftig jaar vroeger zelve zijne dissertatie verdedigd had.

Het is, na al wat wij gezegd hebben, te verwonderen, dat wij ten slotte nog van de vele geschriften van ons overleden Medelid moeten gewagen. Het zijn geene uitgebreide werken, maar meestal kleine verhandelingen en betoogen, die vooral, sedert dat zijne leervakken meer beperkt werden, menigvuldiger werden. Het zou een vermoeijend werk zijn, M. M. Heeren, zoo ik u de titels van al die waarnemingen en betoogen, welke GERARDUS VROLIK in een tijdsverloop van meer dan zestigjarige wetenschappelijke werkzaamheid in het licht heeft gegeven, wilde opsommen. Eene dorre lijst der titels zou vervelend zijn, en daarbij reeds meer tijd vereischen, dan mij de bescheidenheid veroorlooft in eene, ook aan andere werkzaamheden gewijde bijeenkomst voor mijn levensbericht weg te nemen. Van meer belang is het de onderwerpen in 't algemeen op te geven, en tevens aan te wijzen, waardoor deze letterkundige arbeid van den ijverigen man zich vooral kenmerkt. De onderwerpen zijn veelsoortig. Beschrijvende Plantkunde, onderzoekingen van familiën of soorten; mikroskopische waarnemingen omtrent de structuur zoekt men echter daaronder te vergeefs. Al wat op het gebied der Botanïe door GERARDUS VROLIK werd uitgegeven, heeft òf op verschijnselen van den plantengroei, òf op vormafwijkingen, òf op onderscheiding van geneeskrachtige planten betrekking. De ontleedkundige geschriften van VROLIK staan in verband met Verloskunde of ziektekundige Ontleedkunde, of het zijn kleine bijdragen tot de vergelijkende Ontleedkunde; zoo leerde hij b. v. de kleine snijtanden opmerken, die men bij den Afrikaanschen Rhinoceros in de onderkaak in jeugdigen leeftijd aantreft; zoo helderde hij de dentitie van den Narwal op, en zoo toonde hij, welke Antilopen holle beenspinnen in de hoornen hadden, welke niet, door de eenvoudige opmerking, dat die holtten met de voorhoofdsboezems te zamen hangen, en dus ontbreken, waar deze afwezig

zijn. Vraagt men nu, wat deze geschriften, naar ons oordeel, vooral kenmerkt, dan zouden wij meenen ze over het geheel als getrouwe afbeeldsels van eenen werkzamen, opmerkenden en vooral praktischen en voortvarenden geest te moeten beschouwen. Die praktische rigting was het, waardoor VROLIK in de hem voorkomende omstandigheden zijne onderwerpen vond. Zoo hooren wij hem in de Maatschappij *Felix Meritis* voor een gemengd publiek over GALL's Hersen- en Schedelleer handelen, toen deze leer het meest gerucht maakte, en GALL zelve, Europa doorreizende, ook te Amsterdam werd verwacht. Zoo sprak hij ook in 1807 over de beveiligende kracht der Koepok-inenting eene redevoering uit, en zoo gaf hij, omtrent veertig jaren later, zijne waarnemingen en proeven over de Ziekte der Aardappelen in het licht. Er is in deze rigting van VROLIK eene zekere overeenkomst op te merken, met hetgeen wij in sommige Engelsche genees- en heelkundigen, b. v. in JOHN HUNTER, waarnemen. VROLIK koos eigenlijk minder onderwerpen van onderzoek, dan dat hij opnam, wat zich hem ter behandeling aanbood. Zoo zijn ook zijne bijdragen tot vergelijkende Ontleedkunde verspreide opmerkingen, die de gelegenheid hem aan de hand gaf, wanneer hij zijn ontleedkundig museum met nieuwe voorwerpen verrijkte. Sommige dier bijdragen bevelen zich door nieuwhed aan, andere lossen een of ander onzeker vraagpunt op, terwijl in geene dezer opstellen een helder verstand en gezond oordeel kan worden miskend. Soms tijds zijn eenvoudige proefnemingen uitgedacht om de behandelde zaken in het licht te stellen. Als eene proeve daarvan zou ik de kleine verhandeling over het nut der baardharen of knevels bij de zoogdieren aanhalen. VROLIK onderzoekt de baardharen, en vindt, dat naar de haarbollen afzonderlijke takjes van den tweeden tak des vijfden zenuwpaars loopen, van dat zenuwpaar, dat wij als de gevoelszenuw van het gelaat kennen. Wij zien in hem hier eenen voorganger van den Wurtemberg-schen ontleedkundige RAPP, die 25 jaar later in eene bekende monographie de verdeeling van het vijfde zenuwpaar bij de zoogdieren behandeld heeft. Maar VROLIK voegde bij die ontleedkundige opmerkingen eenige beslissende en overtuigende proeven: konijnen verliezen, na het afsnijden der baardharen, het ver-

mogen om in den donker hunnen weg te vinden. Maar ik mag niet langer bij deze bijzonderheden stil staan. Alleen wil ik nog vermelden de verhandeling over het nationale verschil van het bekken, waardoor VROLIK de aangeboren verscheidenheid van het menschelijk geslacht, die men overigens vooral in den schedel naspoorde, uit een nieuw oogpunt opgehelderd heeft.

Zullen wij deze rigting van GERARDUS VROLIK laken? Zullen wij betreuren, dat hij ons, in plaats van vele kleine vertoogen, niet liever een of twee groote, doorwrochte boekwerken heeft nagelaten? Of zullen wij deze rigting veeleer roemen, omdat groote, meer omvattende werken gewoonlijk slechts voor eenen tijd hunne eigenaardige waarde behouden, om later, en somtijds reeds spoedig, door andere gelijksoortige verdrongen te worden, terwijl oorspronkelijke waarnemingen voortdurend geraadpleegd, en kleine opstellen over bijzondere onderwerpen dikwijls nog na vele jaren worden aangehaald? Wij zullen noch laken noch prijzen, maar wij zullen billijker zijn, wanneer wij erkennen, dat er vele en uiteenlopende wegen gevonden worden, waarop men voor de wetenschap nuttig werkzaam kan wezen. Wij zullen ons herinneren, hoe het praktisch leven van ons afgestorven medelid hem bijkans dwong, om die rigting, welke wij aanwezen, te volgen; en hoe hij, in allerlei betrekkingen eener groote stad ingewikkeld, nog daarenboven in onderscheidene commissiën, zoo als die, aan welke de Regering het opstellen der Pharmacopœa batava en later der Pharmacopœa belgica opgedragen had, werkzaam was; en wij zullen eindelijk niet vergeten, hoe hij jaren achtereen gewerkt en verzameld heeft voor een Museum van Ontleedkunde, 't welk door zijne uitgebreidheid, door het bezit van vele zeldzame voorwerpen en door zijne kostbaarheid de bewondering van vreemden wegdroeg, en 't welk thans als een erfgoed overging op den zoon, die in de laatste dertig jaren er zelve zoo veel aan heeft toegebracht.

GERARDUS VROLIK is twee malen gehuwd geweest. Zijne twee overgebleven zonen, WILLEM VROLIK, onze Secretaris, en Dr. AGNITES VROLIK, Oud-Minister van Finantiën, zijn van het eerste huwelijk, en hunne moeder was AGNETA SUZANNA VAN WALREE. Voor de tweede maal huwde GERARDUS VROLIK met ANNA ELISA-

BETH VAN SWINDEN, eene dochter van den vermaarden Hoogleeraar VAN SWINDEN. De kinderen uit dit huwelijk zijn vroeg overleden; de weduwe betreurt met hare voorzonen den waardigen en geachten man.

Behalve van de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van de oprigting af, was GERARDUS VROLIK lid van de meeste andere Nederlandsche Geleerde Genootschappen en daaronder sedert 1802 Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, welke vermaarde inrigting thans in hem haar oudste Lid verloren heeft. Bij de oprigting onzer Akademie werd VROLIK tot haar rustend Lid benoemd, als toen reeds meer dan zeventig jaren bereikt hebbende. Van de buitenlandsche geleerde inrigtingen, waarvan VROLIK lid was, vermelden wij de Koninklijke Akademiën van Wetenschappen te Munchen en te Brussel, de *Academia Caesarea Leopoldino-Carolina* en de *Société impériale de Chirurgie* te Parijs.

Reeds spoedig na de instelling der Orde van den Nederlandschen Leeuw werd GERARDUS VROLIK door Z. M. WILLEM I tot Ridder benoemd, en WILLEM II benoemde hem in 1846 op den dag, toen hij vijftig jaren vroeger tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd was, tot Staatsraad in buitengewone dienst.

Tot in zijne laatste levensjaren behield VROLIK eene zeldzaam gestoorde gezondheid en daarbij lust en kracht om werkzaam te zijn. Van het bedrijvig leven teruggetrokken, ontleende hij thans, geheel overeenkomstig met zijnen aanleg, zijne meeste opstellen aan waarnemingen over den plantengroei en andere onderwerpen, die hij op Drakenburg in de zomermaanden naspoorde.

Zoo hebben wij, M.M. Heeren, het rustend Lid onzer Akademie, tot nog boven tachtigjarigen ouderdom werkzaam gezien. Intuschen waren er slechts weinige aanvallen van koorts noodig om den levensdraad af te snijden van den tot 84jarigen leeftijd gespaarden grijsaard. GERARDUS VROLIK overleed op den 10^{den} November 1859. Zijn naam zal steeds in het Athenaeum dezer stad, in deze Koninklijke Instelling, in de Wetenschappelijke Geschiedenis des vaderlands in levendig en dankbaar aandenken blijven. — Ons allen — jongeren en ouderen — blijve zijn werkzaam en welbesteed leven tot een glansrijk voorbeeld.

CHRONOLOGISCHE LIJST DER GESCHRIFTEN

VAN

G. VROLIK.

1795. Diss. acad. de Homine ad statum gressumque erectum per corporis fabricam disposito.
1796. Diss. med. bot. sistens observationes de defoliatione vegetabilium et de viribus plantarum.
1797. Oratio de eo, quod Amstelodamenses ad rem botanicam exornandam contulerunt.
1799. Oratio de viribus vitalibus in omni corpore organico observandis iisque constantibus.
- Redevoering betogende de onmogelijkheid eener grens-scheiding tusschen de dieren en planten.
- 1799—1808. Natuur-Scheikundige Verhandelingen (met DEIMAN, PAETS VAN TROOSTWIJK en LAUWERENBURG).
1800. Afbeelding (in drie platen) der vaten, welke in de operatie der dijebreuk bij mannen behooren vermeden te worden.
- Redevoering ten betoge der eenvormige werking der Natuur in het voortbrengen van plantgewassen.
- Over het nut der knevels bij viervoetige dieren.
1801. Aan BRUGMANS over het al of niet opslurpen der chyl, door middel der darmscheilsaderen.
- Waarnemingen bij het opspuiten van de *vasa lactea* in het lijk eener oude vrouw.
1802. Iets over de ademhaling en dierlijke warmte door proeven bevestigd.
1803. Iets over een nieuw fantôme.
- Iets ter wederlegging van de voorgewende ongezonderheid der stad Amsterdam.

1803. De gedachten van CAMPER en HUNTER over het nut der holle beenen in Vogels, nader overwogen en ter toetse gebragt. — Overgenomen in REIL's Archiv.
1804. Het Leerstelsel van JOSEPH GALL geschetst enz.
— Naamlijst der geneesrijke plantgewassen in den Amsterdamschen Kruidtuin.
1805. Pharmacopoea Batava (met S. J. BRUGMANS, P. DRIESSEN en J. R. DEIMAN).
— Catalogus plantarum medicinalium a pharmacopoea batava memoratarum, editio prima. Accedit introductio de studio botanico recte instituendo.
1807. Redevoering over het veilige, dat in de koepok-inenting, ook voor het vervolg des levens gelegen is enz. ter gelegenheid van de derde jaarlijksche Vergadering van het Amsterdamsch Genootschap ter bevordering der Koepok-inenting voor minvermogenenden.
1808. Proeve op het achteruit wijken des heiligbeens, zoo in ongeschonden bekkens als na het doen der schaambeenssnijding. — *Nieuwe Verhandelingen van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam*. Deel I. blz. 42. Amsterdam 1808.
1812. Verhandeling over een zonderling vertraagden groei en gedeeltelijke weekwording des beensgestels bij een veertienjarig jongeling, gepaard met uittering der beide gezigtzenuwen als gevolg van blindheid. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Hollandsch Instituut*. Dl. I. blz. 47.
1816. Verhandeling over het buitenliggen van den achterwand der Pisblaas, gepaard met eene omgekeerde buitenhangende strook van het dun gedarmte. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel II. blz. 88.
1817. Verhandeling over de zonderlinge misvorming eener vrucht, ten einde acht maanden dragts geboren, te gelijk met een welgevormd kind. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Dl. III. blz. 247.

1818. Verhandeling over het buitenliggen van de voorste helft der blaas, gepaard met gedeeltelijke splijting der roede. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel IV. blz. 163.
1823. Mémoires sur quelques sujets intéressants d'Anatomie et de Physiologie, traduits du Hollandais par FALLOT.
— Pharmacopoea belgica (met N. C. DE FREMERY, J. B. VAN MONS, T. D. SAUVEUR, P. A. WAUTERS en J. B. VAN DER SANDE).
1825. Waarneming eener door kunst verwekte baring op acht maanden dragts. — *Nieuwe Verhandelingen van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde*. Deel. IV. blz. 168.
— Catalogus plantarum medicinalium in Pharmacopoea Belgica enumeratarum. Editio altera. Accedit introductio ad studium botanicum.
1826. Ontleed- en natuurkundige Aanteekeningen over den Haai. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen*, verz. door V. HALL, W. VROLIK en G. J. MULDER. Deel I. blz. 304.
— Beschouwing over het verschil der bekkens in onderscheidene Volksstammen. — (Ook in Franche taal uitgegeven.)
1827. Over eene rankvormige ontwikkeling van witte Leliebloeimen. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel I. blz. 295.
— Over eene zonderlinge misvorming des aangezigts bij een lam. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel I. blz. 187.
— Het indruksel, dat door de koord bij gehangenen verwekt wordt, als onzeker kenteeken van den aangebragten dood beschouwd. *Bijdragen tot de Regtsgeleerdheid van DEN TEX en VAN HALL*.
1828. Bedenkingen op het gevoelen, dat eene te groote ontwikkeling van het reukorgaan oorzaak van hazenlip en gespleten verhemelte zijn zoude. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen*, enz. Deel III. blz. 172.

1829. Over de verandering, welke de bloembol staande deszelfs wasdom bij tulpen ondergaat. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel II. blz. 207.
1830. Over het aanwezen van voortanden en over het getal ribben bij den Africaanschen Rhinoceros. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen*, enz. Deel V. blz. 373. Overgenomen in de *Annales des Sciences Naturelles*.
- Schreiben an M. J. WEBER ueber dessen Lehre von den Ur- und Racenformen der Schädel- und Becken des Menschen.
1831. Over de verstrooide beginselen van een tweede kind, waargenomen in een gezwel aan het linker deel des aangezichts bij een zevenmaandsche vrucht. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel III. blz. 211.
- De Proeven der Hollandsche Scheikundigen over de uitwerking van het kwik op het leven der planten, getoetst aan den twijfel van GOEPPERT. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen*, enz. Deel VI. blz. 350.
- Brief aan BERNARD over de Ammonia als geneesmiddel tegen de Cholera.
1832. Nog een woord over het vermoedelijk nut der Ammonia tegen de Aziatische Cholera.
1835. Waarschuwing tegen de gewone verwisseling der bladen van *Diosma crenata* met die van *Diosma serratifolia*. — *Tijdschr. voor Natuurl. Geschiedenis*. Deel I. blz. 372.
- — en W. H. DE VRIESE. Proeven op de verhoogde temperatuur van den spadix eener *Colocasia odora*. — *Tijdschr.* enz. Deel I. blz. 296.
1836. Ontleedkundige beschouwing van eene te korthheid der onderkaak bij een volwassen mensch en eerstgeboren kind en van eenige andere misvormingen bij hetzelfde kind. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel V. blz. 175.
1837. Over de wijze, waarop de opene ruimte in den schedel, na panboring of ander beeuverlies wordt aangevuld.

1838. — en W. H. DE VRIESE. Nadere Proefnemingen over de verhoogde temperatuur van den spadix eener *Colocasia odora*. — *Tijdschr. enz.* Deel V. blz. 139.
1840. — en W. H. DE VRIESE. Over de verandering, welke de dampkring ondergaat, staande het ontwikkelen van verhoogde warmte in de bloemkolf der *Colocasia odora*. — *Tijdschr. enz.* Deel VII. blz. 461.
- Over hetgeen bij den mensch na onherstelde heupontwrichting, hetzij aangeboren, hetzij na de geboorte verkregen, wordt teweeg gebragt. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel VIII. blz. 49.
- Bedenkingen over het inwendig Waterhoofd. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel VIII. blz. 140.
1841. Over eene volkomene gewrichtsverstijving der heilig-, darm- en schaambeenderen.
- Over een zonderling gebrek in de huid waargenomen bij een eerstgeboren kind. — *Archief voor de Geneeskunde*, uitgegeven door Dr. HEYE. Deel I. blz. 527.
1842. Over de breuk der knieschijf, beschouwd als het gevolg van vernietiging eener middenstrook in hare beenzelfstandigheid. — *Instituut*, 1841, blz. 313.
1843. Over merkwaardige verschijnselen in planten teweeg gebragt door eene oplossing van bijtend kwiksublimaat. — *Instituut*, 1842, blz. 207.
- Over eene zonderlinge woekering (prolificatie) van paarsch vingerhoed. — *Instituut*, 1842, blz. 258.
- Nadere beschouwing der zonderlinge woekering (prolificatie) van paarsch vingerhoed. — *Instituut*, 1842, blz. 321.
- 1844? Verslag van proeven op het indringen eener oplossing van bijtend kwiksublimaat in boomen.
1845. Voortgezette proeven op de woekering (prolificatie) in de topbloemen bij paarsch vingerhoed. — *Instituut*, 1845, blz. 110.
- Buitengewone vruchtbaarheid eener koe.

1845. Waarnemingen en Proeven over de onlangs geheerscht hebbende ziekte der aardappelen. Amst. 1845.
1846. Waarnemingen eener zonderlinge wisseling van bladvorm bij eene Aristolochia Siphon. — *Instituut*, 1846, blz. 439.
- De Cycas-stam met bollen vergeleken. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel XII. blz. 193.
- Aanteekeningen over het ontstaan van uitwassen in de slaglanden van elephanten. — *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel I. blz. 3.
1847. Over de ziekte der Aardappelen. (Ook in het Fransch uitgegeven.)
1848. Waarnemingen op den wasdom van de vrucht der Cucurbita maxima. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel I. blz. 127.
- Aanmerkingen over de bekervormige ontwikkeling bij Valeriana officinalis. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Dl. I. blz. 186.
1849. Over den wasdom van plant en vrucht eener verscheidenheid van Calebas.
1850. Bedenkingen over de Apios tuberosa als voedselgewas. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel III. blz. 216.
1850. Betoog over de wervelkolom en het bekken van den mensch naar aanleiding van de voorstelling dezer deelen door de Broeders H. en E. WEBER. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel III. blz. 1.
- Nieuw voorbeeld van twee uitgroeide stoottanden aan denzelfden Narwal-schedel. — *Bijdragen tot de Dier-*

kunde, uitgegeven door het Genootschap: *Natura Artis Magistra*.

1851. Hoe men zich de doormetingen van het vrouwelijk bekken bij den mensch behoort voor te stellen. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. 3de Reeks. Deel IV. blz. 189.
- Over de gelijkvormige oorzaak en verschijnselen bij het afvallen van bladeren en kleine takjes van sommige Eiken. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen*, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Deel IV. blz. 58 en Deel V. blz. 119.
- Over eenen van boven mannelijken, van onderen vrouwelijken bloemklos bij Zea Maïs. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen*, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Deel IV. blz. 197.
1852. Voorbeeld van verbazenden wasdom bij *Heraclea gummi-ferum*. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen*, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Deel IV. blz. 327.
1853. Over LEENDERT BOMME als den eersten ontdekker van de werktuigelijke wijze, waarop de Pholaden zich in steen boren. — *Verlagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel I. blz. 52.
- Natuurkundige beschouwing van den groei eens aard-appels binnen het weefsel van den moederknobbel. — *Verlagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel I. blz. 363.
1854. Over het verschil van de inwendige gesteldheid der horenpitten bij Antilopen. — *Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel I. blz. 25.
1857. Over eenige physiologische eigenschappen van *Viscum album*. — *Verlagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel V. blz. 263.
- Merkwaardige verschijnselen bij den groei eener *Lonicera periclymenum*. — *Verlagen en Mededeelingen der*

Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Deel VI.
blz. 104.

1857. Aanteekeningen over de uitwendige kenmerken van het sexueel verschil der Veenmollen en over hunne huishouding. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.* Deel VII. blz. 42.
1858. Over het vermenigvuldigen van naalddragende boomen door wortelende uitspruitsels en daaruit te voorschijn komen van nieuw plantsoen. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.* Deel VIII. blz. 355.
-

LEVENSBERICHT

VAN

NICOLAAS CHRISTIAAN KIST,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

*Secretaris der Letterkundige Afdeling *).*

Het einde des vervlogenen jaars, Mijne Heeren, dat even als elke jaarwissel gedachten deed opkomen van sterfelijkheid en vergankelijkheid, en ons herinnerde, dat onze jaren als rusteloze golven het een na het ander in de grondeloze zee der eeuwigheid wegvloeien, deed velen uwer gewis gedenken aan de herhaalde verliezen, die onze Akademie gedurende het jaar 1859 geleden heeft. Maar weinig konden wij, toen wij voor de laatste maal in dat jaar hier bijééngelaten waren, aan de verwachting plaats geven, dat wij, alvorens wederom in den aanvang van 1860 in eene gewone Vergadering te zamen te komen, een der werkzaamste en ijverigste leden dezer Akademie zouden te betreuren hebben. En toch, gij weet het allen, Mijne Heeren! wij leden kortelings dat gevoelig verlies in ons verdienstelijke Medelid NICOLAAS CHRISTIAAN KIST, uit zijnen aardchen werkring opgeroepen den 21sten December 1859.

Indien de gewoonte, bij de Zuster-Afdeling het eerst ingevoerd, dat de Secretaris der Afdeling, zoo mogelijk in de eerstvolgende gewone Vergadering, het Levensbericht, hetwelk hij voor ons Jaarboek vervaardigt, aan de Afdeling voordraagt — indien die gewoonte mij de verplichting opleide, om een afgestorven

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering dier Afdeling van den 9den Januarij 1860.

medelid in zijnen geheelen werkkring en alle zijne verdiensten met eenige volledigheid af te malen, inderdaad, Mijne Heeren, ik zoude voor eene zoo veelbeteekenende roeping, vooral binnen een zoo kort tijdsbestek te vervullen, moeten terugdeinzen. Doch daar vroegere ervaring mij heeft geleerd, dat de Vergadering van mij geene eigentlijke levensbeschrijving vergt, behoef ik mij ook aan het leveren van een levensbericht van onzen KIST niet te onttrekken. Ik zal hem dan ook noch als eigentlijk Godgeleerde, noch als Homileet behoeven te beschouwen, maar u vooral aan den doorkundigen Geschiedkenner, den verdienstelijken leerling van VAN HEUSDE, vooral aan den grondigen en onvermoeiden beoefenaar der vaderlandsche Kerkgeschiedenis, doen herdenken. Ons onvergetelijk medelid heeft mij die taak verlicht door de meer uitgewerkte levensschets, welke hij van ROYAARDS, den vriend zijner jeugd en van geheel zijn leven, zijnen studiegenoot en den mede-uitgever van het *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis*, heeft gegeven; eene Levensschets, die, gelijk zij den afgestorven en den overgebleven vriend tot gelijke eere verstrekte, de lotgevallen van dezen even zeer in het licht stelde, als zij het leven van den eerstgenoemden uitvoerig beschreef. Want die twee Vrienden waren als twee in gelijke richting van hun bronwel uitvloeiende stroomen, nu eens op wat nader, dan op wat grooter afstand hunne golven tusschen dezelfde beemden en akkers heen voortstuwend, tot de één een weinig eerder, de ander een weinig later, zich na een vruchtbaarmakenden loop in den grensloozen oceaan uitstorten.

Na het afsterven van VAN HEUSDE hield ROYAARDS te Utrecht, bij de eerstvolgende opening zijner akademische lessen, eene toespraak aan de studerende jongelingschap over het onderwijs van VAN HEUSDE, als pedagogisch tot de godgeleerde wetenschappen. Die toespraak was merkwaardig ook voor de waardering der beide vrienden, KIST en ROYAARDS; want beiden hebben de vruchten van het onderwijs huns leermeesters op het gebied der godgeleerdheid overgebracht. Over het geheel heeft VAN HEUSDE op de vorming van het tegenwoordige Nederland een onberekenbaren invloed geoefend, niet zoo zeer door zijne *Socratische School*, die hij wellicht ten onrechte als eene wijsbegeerte voor de negentiende

eeuw beschouwde; evenmin door zijn schema der wereldgeschiedenis, naar den leiddraad, door zijne opvatting van het geschiedwerk van POLYBIUS hem aan de hand gedaan; maar veeleer door de talrijke schaar van jongelingen door zijn bezielend onderwijs opgewekt en gevormd: eene school, zoo groot als door weinige Hoogleeraren in ons vaderland gesticht is geworden; en dat wel van leerlingen, die alle in meerdere of mindere mate, vervuld van dankbare vereering voor den Meester, het gemeenschappelijk streven hebben aan den dag gelegd, om in zijnen geest en langs den door hem gebaanden weg, ieder zijn eigen vak op eene nieuwe en eigenaardige wijze historisch te beoefenen. Zoo hebben dan ook KIST en ROYAARDS, vooral door de oprichting van een nieuw tijdschrift voor de ook door VAN HEUSDE steeds onder het oog gehoudene Kerkgeschiedenis, terwijl zelfs in Duitschland zoodanig orgaan voor dit vak van studie niet bestond, eene nieuwe baan voor de beoefening van dat gedeelte der historische wetenschappen geopend. Dat zij zelve hunne onderneming uit dat oogpunt beschouwden, heeft ROYAARDS in de opdracht zijner twee voorlezingen over zijn vereeuwigden Meester aan KIST getuigd, waarin hij schreef: „Ons onderwijs en onze gemeenschappelijke arbeid was de vrucht van zijn (VAN HEUSDES) onderwijs; en dien historischen geest, door VAN HEUSDE in ons land gewekt, te helpen verbreiden en aan te vuren, en de geldigheid zijner algemeen historische inzichten, ook in de Geschiedenis der Kerk en des Christendoms, aanschouwelijk te maken, dat was ons gemeenschappelijk streven”. Inderdaad, zoo was het; en nog blijft het aan eene bekwame historische pen voorbehouden, om den invloed der school van VAN HEUSDE, niet alleen op het vermelde, maar op al de verschillende vakken, aan onze Akademiën onderwezen, in bijzonderheden na te gaan en op eene voldoende wijze te ontwikkelen.

KIST was de broederszoon van den vooral als kanselredenaar beroemden EWALDUS KIST, van wien hij in de werken van het Haagsche Genootschap tot verdediging der Christelijke godsdienst eene zeer karakterkundige levensschets gegeven heeft. Te Utrecht werd hij gevormd onder anderen door PAREAU, DE RHOER en HERMANUS ROYAARDS, maar vooral door HERINGA en VAN HEUSDE.

Zijn verblijf aan de Hoogeschool viel meerendeels in den bangen tijd onzer diepste nationale vernedering, den tijd der inlijving in het groote fransehe Keizerrijk. Doeh ook toen reeds ontwaakte, vooral onder de kweekelingen der ten ondergang gedoemde Utrechtsche Akademie, een naauwelijks bedwongen geestdrift, die zich, straks na de bevrijding des Vaderlands van de vreemde benden, in het openbaar lueht gaf. In 1815 trok onze KIST met een corps vrijwillige jagers naar de grenzen, en kantonneerde geruimen tijd te Bruay bij Valenciennes. Doeh deze afbreking zijner akademische studiën was voor hem, even als voor velen zijner wakkerste medestudenten, eerder tot bevordering dan tot benadeeling hunner maatschappelijke vorming. Een drietal jaren later promoveerde hij daags vóór zijnen aanverwant en vriend ROYAARDS op eene akademische Proeve *Over de verandering in de Christenkerk door KONSTANTIJN DEN GROOTE te weeg gebracht*, waarin hij oordeelkundig den middenweg bewandelde tusschen het gevoelen dergenen die den eersten Christenkeizer al te gunstig, en van hen die hem uitsluitend in een ongunstig daglicht beschouwen. Sedert was hij eenen tijd lang herder en leeraar der Gemeente van Zoelen, waar hij den tegenwoordigen achtenswaardigen Amsterdamschen Predikant M. VAN MEETEREN in de kerkelijke bediening opvolgde. Het was in 1823 bijna gelijktijdig, dat KIST door Curatoren der Leidsche Hoogeschool tot buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis werd beroepen en aan zijnen vriend eene gelijke eer te Utrecht ten deele viel, en beiden hunne nieuwe ambtsbediening aanvaardden. KIST deed dit met het houden eener plechtige Rede: *Over den voortgang des menschelijken geestes, op te merken in de geschiedenis der leerstellingen in de Christelijke Kerk*.

Reeds te dien tijde kwamen de beide vrienden overeen, om een zoodanig tijdschrift in het licht te doen verschijnen, als zij sedert tot groote bevordering van hun lievelingsvak gezamenlijk hebben uitgegeven, hetwelk in vier achtereenvolgende reeksen een rijken voorraad van bouwstoffen voor de algemeene en vaderlandsehe Kerkgeschiedenis bevat, vooral van de hand der uitgevers zelve; zoodat het moeielijk was te zeggen, wie der beide vrienden met een meer rusteloozen ijver de historische wetenschap,

de een te Leiden, of de ander te Utrecht, beoefende. Toen het elfde eeuwfeest van de invoering des Christendoms, eene gebeurtenis, door ROYAARDS zoo grondig in zijne door het Kon. Ned. Instituut bekroonde Prijsverhandeling beschreven, aanbrak, hield KIST eene Feestrede, waarachter hij een belangrijk naschrift plaatste over WILLEBRORD, den Apostel van Nederland; het was slechts het verschil van standplaats, dat bij soortgelijken historischen arbeid aan ROYAARDS het onderwerp der invoering van de Kerkhervorming in de stad Utrecht aan de hand gaf, terwijl KIST daarentegen de geschiedenis van het beleg en ontzet der stad Leiden, in de Nieuwe werken der Maatschappij van Ned. Letterkunde, VI^{de} Deel, oordeelkundig beschouwde. Voorts heeft hij, behalve zijne vele en veelsoortige verhandelingen in het *Archief* voorkomende, door zijne ten jare 1830 bij REYERS Godgeleerd Genootschap bekroonde Prijsverhandeling over de Christelijke Kerk op aarde een gedenkteeken van zijne geleerdheid en grondige studiën gesticht; en eenige jaren later ook aan de zedelijke en godsdienstige geschiedenis onzes Vaderlands een uitnemende dienst bewezen door zijn werk over *Neêrlands Biddagen en Biddagsbrieven*. Hoogst belangrijk was in dit laatste werk de verzameling van Biddagsbrieven, welke hij in het Tweede Deel van zijn merkwaardigen arbeid had bijeengebracht. Deze toch kan men, gelijk de schrijver te recht deed opmerken, beschouwen als een jaarlijksch openlijk manifest der hooge Landsregering, waarin deze, met meerdere of mindere openhartigheid, de burgers en ingezetenen met den toestand des Lands en hare uitzichten en wenschen bekend maakte. Die Biddagsbrieven bekleedden alzoo in Nederland in vele opzichten vroeger de plaats, welke in onze dagen de zoogenaamde *Troonrede* heeft ingenomen.

Het ligt geenzins in mijn bestek, Mijne Heeren, om in een beoordeelend verslag te treden van al de belangrijke opstellen, door ons geacht Medelid in het *Archief* geplaatst, waarvan sommige ook in vreemde talen zijn overgebracht; noch ook den kanselarbeid in het breede te vermelden, door welken hij op de leidsche gemeente een gunstigen invloed zocht te oefenen, hetzij de afval en opstand in de belgische gewesten menigen rustigen burger met angst en siddering vervulde, hetzij de cholera

door haar gevreesde verwoestingen den schrik in veler gemoederen joeg. Alleenlijk zij het mij vergund nog te vermelden, dat hij een der wakkerste medebestuurders was van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, welke hij tot driemaal toe als Voorzitter met eene allezins gepaste toespraak opende, en voorts hare werkzaamheden op eene beleidvolle wijze leidde, en wier Handelingen hij herhaaldelijk met welbewerkte levensberichten verrijkt heeft. Van het Bijbelgenootschap, van dat tot verdediging der Christelijke godsdienst, en van de Maatschappij van Welstand, was hij mede een der ijverigste medearbeiders en medebestuurders.

In zonderheid verdient zijn lidmaatschap der Derde Klasse van het voormalig Instituut eene uitdrukkelijke vermelding, daar hij steeds een dergenen was, die de instelling aan hare bestemming door een gedurig gadeslaan van den gang en de behoeften des tijds zochten te doen beantwoorden. Geen wonder, dat hij ook bij de oprichting van de Letterkundige Afdeeling dezer Akademie onder diegenen behoorde, die reeds bij de eerste onmiddelijk van den Koning uitgaande benoeming eene achtbare plaats verwierven. Zijne trouwe deelneming aan onze werkzaamheden is nog levendig in uw aller geheugen, en ik behoef u niet te zeggen, dat, ware zijn leven een weinig langer gerekt geworden, wij hem mogelijk eene uitvoerige behandeling zouden hebben te danken gehad der zoo merkwaardige brieven van KAREL V, welke onze Afdeeling van zijne hand ter plaatsing in hare werken heeft mogen ontvangen,

Ons geacht en naar onzen wensch en ons verlangen te vroeg van ons gescheiden Medelid was niet alleen een gelukkig beoefenaar der aan hem opgedragene wetenschap: ook van muziek en schilderkunst, vooral in verband met oudheidkundige studiën, was hij een warm en smaakvol voorstander. Hij bracht eene niet onbelangrijke verzameling van munten en penningen, portretten, platen (voornamelijk van oude meesters, zoo als LUCAS VAN LEYDEN en ALBRECHT DURER,) vooral ook van oudheden en handschriften bijeen, met welke hij zich gaarne in zijne vrije uren bezig hield. Zijne verklaringen van den penning van Aquileja, en van eene bisschoppelijke munt te Leiden opgedolven, beide

in het Archief voor de Kerkelijke Geschiedenis voorkomende, zijn proeven van zijne ervarenis in de Numismatiek. Hoe zeer hem de roem des Vaderlands ter harte ging bleek mij bij onderscheidene gelegenheden, vooral toen ik met hem en eenige andere oudheidkundigen vóór ruim een jaar een uitstap naar de beide Egmonden deed, en onze opneming van de plek van het aloude Huldtooneel aanleiding gaf tot de opluistering dier plaats door een gedenksteen, hare aloude bestemming aanwijzende. Zijne waardige Weduwe en talrijk gezin verliezen in hem een onvergetelijken vriend en verzorger. Blijve de waardige geleerde duurzaam in ons aller herdenking leven, Mijne Heeren, en volgen wij allen getrouw zijn voorbeeld, om te werken terwijl het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan!

LEVENSBERICHT

VAN

THOMAS BABINGTON LORD MACAULAY,

DOOR

MR. H. J. KOENEN.

*Secretaris der Letterkundige Afdeling *).*

Tot dus ver, Mijne Heeren, was ons, gedurende het bijna vijfjarig bestaan van de Afdeling onzer Akademie voor Taal-, Geschied- en Letterkunde, geen enkel onzer niet talrijke buitenlandsche leden ontvallen. Het voor onze Vereeniging reeds zoo nootlottige jaar 1859 mocht niet ten einde loopen, zonder dat een der meestgevierde mannen — wellicht na ALEXANDER VON HUMBOLDT de beroemdste van allen — ons ontruikt wierd. De onsterfelijke THOMAS BABINGTON MACAULAY, de eerste der Engelsche Oordeelkundigen en Geschiedschrijvers van onzen tijd — is niet meer! Hij werd den 28sten der vorige maand in een bijna zestigjarigen leeftijd aan zijn Vaderland, ja, men mag wel zeggen, aan het geletterd publiek van de beide halfronden onzer aarde, dat alom zijne schaars geëvenaarde gaven huldigde, nog onverwacht ontruikt. Zijn leven behoort aan geheel de beschaafde wereld, en zal door menige pen veel treffelijker worden geboekstaafd dan het mij mogelijk zijn zou dit, op de weinige mij hiertoe vergunde bladzijden, te beproeven. Vergunt mij dus alleen, Mijne Heeren, dat ik beknoptelijk zijne uitnemende verdiensten, vooral met betrekking tot ons Vaderland zoeken te schetsen, voor welks geschiedenis hij van meerdere beteekenis was dan voor die van eenig land van Europa buiten het zijne.

THOMAS BABINGTON MACAULAY was de zoon van dien ZACHARIAS

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering dier Afdeling van den 9den Januarij 1860.

MACAULAY, die, vriend van WILBERFORCE, zich deed kennen door het stichten van den eersten Abolitionisten-club in het Britsche Rijk ten behoeve van de vrijmaking der Slaven in West-Indië. WILBERFORCE zag dan ook met welgevallen de buitengemeene vorderingen van den Zoon zijns Vriends, en beschouwde reeds in 1821 in een zijner brieven, den jongen MACAULAY mitsgaders MALDEN, zijn bestendigen mededinger, als de twee uitstekendste kweekelingen der Universiteit van Cambridge, waar de eerstgenoemde in 1821 het Baccalaureaat zeer loffelijk verwierf *). Na het verlaten der Akademie heeft MACAULAY een tiental jaren lang gedeeltelijk aan meer practische rechtsstudiën, gedeeltelijk aan zijne vroegste vertoogen en andere voorbereidende studiën voor zijne verdere loopbaan, vooral ook aan het beoefenen der geschiedenis van de Constitutie zijns Vaderlands, besteed. Door zulke studiën plegen in Groot-Brittanje de jongelingen, die zich tot de loopbaan der staatkunde geroepen voelen, hunne bevoegdheid tot een practischen werkkring deels te verwerven, deels te staven; en niet weinige der uitstekendste staatsmannen van het Britsche Rijk zijn begonnen met zich op het veld der historische en letterkundige studiën boven de meesten hunner tijdgenooten te onderscheiden, waartoe de zeer gewaardeerde driemaandelijksche en andere beoordeelende Tijdschriften huns Vaderlands hun eene gereede gelegenheid aanbieden. Zoo heeft het bekende *Edinburgh Review*, onder welks mede-arbeiders hij een eersten rang bekleedde, den hoogbegaafden vertoogschrijver de baan der eere geopend.

In 1830 trad MACAULAY het politieke leven in, door Calne, een min aanzienlijke met kiesrecht begiftigde burg tot lid van het Huis der Gemeenten verkozen. Eerlang nam hij met geestdrift deel aan de hevige partijworsteling over den Reformbill, dien hij met al zijn vermogen voorstond. In 1832 door de stad Leeds gekozen, bleef hij nog twee jaren lang een werkzaam lid van het Lagerhuis, om zich daarna te verplaatsen naar Britsch-Indië; waar hij lid werd van den Raad van bestuur, en Voorzitter der Commissie van wetgeving voor die gewesten. Daar was het ook, dat hij met onverdroten vlijt de bouwstoffen zijner

*) *Life of Wilberforce*, V, 94.

twee uitmuntende studiën over de lotgevallen van Lord CLIVE en WARREN HASTINGS verzamelde.

In 1839 in het Vaderland teruggekeerd, werd MACAULAY lid van het Ministerie en bleef in die betrekking, zoo lang het zich staande hield, een tweetal jaren werkzaam. Opmerkelijk is het, dat dit Whig-ministerie bijna enkel uit mannen bestond, die vóór hun optreden aan de Muzen en de Gratiën offers hadden gebracht; een verschijnsel, dat trouwens in Engeland geenzins zeldzaam is. In 1840 ontving hij het aan gene zijde van het Kanaal hoog gewaardeerde mandaat der kiezers van Edinburgh, de tweede stad des Rijks, doch werd daar in 1847 niet herkozen, dewijl hij gestemd had voor de onderstandsgelden, door den Staat aan het collegie van Maynooth te verleenen. Hierover verstoord, onttrok hij zich aan het openbare leven; doch werd vijf jaren later door de Kiezers van datzelfde Edinburgh uitgenoodigd, zich op nieuw verkiesbaar te stellen. Hij nam de candidatuur aan, en werd lid van het Huis, tot dat hij zich door den min gunstigen staat zijner gezondheid genoodzaakt zag den zetel, dien hij op eene zoo eervolle wijze verkregen had, op nieuw te verlaten. Later werd hij door de Kroon, onder den titel van Baron MACAULAY VAN ROTHLEY, tot lid van het Hoogerhuis benoemd.

Het was eerst in dit latere tijdvak zijns levens, en wel in het jaar 1842, dat de uitstekende Prozaschrijver zich ook als talentvol en bevallig dichter deed kennen door de uitgave zijner *Lays of ancient Rome*, in welke hij het vernuftige denkbeeld verwezentlijkte, om de Volkszangen, uit welke naar NIEBUHRS onderstelling de oudste geschiedenis van Rome zou ontstaan zijn, uit de bij overlevering bewaarde geschiedenis te restaureren. *Horatius Cocles*, de *Veldslag bij het meir Regillus*, en *Virginia*, waren de belangwekkende onderwerpen die hij op deze wijze behandelde, en die hem, men bespeurt dit al ras, door de Muze der Historie waren ingegeven. Zij zijn voorts merkwaardig, omdat zij ons de instemming van den grooten Geschiedschrijver zijns Vaderlands met de inzichten van NIEBUHR over de geschiedenis van oud-Rome, waarover MACAULAY anders niets in het licht gegeven heeft, doen kennen. In zijne historische Balladen heeft MACAULAY zich evenwel niet tot de Romeinsche geschiedenis bepaald. De *strijd*

tegen de Ligue; Ivry, een lied der Hugenooten, en het fragment van een dichtstuk op den ondergang der *Spaansche Armada*, hadden hem reeds nader aan die latere eeuw gevoerd, wier geschiedenis hem eenige jaren later onvergankelijke lauweren zou doen verwerven.

De roem van MACAULAY berust echter hoofdzakelijk, deels op zijne literarische vertoogen (*Essays*), deels op zijne parlementaire redevoeringen, maar vooral op zijn groote historische werk. In zijne literarische beoordeelingen heeft hij zich somtijds door den geest der partij die hij omhelsd had, laten medeslepen, om hen die in de rijen der tegenovergestelde partij geschaard stonden, met bovenmatige strengheid te behandelen, zoo als men daarvan in zijne veroordeeling der twee voornaamste poëtische voortbrengselen van den tory- en hoog-kerkelijk gezinden ROBERT MONTGOMERY een bewijs viadt. Ook in zijne parlementaire loopbaan was hij, reeds uit beginsel, verre verwijderd van die kleurlooze onpartijdigheid, waarop een wereldburger als EDWARD GIBBON, met wiens historisch talent men het zijne wel eens vergeleken heeft, jacht of aanspraak maakte. Want het engelsche volk is zamengesteld uit partijen, die elkander op eene heilzame wijs in evenwicht houden, zoolang slechts het nationale gevoel en de algemeene vaderlandsliefde het verschil en de worsteling dier partijen beheerschen. Als Historieschrijver echter heeft hij, welke ook zijne staatkundige sympathiën waren, de hoogere eischen der historische trouw niet wetens miskend noch gekrenkt *). Van ons Vaderland en het doorluchtige Stamhuis, door hetwelk wij geregeerd worden, was hij, ook op politieke gronden, wegens beider bestemming onder de Staten van het westelijk Europa — een warme Vriend en Voorstander. Nog herinner ik mij den weldadigen indruk, dien in 1849 de mededeelingen van onzen verdienstelijken Geschiedkenner en Historieschrijver DE JONGE in de tweede klasse van het voormalige Instituut, omtrent het toen pas uitgekomen eerste Deel zijner Geschiedenis van Engeland maakten, daar wij hier te lande aan zulk eene waardering door een der edelste

*) Men kent den pennestrijd over WILLIAM PENN tegen MACAULAY gevoerd. Ofschoon hij met goed gevolg wederlegd is, schijnt MACAULAY zich ter goedertrouw te hebben vergist. Jammer is het, dat hij dit niet heeft erkend.

vernuften en talentvolste Staatslieden van het wel eens naijverig Albion niet gewoon waren *). Sedert hebben de volgende Deelen, terwijl zij den roem des Auteurs immer verder verbreidden, die warme deelneming voor Oranje en Nederland steeds helderder in het licht gesteld. Geen wonder dat deze Akademie hem straks na de stichting der Letterkundige Afdeeling tot haar buitenlandsch Medelid benoemde. Ik had hem te Londen reeds vroeger in 1852 mogen leeren kennen; en de briefwissel, dien ik sedert nu en dan met hem voerde, heeft mij herhaaldelijk de proeven geleverd van zijne heusche welwillendheid, om mij met de literarische hulpmiddelen ten dienste te staan, die ik door zijne tusschenkomst uit Engeland wenschte te bekomen.

Groot waren MACAULAY's talenten als Letterkundige, als Oordeelkundige en Geschiedschrijver. Hij was — dit werd onlangs in het necrologische artikel van de *Times* gezegd; — „hij was zulk een onvergelykelyk meester in het gebruik zijner taal, zoo helder van gedachten, zoo klaar van uitdrukking, dat wij twifelen, of men ergens in één zijner geschriften een onduidelijken of verwrongen volzin zal kunnen aanwijzen. Als vertoogschrijver heeft hij geenen mededinger op het gansche gebied der Engelsche Letterkunde. Het moge zijn, dat hij al te veel van de manier van het Vertoog in zijne Geschiedenis heeft overgebracht, gelijk, volgens zijne eigene zoo juiste als keurige opmerking, ESCHYLUS te veel van den trant der ode in zijne treurspelen heeft opgenomen; en hieraan is wellicht die al te groote uitvoerigheid te wijten, welke wij hoofdzakelyk slechts daarom betreuren, dewijl zij ons heeft beroofd van het heldere licht, hetwelk zijn genie ook op een later tijdperk onzer geschiedenis zoude verspreid hebben. Zijne nasporingen waren van een verbazenden omvang, en ondanks eenige weinige onnaauwkeurigheden, aan welke ieder menschelyk werk onderhevig is, heeft over het algemeen de juistheid ook der bijzonderheden, zelfs bij de bitterste aanvallen eener vijandige kritiek, te helderder uitgeblonken” †).

*) Zie het *Jaarboek* voor 1850, bl. 112.

†) Dat MACAULAY zich ook door de werking zijner vrije pen bittere vijanden verwekte, blijkt onder anderen uit de omstandigheid, dat de Hooglanders

Wanneer we ons afvragen, Mijne Heeren, door welke eigenschappen de veelzins nieuwe wijze van historieschrijven van MACAULAY zich onderscheidt, dan is, mijns inziens, eene der voorname, de veelzijdigheid van oogpunten, uit welke hij het engelsche volksleven beschouwt en de aanschouwelijke wijze waarop hij het beschrijft, gevoegd bij eenen omvang en eene verscheidenheid van bronnenstudie, hoedanige men tot hiertoe niet gewoon was. „Het zal mijn streven zijn, (zegt hij in zijne Inleiding,) de geschiedenis des Volks te schrijven, zoowel die der natie als der Regering; de ontwikkeling voor te stellen van nuttige en het leven opluisterende kunsten; de opkomst af te malen van godsdienstsecten en staatspartijen; de veranderingen van letterkundigen smaak te doen opmerken; de zeden te schetsen der elkander opvolgende geslachten, en zelfs niet achteloos voorbij te gaan de omwentelingen, welke hebben plaats gehad in kleeding en huisraad, in maaltijden en openbare vermakelijkheden. Gaarne zal ik mij aan het verwijt onderwerpen, dat ik beneden de waardigheid der Geschiedenis ben afgedaald, indien ik wèl mag slagen in het plaatsen voor het oog van den Engelschman der negentiende Eeuw, eener naauwkeurige afbeelding van het geheele leven zijner voorvaderen.” Getrouw aan dit ontwerp heeft MACAULAY het volksleven met eene vroeger niet gekende volledigheid afgemaald. In dat schilderachtig voorstellen van het leven der voorgeslachten in het geheel, en van merkwaardige persoonlijkheden, staatspartijen en godsdienstsecten in het bijzonder, ligt het geheim van de bekoorlijke aantrekkelijkheid en leerzame grondigheid zijns werks. Maar juist daartoe werd een onmetelijke schat van zorgvuldig opgezamelde kennis vereischt; en een blik op de bestanddeelen zijner boekerij deed mij, toen ik bij mijn bezoek ten zijnen eenige minuten op de tehuiskomst van den grooten man moest wachten, de verbaazende schatten van oudheidkennis bewonderen, die hij ook uit de onaanzienlijkste oude boekskens bijeengebracht had. De uit-

van Glenmare en Inverness om de min gunstige wijze, waarop hij zich in het Vierde Deel zijner *Geschiedenis van Engeland* over hunne Voorvaderen had uitgelaten, hunnen wrok lucht gaven, door hun beroemden landgenoot in effigie te verbranden.

gestrekte kennis die een WALTER SCOTT ten behoeve zijner nationale novellen heeft opgezameld en gebezigd, heeft benevens de meer gewone en eigentlijke oorkonden zijner verhalen eenen MACAULAY, in staat gesteld om een werk als zijne Geschiedenis van Engeland te leveren; en hij heeft ze met eene zeldzaam geëvenaarde vlijt in het belang van de trouw der schildering weten aan te wenden.

Met GUIZOT, GROTE en LEOPOLD RANKE was MACAULAY een der vier buitenlandsche leden, door onze Akademie voor het vak der Geschiedkunde gekozen. Ik zal den vereeuwigden Historienschrijver en Letterkundige thans niet met de drie overige beroemde mannen vergelijken. Maar het heeft mij getroffen, dat drie van deze vier uitstekende Geschiedkundigen van de geschiedenis van Groot-Brittanje in een gewichtig tijdperk harer ontwikkeling hun werk gemaakt hebben. Zoo belangrijk is de plaats welke de Geschiedenis van het angelsaxische menschenras, waartoe ook onze Natie behoort, en zulks vooral in het tijdvak van onzen hoogsten bloei, in de algemeene geschiedenis der wereld bekleedt. Ook op het grootsche verledene der Nederlandsche Natie is in onze dagen wederom meer dan ooit de aandacht der uitstekendste Geschiedkundigen gevestigd. Zou niet de belangrijke ontwikkeling welke de historiographie in een naburig rijk, vooral ten gevolge van het meesterwerk van MACAULAY erlangd heeft, niet slechts op onze Geleerden, maar op onze algeheele beschaving terugwerken? Men heeft opgemerkt, dat de uitgave van het beroemde in gedachten zoo rijke werk in onderscheidene landen op het geheele Publiek een onberekenbaren invloed heeft gehad, zoodat soms enkele volzinnen van den Engelschen Auteur tot geheele Vertoogen en uitgewerkte artikelen op het gebied der periodieke letterkunde hebben aanleiding gegeven. Zal niet onze historiographie den invloed van zulk een schitterend voorbeeld onder vinden, en zien wij niet reeds in ons midden zulken, die dat spoor met uitstekend gevolg betreden? Voorzeker, Mijne Heeren; en ik durf mij beloven, dat deze Akademie mede de vruchten zal plukken, die het bewandelen van het spoor, door MACAULAY gebaad, ook hier te lande doet verwachten!

